

ઐતિહાસિકરાસ-સંગ્રહ.

ભાગ ૨ નો.

સંશોધક

વિજયધર્મસૂરિ.

દેવકુલપાટક.

પ્રાચીન શિક્ષાલેખોનાં પ્રમાણે પૂર્વક કોઈ પણ નગર પ્રાચીન જાહોજલાલીને ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ બતાવી આપનાર એ સુધીમાં કોઈ પણ પુસ્તક બહાર પડ્યું હોય, તે તે આ એ છે. ઉદ્દેપુરની પામે અવેલા દેલવાડા ગામના પૂર્વીય ઐતિહાસ વૃત્તાન્તને પૂરપાડનાર આ પુસ્તક છે. અને તે સુપ્રસિદ્ધ શાસ્ત્ર સારદ-જૈનાચાર્ય શ્રીવિજયધર્મસૂરિ એ. એમ. એ. એમ. મહારાજની કસાએલી કલમથી લખાયેલું હોઈ ઇતિહાસપ્રિય રોને એટલું પ્રિય થઈ પડ્યું છે કે-થોડાજ વખતમાં ત્હેની આવૃત્તિ કાઢવી પડી છે. બસ, આથી અધિક પુરાવાની કંઈ નથી. ‘ગોમ્હે કોનીકલ’ અને ‘માર્ડનરીબુ’ જેવાં અંગ્રેજી પ્રસિદ્ધ પત્રોમાં આ પુસ્તકની જાહે પ્રશંસા છપાઈ છે, તે ત વાંચકો સારી પેઠે જાણે છે. છેલ્લી શ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સના પ્રે હેન્ટ ડા. બાલાશાહએ પોતાના લાષણ્યમાં આ પુસ્તકને સૌ અગ્રગણ્ય ગણ્યું છે, એ ત્હેની ખ્યાતિમાં કંઈ કમ વધારો કર નથી. આવીજ રીતે ‘સરસ્વતી’ અને ‘જૈનહિતૈષી’ જે હિંદીપત્રો તેમ ‘બુદ્ધિપ્રકાશ’ અને ‘સાહિત્ય’ જેવાં ગુજરાતી માસિકોએ સુકતકંઠે કરેલી પ્રશંસા વાચકોની ધ્યાન બહાર નહિ હોય. આ સિવાય ગુજરાતના સુપ્રસિદ્ધ સાક્ષરોના મહેલા આ અભિપ્રાયો અહિં ટાંકી બતાવી ‘હાથ કંકણ ને આરતી’ લોકોક્તિને અમે જોટી પાડવા આહતા નથી.

કહેવાની મતલબ કે ઇતિહાસપ્રેમીઓને આ પુસ્તક ઘણ ઉપયોગી છે. આ બીજી આવૃત્તિમાં કેટલોક ઐતિહાસિક નોંધો વધારો પણ કરવામાં આવ્યો છે. માટે જલદી મંગાવી લ્યો, કોપી માત્ર થોડીજ છપાવી છે. માટે વિલંબ ન કરો. કિંમત માત્ર રૂ. આનાજ છે. લખો.

શ્રીયશોવિજયપ્રથમાળા ઑફીસ.

ખારગેટ—ભાવનગર.
(કાઠીયાવાડ)

॥ अहम् ॥

ઐતિહાસિક રાસ-સંગ્રહ.

(ભાગ બીજો.)

સંશોધક

શાસ્ત્રવિશારદ-જૈનાચાર્ય શ્રીવિજયધર્મસૂરિ.

એ. એમ. એ. એસ. બી.

વીકુલદાસ મકનજીની ધર્મપત્ની બાઈ જવલ્લના
સ્મરણાર્થે શા. ઇંદ્રજી સુંદરજી, ધર્મશી ગાવિંદજી
તથા વીકુલદાસ મકનજી એ કરેલી

સહાયતાથી

શ્રીયશાવિજયજૈનગ્રંથમાળા તરફથી
અભયચંદ બગવાનદાસ ગાંધીએ
પ્રકાશિત કર્યો.

શ્રી “ સરસ્વતી ” છાપખાનું—ભાવનગર.

વીર સં.-૨૪૪૩

સં. ૧૯૭૩

અનુક્રમણિકા.

નં.	નામ.	પૃષ્ઠ
૧	પ્રસ્તાવના.	૧
૨	કવિવર લાવણ્યસમય.	૪

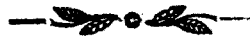
સંક્ષિપ્તસાર.

૩	ખિમખખિ.	૧
૪	ખલિભદ્ર.	૬
૫	યશોભદ્રસૂરિ.	૨૦

મૂલરાસ.

૬	ખિમખખિરાસ.	
૭	ખલિભદ્રરાસ.	૧૧
૮	યશોભદ્રસૂરિરાસ.	૨૧

૯	કઠિણશબ્દાર્થસંગ્રહ.	૪૧
૧૦	પરિશિષ્ટ ' અ '	૫૧
૧૧	પરિશિષ્ટ ' વ '	૫૬
૧૨	શુદ્ધિપત્ર.	૭૨

॥ अहम् ॥

પ્રસ્તાવના.

ઐતિહાસિક રાસાઓ વિગેરેને બહાર પાડવાના પ્રયાસો ઇતિહાસના કાર્યમાં કેટલા ઉપયોગી છે ? અને આજ સુધીમાં તે પ્રયાસથી પાછા રહેવામાં આપણને કેટલું સહયોગ પડ્યું છે ? તે સંબંધી થોડો, પરંતુ જરૂરનો ઉલ્લેખ પ્રથમ ભાગની પ્રસ્તાવનામાં કરવામાં આવ્યો છે. એટલે તહેનો અહિં વિસ્તાર કરી પુનઃ સ્ક્રિપ્તના દોષમાં પડવા ચાહતો નથી. અહિં જહ કંઈ કહેવાનું છે, તે માત્ર આ સંગ્રહનાજ સંબંધમાં છે.

કહેવાની આવશ્યકતા છેજ નહિ કે, આ સંગ્રહમાં આપેલા ત્રણે રાસો એકજ કવિવર લાવણ્યસમયની કૃતિના છે. ખરી રીતે જોઈએ તો કવિવરે ખિમત્કષિ, બલિભદ્ર અને યશોભદ્ર એ ત્રણેનો એકજ રાસ બનાવ્યો છે, અને તહેને ત્રણે ખંડમાં વિભક્ત કર્યો છે. આ પ્રમાણે ત્રણેનો એકજ રાસ બનાવામાં ખાસ એક કારણ પણ છે. ખિમત્કષિ, બલિભદ્ર અને યશોભદ્ર એ ત્રણેનો ગુરુશિષ્યનો સંબંધ છે. એટલે ખિમત્કષિ અને બલિભદ્ર એ બન્ને યશોભદ્ર-સૂરિના શિષ્ય થાય છે. આ સંબંધને લઈ કરીનેજ કવિએ ત્રણેનો એકજ રાસ બનાવ્યો છે.

યદ્યપિ ખિમત્કષિ, બલિભદ્ર અને યશોભદ્ર એ ત્રણેની જીવન-અર્થાઓ બુદ્ધી બુદ્ધી રીતે જોવાય છે. તોપણ શાસન પ્રભાવક તરીકે ત્રણેમાંથી કોઈએ કમ ભાગ લીધો છે, અથવા નથીજ લીધો, એમ તહેમનાં જીવનો ઉપરથી કોઈપણ કહેવા સમર્થ થઈ શકશે નહિ. ખિમત્કષિના અત્યંત કઠિણ અભિગ્રહોએ જૈનધર્મની પ્રભાવનામાં એણે ભાગ લાજ્યો નથી. બલિભદ્રે પોતાની વિદ્યાના બજાથી જોઈ થયેલા ખેંગારરાજને પ્રતિબોધી ગિરનાર તીર્થને પાછું લેવાનું કાર્ય પણ તેટલુંજ પ્રભાવક છે, જહુરે યશોભદ્રસૂરિના તમામ અમત્કારો અને છેવટે મરણાન્તે પણ પ્રતિજ્ઞાપાલનનું કાર્ય સર્વથા શાસનની પ્રભાવનાનું છે, એમ સહુ કોઈ જોઈ શકે તેમ છે.

નિદાન, ચમત્કારિક બાગતોને બાજુએ મૂકીએ, તોપણ ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ પણ આ રાસ (ત્રણે ખંડો) ખરેખર ઉપયોગી છે.

કવિએ આ રાસ સં. ૧૫૮૬ના માઘ મહીનાના રવિવારે અમદાવાદના બુહાદીનપુરામાં બનાવ્યો છે. એમ ત્રીજા ખંડની અંતમાં આવેલ ૧૬૭ મી કડીથી વિદિત થાય છે.

ખિમઝણિ, બલિભદ્ર અને યશોભદ્ર આ ત્રણેનું, અને તહેમાં ખાસ કરીને યશોભદ્રસૂરિનું જીવન વૃત્તાન્ત જાણવાને છતાં છવાયાં અનેક સાધનો છે. જહેવાં કે-કવિલાવણ્યે આ રાસ, સં. ૧૬૮૩ના ફાલ્ગુન સુદિ ૧૧ બુધવારે, કે-... માં થયેલ શિવસુંદરઉપાધ્યાયના શિષ્ય વાળ પદ્મનિધાનગણુ, તહેમના શિષ્ય હેમસોમગણિ, તહેમના શિષ્ય વાળ જ્ઞાનનંદિગણિએ સ્વર્ણગિરિ (જલોર) માં લખેલ સંસ્કૃતચરિત્ર, સોહમકુલરતનપદ્માવલી રાસ, સં. ૧૮૮૬માં લખાયેલી તપાગચ્છની પદ્માવલી અને ઇશ્વરસૂરિએ બનાવેલ યશોભદ્રરાસ વિગેરે. આ સાધનો પૈકી ઇશ્વરસૂરિકૃત રાસનું માત્ર એકજ પાતું મળેલું છે. અને તે સિવાયનાં બીજાં સાધનોમાં (આ રાસને છોડી) સંક્ષેપથી વૃત્તાન્તો મળે છે. અને તહેની હકીકત લગભગ આ રાસને મળતીજ આવે છે. જ્યાં જ્યાં અભિપ્રાયાન્તર જેવું માલૂમ પડ્યું, ત્યાં ત્યાં નોટો આપી જુદા જુદા અભિપ્રાયો બતાવ્યા છે.

આ રાસના સંબંધમાં વિશેષ જોકે કહેવા જેવું કંઈ રહેતું નથી; તોપણ એટલું કહેવું તો જરૂરનું છે, કે—... રાસને વાંચનાર એમ સમજ્યા વિના નહિજ રહે કે—કવિએ સંપૂર્ણ રીતે ભાષા ઉપર કાબૂ મેળવ્યો હતો. અને તેટલા માટે કોઈપણ પ્રાચીન ભાષાના જાણકારને કે તહેના અભ્યાસીને ભાષાની દૃષ્ટિએ આમાંથી ઘણું જાણવાનું મળી આવે તેમ છે.

રાસસંગ્રહના પ્રથમ ભાગમાં આપ્યા પ્રમાણે આ રાસની ઉપયોગિતાને માટે પણ રાસસાર, ઐતિહાસિક ટિપ્પણીઓ અને કઠિણશબ્દાર્થસંગ્રહ આપવામાં આવેલ છે.

એક વાત કહેવી રહી જાય છે. બલિભદ્રરાસમાં જહે હસ્તિ-

કુંડીનું નામ આવે છે, તે હસ્તિકુંડીને એક લેખ, કે જહે આ વિષયથી સંબંધ ધરાવે છે, આ પુસ્તકની અંતમાં પરિશિષ્ટ થ તરીકે આપ્યો છે. આ લેખ અજમેરના મ્યુઝિયમમાં રાખેલો છે. અને તેની છ છાપો, શોધખોળના કાર્યમાં સાથી આગળ વધેલા રાયમહાદુર પં. ગૌરીશંકર હીરાચંદ આજા અને શ્રીમાન પં. ચંદ્રધર ગુલેરી બી. એ. એ મહારા ઉપર મોકલાવી હતી. અતઃ એવ તે બન્ને મહાશયો મહને સાહિત્યના કાર્યમાં સહાયક થયેલ હોવાથી ખરેખર ધન્યવાદને પાત્રજ છે. આ લેખને મેળવવામાં ‘એપીગ્રાફિઆઇડિકા, પાર્ટ ૩, વૉ-૧૦, જૂલાઈ સં. ૧૯૦૬’ નો અંક પણ મહને સહાયક થઈ પડ્યો હતો. કે જહેમાં તે લેખ છપાયો છે. અતઃએવ તેના લેખક પં. રામકર્ણ પણ ધન્યવાદને પાત્રજ છે.

આ સિવાય પાલી (મારવાડ) નો સંઘ અને લાવનગરનો સંઘ પણ ધન્યવાદને પાત્ર છે કે-જહેમણે પોતપોતાના ભંડારની પ્રતિઓ આ પુસ્તકને સંશોધન કરવા માટે મહને મોકલાવી હતી.

આ બે પ્રતિઓ પૈકી પાલીના ભંડારની પ્રતિ સં. ૧૬૧૧ ના માહવદિ ૪ રવિવારની મિતિની લખેલી હતી, જ્યારે લાવનગરના સંઘના ભંડારમાંથી શેઠ કુંવરજી આણંદજી દ્વારા પ્રાપ્ત થએલી પ્રતિનો લખ્યા સંવત્ આ છે:—

“ સંવત ૧૬૪૬ વર્ષે ચૈત્રમાસે શુકલપક્ષે ચતુર્દશી બુધે લખિતં સ્વપરોપકારાય લખિતં ॥ ૧ ॥ પં કુશલતિલકગણિ શિશ્વ કન્યાણુતિલક લખિતં ॥ શ્રીશ્રમણસંઘસ્ય શુભં ભૂયાત્ ” ॥

આ બીજી (લાવનગરની) પ્રતિમાં આ રાસ અને લાવણ્ય-સમયનીજ કૃતિની ‘ સિદ્ધાન્ત ચોપાઈ ’ છે.

ધ્યાનપૂર્વક સંશોધન કરવા છતાં, અને શુદ્ધિપત્ર આપવા છતાં દૃષ્ટિદોષ કે પ્રેસદોષથી કોઈ સ્થળે અશુદ્ધિ રહી ગઈ હોય તો તે સુધારીને વાંચવાની ભલામણ કરી વિરમું છું.

પાલીતાણા (કાઠીયાવાડ)
વર્ષારભ, વીર સં. ૨૪૪૩

}

વિજયધર્મસૂરિ.

કવિવર લાવણ્યસમય.

—❧—

કવિવર લાવણ્યસમયના નામથી ભાગ્યેજ કોઈ સાહિત્યપ્રેમી અભણ્યો હશે. આ સુવિખ્યાત કવિવરે જાહેમ સુસાધુ તરીકે પોતાનું જીવન સફળ કર્યું છે, તેમ એક સુપ્રસિદ્ધ કવિ તરીકે પણ તહેમણે કંઈ કમ ખ્યાતિ મેળવી નથી. આની ખાતરીને માટે, કવિની અસાધારણ કવિત્વ શક્તિથી ભરેલી તહેમની કૃતિઓજ બસ છે. એટલુંજ નહિ પરંતુ ઋષભદાસ જેવા સુપ્રસિદ્ધ કવિએ પણ પોતાના સં. ૧૬૭૦ના ભાદરવા સુદિ ૨ શુક્રવારે ખંભાતમાં બનાવેલા ‘કુમારપાલ રાસ’માં બીજા ગાથા કવિઓમાં ‘લાવણ્યસમય’ ને પ્રથમ નંબર આપી પોતાની લઘુતા દર્શાવી છે:—

“ આગિં જે મોટા કવિરાય તાસ ચરણરજ ઋષભાય;

લાવણ્ય લીંબો ખીમો ખરો સકલ કવિની કીરતિ કરો. ” ૫૩

કવિની પ્રસિદ્ધિ કે કીર્તિને માટે આ કથન કમ નથી. ખરી રીતે કહીએ તો કવિ લાવણ્યસમયે, આખા (અમુક અપવાદને છોડી) સોળમા શતકના કવિ તરીકે સાહિત્યક્ષેત્રમાં ભાગ લખ્યો છે.

આવા પદ્યસાહિત્યક્ષેત્રમાં સૌથી આગળ પડતો ભાગ લેનારા સુપ્રસિદ્ધ કવિના જીવનચરિત્ર સંબંધી કંઈપણ માહિતી, તહેમના સમકાલીન કે તે પછીના કોઈપણ કવિએ પોતાના ગ્રંથમાં આપેલી હજી સુધી જોવામાં આવી નથી. અને તેથી જ્યાં સુધી તહેવી સામગ્રી પ્રાપ્ત ન થાય, ત્યાં સુધી તહેમના જીવનનું વિસ્તૃત વર્ણન લખવાની ઉત્કટ ઇચ્છાને દાખીજ રાખવી પડી છે. આમ છે, તોપણ એ જણાવતાં અત્યંત હર્ષ થાય છે કે કવિ લાવણ્યસમયે પોતાના જીવનની દૃઢી પણ જરૂરની માહિતી આપવાનું કાર્ય પોતાના હાથે કરી ગતાવ્યું છે. એટલે પોતાના અતિપ્રિય (અતિપ્રિય એટલા માટેજ કે બીજા કોઈ ગ્રંથમાં આટલી હકીકત ન આપતાં આમાં આપી છે.) ‘વિમલ પ્રબંધ’નામના ગ્રંથની અંતમાં પોતાનો પરિ-

અય ખુલ્લા શબ્દોમાં આપ્યો છે. અને તેનાજ આધારે કવિવરનો પરિચય અહિં ઉલ્લેખવામાં આવે છે.

કવિના પૂર્વજ.

યદ્યપિ કવિવર લાવણ્યસમયનું જન્મસ્થાન અમદાવાદ છે. પરન્તુ તેમના પૂર્વજ શ્રીમાળીસંઘમાં અગ્રગણ મંગ, રણીયામણા ગુજરાત દેશના પાટણ નગરમાં રહેતા હતા. કે જેઓ દાન કરવામાં ખીજઓની સાથે સ્પર્ધા કરતા.

કવિનું કુટુંબ અને સ્થાન.

કવિના પૂર્વજ મંગ પાટણથી અમદાવાદ આવી વસ્યા હતા. તેમના કુલના શણુગારરૂપ તેમને ત્રણ પુત્રો થયા હતા. તેમાં મહોટા સદ્વિચારવાળા શ્રીધર હતા. અમદાવાદના અજદરપુરામાં તેમનો નિવાસ હતો, અને તેમને ઝમકલદેવી નામની સ્ત્રી હતી. શ્રીધરને ચાર પુત્રો અને એક પુત્રી હતી. પુત્રોનાં નામો વસ્તુપાલ, જિણુદાસ, મંગલદાસ અને લાહૂરાજ હતાં, જ્યહારે પુત્રીનું નામ હતું લીલાવતી. લાહૂરાજ એજ આપણા સુપ્રસિદ્ધ કવિવર લાવણ્યસમય છે.

જન્મસમય.

એક વખત જિનમંદિરપાસેની ધર્મશાળામાં ચોમાસુ રહેલ સમયરત્નગુરૂને, લાહૂરાજના પિતાએ લાહૂરાજનો જન્મયોગ બતાવ્યો. તેને જોઈ ગુરૂ મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યા:—સં. ૧૫૨૧ (શાકે ૧૩૮૨)ના પોષવદિ ૩ ના શુભ દિવસે, અશ્લેષા નક્ષત્રમાં પાછડી રાત્રીએ—પ્રભાત પહેલાં નવ ઘડીએ તુલા લગ્નમાં આનો જન્મ થયો છે. આ વખતે મંગળ અને કેતુ પહેલા સ્થાનમાં સાથે રહેલા છે. વૃશ્ચિકનો બુધ ખીજમાં, રવિ ત્રીજમાં, મકરનો શુક ચોથામાં, કુંભનો ગુરૂ અને શનિ પાંચમામાં, મેષનો રાહુ સાતમામાં અને ચંદ્ર દશમાસ્થાનમાં પોતાના ઘરમાં પડ્યો છે. એ પ્રમાણે જન્મયોગ અને હૃદય સ્થળે સૂર્ય પડેલો જોઈને ગુરૂએ કહ્યું:—

“શેઠ! સાંભળો. ત્હમારો પુત્ર તપનો ધણી થશે. અથવા તે કોઈ તીર્થ કરશે. કાંતો મહોટો યતિ થશે, અને મહોટો વિદ્વાન થશે.

[૫]

વૈરાગ્ય અને દીક્ષા.

આ પછી લાહુરાજને ગુરૂશ્રીના વચનથી વૈરાગ્ય થયો. માતા-પિતાને પગે લાગી આજ્ઞા માગી. તે પછી લક્ષ્મીસાગરસૂરિએ, પાટણના પાલણપુરીય ઉપાશ્રયમાં મ્હોટા ઉત્સવ અને આનંદપૂર્વક સં. ૧૫૨૬ ના જોડ સુદિ ૧૦ ના દિવસે દીક્ષા આપી. અને સંઘ સમુદાયની સાક્ષિએ લાવણ્યસમય નામ પાડ્યું.

દીક્ષા પછીનાં કાર્યો.

આટલું વૃત્તાન્ત આપી, દીક્ષા પછીનું પોતાના ગૌરવવાળું વૃત્તાન્ત ટૂંકમાં પણ જરૂરનું આ પ્રમાણે આપી સમાપ્ત કર્યું છે:

“ નવમઠ વરસિ દીધવર લીધ સમયરત્નગુરિ વિદ્યા લીધ. ૪૩
સરસતિ માત મયા તવ લડી વરસ સોલમઠ વાંણી હુધ;
રચિઆ રાસ સુંદર સંબંધ છંદ કવિત ચક્રપર્ષ પ્રમંધ. ૪૪
વિવિધગીત બહુ કરિયાં વિવાદ રચિયા દીપ સૂરસ સંવાદ;
સરસ કથન નહીં આલી કવધ મોટા મંત્રિ રાય રંજવધ. ૪૫
જસ ઊપદેસ હવુ સવિશ લ બહુ થાનકિ દેહસં પોસાલ;
મીર મલિક તે માંડઇ વિનઇ પંડિતપદ તે પંચાવનઇ. ૪૬
સોહઇ ગણુ તપગચ્છ શણુગાર દેસ વિદેશિઇ કરઇ વિહાર;
સોરઠ દેશિ રહી ગિરનારિ પુહતા ગુજ્જર દેસ મઝારિ. ૪૭
અણુહિલવાડા પટ્ટણુ પાશિ ‘ માઝસમુદ્રિ ’ રહિઆ ચઉમાસિ;
બોલ સકલ સંઘિઇ વીનવિઉ વિમલરાસ તેણુઇ કારણિ કવિઉ. ૪૮
અઠૂસઠાનિ આસો માશિ કીધઉ પાસ જિણેસર પાસિ;
મૂલ નક્ષત્ર નિર્મલ રવિવાર પૂરે વિમલરાસ વિસ્તાર. ૪૯

અર્થાત-કવિ કથે છે કે-(મ્હે) નવમા વર્ષે દીક્ષા લીધી, મમયરત્નગુરુએ વિદ્યા આપી. સરસ્વતીએ કૃપા કરવાથી સોળમા વર્ષમાં વાણી (કવિત્વશક્તિ) ઉત્પન્ન થઈ. જહોના લીધે મ્હે છંદ, કવિત, ચોપાઈવાળા સારા સારા રાસો રચ્યા. તેમ ગીત, અને સંવાદો રચ્યા છે. વળી (મ્હે) જે કથનો કહ્યાં છે; તે રસ-વાળાં કહ્યાં છે, પણ જૂઠાં કાવ્યો કહ્યાં નથી. (પોતાની

કવિતાના વાસ્તવિક ગૌરવ માટે કવિનું આ કથન કંઈ કમ નથી) મહોટા મહોટા મંત્રીઓ અને રાજાઓને પણ ખુશી કર્યા છે. વળી જાહેના ઉપદેશથી ઘણું ઠેકાણું દેહરાં, અને મહોટા મહોટા ઉપાશ્રયો થયા છે, તેમ મીર-મલિક (ઉમર વો-સરદારો) નમે છે, તહેને (મહને) પંચાવનામાં (સં. ૧૫૫૫ માં) પંડિતપદ મળ્યું. વળી જાહે ગણિ (હું) તપાગચ્છના શણગારરૂપ શોભે છે, અને જાહે દેશ-પરદેશમાં વિચરે છે, તે સોરઠ દેશમાં ગિરનાર થઈને ગુજરાત આવ્યા અને અણહિલવાડ પાટણ પાસે માલસમુદ્રે (‘ માલસુંદ ’ ગામ છે, તે) ચોમાસુ રહ્યા. અહિંના સંઘની વિનિતિથી વિમલરાસનું કથન કર્યું. અને સં. ૧૫૬૮ના આસો મહીનાના નિર્મળ (કેટલાક નિર્મળનો અર્થ ‘શુકલ પક્ષ’ કરે છે) રવિવારે પાર્શ્વનાથની પાસે મૂળનક્ષત્રમાં વિમલરાસનું વૃત્તાન્ત પૂરું કર્યું.

કવિએ પોતે આપેલું આ વૃત્તાન્ત, કદાચિત કેટલાકોને આત્મગૌરવના દોષવાળું માલૂમ પડતું હશે, પરંતુ તહેમ માનવાને કંઈ પણ કારણ નથી. આ પદ્ધતિ, કોઈપણ ચરિત્રનાયકનું સાચું વૃત્તાન્ત જાણવા માટે ઘણી ઉપયોગી છે. અત્યારે પણ પાશ્ચાત્ય દેશોમાં આ પદ્ધતિ જોવામાં આવે છે.

‘ વિમળપ્રગલ્ભ ’ માં કવિએ પોતે આપેલા વૃત્તાન્ત ઉપરથી આપણે કવિનું સં. ૧૫૬૮ સુધીનું આત્મજીવન જોઈ શક્યા, પરંતુ તહેમનું આયુષ્ય કેટલું ? અને સં. ૧૫૬૮ પછી તહેમણે શું શું કાર્યો કર્યા ? તે ચોક્કસ રીતે જાણવાને વિશેષ કંઈ સાધનો મહને મળ્યાં નથી. હાં, કવિની જાહે કૃતિઓ મહને પ્રાપ્ત થઈ છે, અને તહેમાં જાહે સંવતોવાળી છે, તહેની અંદર સં. ૧૫૮૬ ની સાલ સુધીની કૃતિ છે. (તે કૃતિ આજ યશોભદ્રાદિનો રાસ) એટલે સં. ૧૫૮૬ સુધી તો કવિવરની વિદ્યમાનતા અવશ્ય હતી. હવે તે પછી કવિવરે ક્યાં સુધી સાહિત્યક્ષેત્રને શોભાવ્યું ? તે શોધવું બાકી છે.

કવિની કૃતિઓ.

કવિવર લાવણ્ય સમયે ગુજરાતી પદ્ય સાહિત્યમાં જે ભાગ ભજવ્યો છે, તે બાણવાને તહેમની નીચે આપેલી કૃતિઓજ બસ થશે.

૧. સિદ્ધાન્તચોપાઈ—સં. ૧૫૪૩ના કાર્તિક સુદિ ૮ને રવિવારે આ ચોપાઈ બનાવી છે, આની અંદર હું પકને ઉદ્દેશીને મૂર્તિપૂજનું ઘણીજ સરસ રીતે પ્રતિપાદન કર્યું છે. કવિએ પોતાની બાવીસ વર્ષની ઉમરે (દીક્ષા લીધા પછી ચૌદ વર્ષ) આ ચોપાઈ રચી છે. આ ચોપાઈ એક નવા નિકળતા મતના પ્રતિવાદરૂપે કરેલી હોવા છતાં, લગભગ પણ ક્રોધ કે નિંદાનો અભિપ્રાય રાખ્યો નથી. એ વાત કવિએ પોતાના શબ્દોમાંજ કહી બતાવી છે:—

“ ક્રોધ નથી પોષિઉં મધ રતી વાત કહીછઈ સઘલી છતી,
બોલિઉં શ્રીસિદ્ધાન્તવિચાર તે નિંદાનું સિઉં અધિકાર. ” ૭૩
વળી પણ કહ્યું છે:—

“ જીવ સવે મઝ બંધવ સમાં પડઈ વરાંસઈ ધરજ્યો ક્ષમા;
જે જિમ બાણઈ તે તિમ કરિઉં પણિ જિનધર્મ પરઉં આદરઉં. ” ૭૪

૨ ગૌતમપૃચ્છા—એકસો એકવીસ કડીઓની આ પૃચ્છા છે. આનો રચ્યા સંવત્ આ છે:—

“ પહિલું તિથિની સંજ્યા બાણ સંવત બાણું ધણિ અહિનાણિ;
બાણ વેદનું વંચઉં વામ બાણું વરસતણું એ નામ. ૧૩
વાસુપૂજ્ય જિનવર જે નમુ ચૈત્ર થકી માસ તે તસુ;
અઝૂઆત્રી ધજ્યારસિ સાર તહીઈ ગિરૂં સુર ગુરૂવાર. ” ૧૪
(સં. ૧૫૪૫ ના ચૈત્રશુદ્ધિ ૧૧ ગુરૂવાર)

૩ સ્થૂલભદ્ર એકવીસો—સંવત્—

“ સંવત્ પનરત્રિપન્નઈ જવ દિવસ દીવાલી તનઉં;
સ્થૂલભદ્ર ગાયુ મઈ સુણયઉં એકવીસું એ બાણઉં. ” ૪૦
(સં-૧૫૫૩ ની દીવાળી)

૪ નેમનાથ હમચડી.

આ હમચડીનો અંતિમભાગ આ છે:

હમચી હમચી હમચડી રે હમચી છછ ચુરાસી;
મુનિ લાવણ્યસમય ઇમ જોલઇ હમચી હરખિઇ વાસી રે. હ૦ ૮૧
સંવત પનર ખાસદૃઇ રે ગાયુ નેમિકુમારો;
મુનિ લાવણ્યસમય ઇમ જોલઇ વરતિઉ જયજયકારો રે.” હ૦ ૮૩
(સં. ૧૫૬૨)

૫ આલોયણુ વિનતિ (સીમંધર સજ્જાય)

આ વિનતિનો રચ્યા સંવત આ છે:—

“ સંવત પંનરે ખાસદૃ અલવેસર રે,
આદિસર સાધિ તો;
વામજ માંહે વીનવ્યો સીમંધર રે,
દેવ દર્શન દાધિ તો. પર

સં. ૧૫૬૨માં આદીશ્વરની શાળે વામજ નગરમાં આ વિનતિ બનાવી છે.

૬ સેરીસાપાર્શ્વનાથસ્તવ.

આ સ્તવનમાં સેરીસામાં રહેલ લોડણપાર્શ્વનાથનું વર્ણન આપ્યું છે. આનો રચ્યા સંવત્ આ છે:—

“ પોસ કટ્યાંણુક દસમ દીહાડએ મહીયલ મહિમા પાસ દેષાડએ;
દેષાડએ પ્રભૂ પાસ મહિમા સંઘ આવેં ઉમઝ્યો,
ધ્વજ પૂજ મંગલ આરતી તેણે પાપ પૂરવના ઘઘ્યાં;
સંવત પનર ખાસદૃ પ્રસાદ સેરીસાતણો,
લાવણ્યસમે ઇમ આદિ જોલેં નમો નમો ત્રિભુવન ધણી. ” ૧૫
(સં. ૧૫૬૨)

૭ મુરખિયકેવલીરાસ.

સંવત—

સંવત પંનર સડસડિંઈ આસો શુદ્ધ સોમવાર;

રચ્યુ રાસ તે સોહામણે! ત્રંગાવતી મઝારિ.

૧૨

(સં. ૧૫૬૭ આસો સુદિના સોમવારે, ખંભાતમાં)

૮ વિમલપ્રગંધ-

સુરપ્રિય કેવલીરાસની પછીની આ કૃતિ છે. કેમકે સુરપ્રિય રાસ સં. ૧૫૬૭માં બનાવ્યો છે, જ્યહારે આ પ્રગંધ સં. ૧૫૬૮ ના આસો માસના રવિવારે પાર્શ્વનાથના પ્રસાદથી બનાવ્યો છે. આજ હકીકત કવિ પ્રગંધની અંતમાં આ પ્રમાણે આપે છે:—

“ અર્દુસઠાનિ આસો માશિ કીધઉ પાસ જિણેસર પાસિ;
મૂલનક્ષત્ર નિર્મલ રવિવાર પૂરૂ વિમલરાસ વિસ્તાર. ૪૬

વસ્તુ.

રાસ રચીઉ રાસ રચીઉ નવલ નવષડિ,
તસ ઉપરિ ઇક ચૂલિકા ધ્યાનિ પાસ ગળવીઉ ધ્યાયુ,
વિમલ શ્રીવર્ણન કરિઉં સરસ રાસ પદપ્રગંધ ગાયું;
સંવત પંતર અડમઠઠ (૧૫૬૮) વડુ રાસ વિસ્તાર,
તે પ્રમાંણિ પૂરૂં ચડિઉં માલસમુદ્ર મુઝારિ. ” ૫૦
(૫૦ ૩૮૧-૩૮૨)

આ પ્રગંધ સૂરતવાળા શ્રીચુત મણિલાલ ગઢોરભાઈ બ્યાસે સંશોધન કરી પ્રકટ કર્યો છે. તહેમણે તહેની ઉપોદ્ધાતમાં આ ગ્રંથના સંગ્રહમા ઘણું સરસ-જાણુવા જેવું વિવેચન કર્યું છે, માટે વિશેષ જાણુવાવાળાઓએ ત્યહાંથી જોઈ લેવું.

૯ કરસંવાદ:-

આમાં, જ્યહારે ઋષભદેવ લગવાન વરસીતપના પારણે શ્રેયાંસકુમારને ત્યહાં પધાયો. અને શ્રેયાંસકુમાર ઋષભદેવ લગવાનને લિક્ષા આપે છે. આ પ્રસંગને લઈને-શ્રેયાંસકુમારના બે હાથના વિવાદને ઉદ્દેશીને કવિવરે સંવાદ લખ્યો છે.

એકંદર આની ૬૯ કડીયો છે. હાખા અને જમણા હાથે પોતપોતાની મહત્તા બતાવાને જે યુક્તિઓ વાપરી છે, તે ખરે-

ખર કતાં-કવિવરની બુદ્ધિના આદર્શરૂપ છે. છેવટ જતાં કવિએ એકપણ હાથની અનુપયોગિતા ન બતાવતાં બન્નેની વિદ્યમાનતાની જરૂર બતાવી, તે વાત એકા-સંપ ઉપર ઘટાડી છે. અને છેવટે કવિએ કહ્યું છે:—

“મુનિ લાવણ્યસમય કહિ જોઇ જિહાં સંપ હે તિહાં સુષ હોઇ. ૬૫
સંપિ લહિં ધનની કોડિ સંપે અંગ ન લાગેં પોડિ;
સંપિ વેર ન બાંધિં રતી સંપ વષાંણિ શ્રીજિનમતિ. ૬૬
માલવ મરહઠ સોરઠ સાર ગુજરદેસ દેસ સંણુગાર;
વિનય વિવેક વિચાર વિસેષ દસિં ધરમનણાં તિહાં દેવ. ૬૭
જિહાં પોઠા જિણુહર પોસાલિં વસિં લોક દિપતા દઆત;
સાનિનગર માંહિ ચુસાલ ગાયુ કરસંવાદ રસાલ. ૬૮
સંવત પનર ચમોતરે મુનિ લાવણ્યસમય ઉચરિ;
પાંમિ ચંદ્રપ્રભૂ જિનરાય બેકરસંપિ પૂજિ પાય. ” ૬૯

આ ઉપરથી એ પંથુ જણાય છે કે-કવિએ આ સવાદ સાતિ-નગર માં સં. ૧૫૭૪માં બનાવ્યો છે.

૧૦ અંતરીકપાર્શ્વનાથ સ્તવન—

આનો રચ્યા સંવત આ છે:—

“સંવત પનરૈ ક્યાસિઉ વષાણિ સુદિ વૈશાખતણો દિન બાંણુ; ૫૦
ઉલટ આપાતીજૈ હુજી ગાયો પાસ જિણેસર જયો. ”
(સં. ૧૫૮૮ ના વૈશાખ સુદિ ૩.)

૧૧ યશોભદ્રાદિનામ—

આ રાસ, સં. ૧૫૮૬ના માઘ મહીનાના રવિવારે રચ્યો છે, તે, અને બીજી કેટલીક હકીકત પ્રસ્તાવનાના પ્રારંભમાં કહી છે, એટલે અહિં વિશેષ લખવાની જરૂર નથી. તેપણુ એ કહેવું ભૂલવું જોઈતું નથી. કે, કવિવર લાવણ્યસમયનો આ રાસ વાંચતાં, કવિના, લાખાઉપરના કામૂનો ચામૂસ ખ્યાલ થયા વિના રહેતો નથી. કવિની બીજી કેટલીક કૃતિઓ કરતાં આ કૃતિની લાખા ખરેખર લાખા શાસ્ત્રીઓને-તે લાખાના શોખીનોને અપૂર્વ આનંદ ઉપજાવે તેવી છે.

કવિવરની આટલી કૃતિઓ તો સાલ-સંવત્ષાળી મ્હારા જોવામાં આવી છે, તે સિવાય

૧૨ વચ્છરા-દેવરાજ રાસ, (દે૦ લા૦ પુ૦ ૩૦ તરફથી છપાયો છે), ૧૩ ગૌતમરાસ, ૧૪ ગૌતમછંદ, ૧૫ જીરાઉ-લાપાર્શ્વનાથ વિનતિ, ૧૬ પંચતીર્થી સ્તવન, ૧૭ રાજ-મતી ગીત, ૧૮ રંગરત્નાકર છંદ, ૧૯ દૃઢપ્રહારી ગીત, ૨૦ કર્માશાહે કરાવેલ ઉદ્ધારની પ્રશસ્તિ, ૨૧ પંચવિધ્ય સ્વાધ્યાય, ૨૨ આઠ મહની સજ્જાય, ૨૩ સાત વારની સજ્જા-ય, ૨૪ પુણ્યફલની સજ્જાય, ૨૫ આત્મબોધ સજ્જાય, ૨૬ ચૌદ સ્વપ્નની સજ્જાય, ૨૭ દાનની સજ્જાય, ૨૮ મનમાંકક સજ્જાય, ૨૯ હિતશિક્ષા સજ્જાય, અને ૩૦ શ્રાવકવિધિ-સજ્જાય. આ કૃતિઓ પણ મળી છે.

શ્રાવકવિધિસજ્જાય જોતાં માલૂમ પડે છે કે- કવિએ આ કૃતિ તે વખતે જનાવેલી હોવી જોઈએ, કે જ્યારે ક્રિયામાં શિથિ-લતા વધવા લાગી હતી, પતિત થયેલાઓ પોતાને શુદ્ધશુદ્ધ ત-રીકે જોળખવાનો આડંબર કરવા લાગ્યા હતા, અને કેટલાક લોકો એવા વિચારવાળા થવા લાગ્યા હતા કે-‘આપણે શું ? તે ગમે તહેવા આચારના હોય, પરંતુ આપણે તો વેષને વાંદીએ.’ (જહેવી રીતે કે આજકાલ પણ કેટલાક માત્ર વેષધારી-પતિતોને પણ વેષની ભાવનાથી વંદન કરે છે.) કવિની આ સજ્જાય ખાસ મનન કરવા લાયક છે. દેવશુદ્ધ ધર્મનું સ્વરૂપ સમજી શ્રાવકોએ કેમ વર્તવું, તે જાણવાને જહેમ ઉપયોગી છે, તહેમ અત્યહારના પણ તહેવા વિચારવાળાઓને બોધ રૂપ છે. અતએવ અક્ષરશઃ અહિં આપવી ઉચિત સમજીયું.

॥ * શ્રાવકવિધિસજ્જાય ॥

પ્રજ્ઞમી વીર જિજ્ઞેસર પાય વંદી ગોચમ ગણધર રાય;
સમરી સરસતી સામણિ દેવિ શ્રાવકવિધિ પલણું સંખેવ.

૧

જે ઉદ્દેપુરના યતિ વિવેકવિજયજીની ૧૧ પાનાં વાળી પ્રતિ ઉપરથી.

- શ્રાવક તે જે સમકિત ધરઇ મન ગુદિઇ મિથ્યાત નવિ કરઇ;
સમકિતતણે સાંભલયો વિચાર જેણઇ જીવ લહઇ ભવ પાર. ૨
- આરાહુ જિણવર અરિહંત કરમતણુઠિ જેણિ આણુ અંત;
જેહનું જ્ઞાન ત્રિભુવનિ વિસ્તરઇ સરવ જીવના સંસા હરઇ. ૩
- જેહનઇ નહીં નારી પરિવાર જેહનું ન્યાન ન લાસઇ પાર;
જે સહું દેવનુ.....દેવ ચઉસદ્દિ ઇંદ્ર કરઇ જસ સેવ. ૪
- સુગુરૂતણિ નિત સેવા કરૂં જિમ ભવ સાયર લીલાં તરૂં;
સુગુરૂતણાં એ લખિણુ જાણિ પાપ વચન કહિતાં કરઇ કાણિ. ૫
- પંચ મહાવ્રત હીયડઇ ધરઇ પાંચ ઇંદ્રી જે વસિ કરઇ;
સીલવ્રત સૂધૂં જે વહઇ લોક પ્રતિ જો સમવિ કહઇ. ૬
- છઇકાયની રખ્યા કરઇ અસૂઝતઠિ આહાર પરિહરઇ,
પંચ સુમતિ ત્રિણિ ગુપતિ સંચરઇ ગાંઠિ ગરથ કિમઇ નવિ કરઇ. ૭
- જે ગુરૂ ગાંઠિ ગરથજ કરઇ તે નિશ્ચઇ પિંડ પાપિ ભરઇ;
ગરથ ઊપરિ વાધઇ મોહુ ગરથઇ આણુઇ મન અંદોહ. ૮
- રાત દિવસ મન ગરથઇ રમઇ સુનિવર ચારિત્ર સહીઆં ગમઇ;
ગરથિ વાધઇ કલહુ વિવાદ ગરથઇ જીવ કરઇ ઉનમાદ. ૯
- ગરથ લગઇ અનરથ ઊપજઇ ગરથિ મન મયલા નીપજમ;
ગુરૂ ગરથિ દેહરાં ઊધરઇ ચંદનગાલા લીહાલા કરઇ. ૧૦
- ગરથ સહિત જે ગુરૂં આદર તે નિશ્ચઇ સવિ ફૂડું કરઇ
મયલૂં ચીવર જે કાઢવિ ધૂઇ તેહ વડી ઊધડતું જૂઇ ૧૧
- રતન વિરાંસઇ પત્થર લીઇ અમૃત ઠામિ વિષ ઘોલી પીઇ;
ગજ મૂકી પર ઓપરિ ચઢઇ સુખ કારણિ કૂયામાંહિ પડઇ. ૧૨
- વરિ સેવુ દષ્ટિવિષ સાપ કુગુરૂ મ સેવજી અતિ ગહુ પાપ;
સાપ મરણુ દીઇ એકજિ વાર કુગુરૂ મરણુ દિઇ અનંતી વાર. ૧૩
- ગલઇ પત્થર તરવા સંચરઇ આંધિ મીચી અંધારૂં કરઇ;
કુગુરૂ મુગતિ કાજઇ આદરઇ સવે યોગ તે સાચા કરઇ. ૧૪

એક મૂરખ કહ્યું સવિ માનીઈ અંપણ વેષભણી વાંદીઈ;
 વેષ લેઈ વિષ ભખ્યણ કરઈ કહુ તે કિમ જીવઈ કઈ મરઈ. ૧૫

એક મૂરખ વલી જોલઈ ઇમ આપણા ગુરૂ લોપીજઈ કિમ;
 આપણો એટલ ચોરી કરઈ ઘરિ રાષઈ તુ રાઉલિ ધરઈ. ૧૬

અગનિ આપણી ઘર પરજલઈ માંહિ આવઈ તે સહુઈ બલઈ;
 ઇમ જાણી કુગુરૂ પરિહરઈ સાચા ઊપરિ આદર કરૂ. ૧૭

નિશ્ચલ મન જી કીજઈ ધર્મ જાણી જીવદયાનુ મર્મ;
 દાન સીલ તપ ભાવના સાર એહ ધર્મ તારઈ સંસાર. ૧૮

વીતરાગ આરાહલ દેવ સુગુરૂતણી નિત કીજઈ સેવ;
 જ્યણાધર્મ જે હીયડઈ ધરઈ શ્રાવક નામ તે સાચું કરઈ. ૧૯

શ્રાવકનઈ એ સમકિત સાર મુગતિતણું ઊઘાડઈ બાર;
 લાવણ્યસમઈ મુનિવર ઇમ કહ્યું મુગતિવધૂ તસ લીલાં વરઈ. ૨૦

આ સિવાય કવિની એક અત્યંત આનંદ આપનાર કવિતા પ્રાપ્ત થઈ છે. ત્હેનું નામ છે ‘ અતુર્વિંશતિજનસ્તવન ’. પ્રાચીન કવિઓની કૃતિઓમાં માલિની, હરિગીત, શાર્દૂલ કે એવા પિંગલના છંદોમાં ભાષાની કવિતાઓ ઘણીજ થોડી, બલ્કે નહિં જેવીજ પ્રાપ્ત થાય છે. જ્યહારે કવિવર લાવણ્યસમયનું બનાવેલું આ સ્તવન શુદ્ધ-નિર્દોષ માલિનીછંદમાંજ છે. આ સ્તવનની ૨૭ કડીઓ માલિનીછંદમાં છે, જ્યહારે ૨૮ મી હરિગીત છે. કવિએ આ કવિતા માલિનીછંદમાં બનાવીને પણ ત્હેના અનુપ્રાસ અને ઝમકમાં પણ કંઈ ખામી રાખી નથી. વાચકોના આનંદની ખાતર ત્હેમાંની કંઈક વાનગી અહિં આપવી ઉચિત સમજી છું. ત્હેની પ્રારંભની કડી આ છે:—

“ કનક તિલક ભાલે હાર હીઈ નિહાલે,
 ઋષભપય પષાલે પાપના પંક ટાલે;
 અર જિનવર માલે કૂટરે કૂલ માલે,
 નરભવ અબ્જુઆલે રાગ નિઈ રોસ ટાલે. ” ૧

* * * * *

“ સમોસરણિ ગઈટું ચિત્ત મોરઈ પઈટું,
અસુષ અતિ અરિટું ઊપચિય તે અદીઠા;
સુપરિકરિ ગરીઠા સૌખ્ય પામ્યા અનીઠા,
ભવ હુઉ મઝ મીઠા સંભવસ્વામિ દીઠા. ” ૩

* * * * *

“ મદન મહ નમાયા ક્રોધ જોધા નડાયા,
ભવ મરણુ ભમાયા રાગ દોસે ગમાયા;
સકલગુણુ સમાયા લક્ષમણુ જાસ માયા,
પ્રણુમિ સુજિન પાયા ચંગ ચંદ્રપ્રભાયા. ” ૮

અંતની કડી આ છે:—

“ તવગછદિવાયર લચ્છિસાયર સોમદેવસૂરીસરો,
શ્રીસોમજય ગણુધાર ગિરૂઆ સમયરતન મુનીશ્વરો;
માલિની છંદઈ કય પખંધિઈ તવિયા જિન ઊલટ ઘણુઈ,
મઈ લહિઉ લાભ અનંત મુનિલાવણ્યસમય સદા ભણુઈ. ” ૨૮

એકંદર રીતે કવિની તમામ કૃતિઓ સોળમા શતકના પદ્ય-સાહિત્યમાં સૌથી આગળ મૂકવા લાયક છે. કવિવર લાવણ્યસમ-યની કૃતિઓને જહેમ આપણે આવા ગૌરવથી જોઈએ છીએ, તેમ કવિએ પોતે પણ પોતાની કૃતિઓ માટે મગરૂરતા રાખેલી છે, અને તેટલાજ માટે પોતાના નેમિછંદમાં તહેમણું કહ્યું છે:—

“ કવિત કવિત કહી સહુ વખાણુઈ કવિતતણા પુણુ લાવ ન જાણુઈ;
સોઈ કવિત જિણિ હુસમન હુમઈ કોવિદ જનમનિ લાગુ ધુમઈ. ૬
દેખી ચંદ ચકોરા હરખઈ વસ્તુ વિશેષિઈ પારખિ પરિખઈ;
કરિઉ કવિત જુ ચતુર નવાહઈ સોઈ કવિત કહીઈ સ્યામાહિ ? ” ૧૦

આજકાલના સુંઠના ગાંઠિયે ગાંધી થઈ ખેસનારા કેટલાક કવિઓ (?) ને માટે પણ આ ફટકો કંઈ કમ નથી.

પહેલાં એ કહેવામાં આવ્યું છે કે-કવિવર લાવણ્યસમયે, લગભગ આખા સોળમા શતકમાં કવિ તરીકે ભાગ ભજવ્યો છે એટલે આખા શતકના તેઓ જ્ઞાતા-અનુભવી હતા; એમ કહીએ તો કંઈ ખોટું નથી. બીજી તરફ જોતાં તહેમનું આ શતક એવું જ પસાર થયેલું છે કે-જહે શતકમાં, ભારતવર્ષમાં મોટી મોટી ઐતિહાસિક ઉથલપાથલો થયેલી છે. લોકાની ઉત્પત્તિ, વલ્લભાચાર્ય સંપ્રદાયની ઉત્પત્તિ, પાર્શ્વચંદ્ર અને કુડુઆમતની ઉત્પત્તિ, મહમ્મદ બેગડાના જીલ્લો, આંખાનેરના કિલ્લાનું નષ્ટ થવું, અને જૂનાગઢની પડતી વિગેરે અનેક ઐતિહાસિક ઘટનાઓ આજ શતકમાં થયેલી છે. અને તહેનીજ અસરથી કવિની કૃતિઓમાં કોઈ કોઈ સ્થળે

“ જિહાં જિહાં જાંણુઈ હીંદ્ર નાંમ,
તિહાં તિહાં દેસ ઉજડઈ ગાંમ;

હિંદુનુ અવતરીઉ કાલ,

જી આલિ તુ કરિ સંભાલ. ” ૨૫

(વિમલ પ્રબંધ. પૃ. ૨૧૫)

આવા આંતરિક ઉદ્વેગારો નિકળેલા જોવાય છે.

છેવટ—તપાસ કરવા છતાં કવિનો દેહોત્સર્ગ કય્હાં અને કયા સમયે થયો? તે કંઈ જાણવામાં આવ્યું નથી. કવિની કૃતિઓ પણ જહે કંઈ મારી પાસે છે, અને મહારા જાણવા-જોવામાં આવી છે, તે અહિં આપી છે. તે સિવાય પણ તપાસ કરવામાં આવે, તો ઘણી કૃતિઓ પ્રાપ્ત થવા સંભવ છે. જાસ, એટલુંજ કહી વિરમુંછું.

॥ अहम् ॥

संक्षिप्त सार.

जिमन्त्रपि.

(पृष्ठ १-१७)

सुप्रसिद्ध कविवर लावण्यसमये सं. १५८६ना माघ मही-
नामां रविवारे એક રાસ રચ્યો છે, જહેને ત્રણ ખંડમાં વિભક્ત
કરેલો છે. પ્રથમ ખંડમાં જિમન્ત્રપિ (જોહા) નું વૃત્તાન્ત આપ્યું
છે, બીજા ખંડમાં બલિભદ્રનું અને ત્રીજામાં શ્રીયશોભદ્રસૂરિનું.

કવિએ પ્રથમખંડની ૨૦ કડીમાં મંગલાચરણ, પોતાની લઘુતા
અને પછી શાસનમાં કેવા કેવા પ્રભાવકો થયા છે, તે બતાવ્યું
છે. અને ત્યારબાદ એકવીસમી કડીથી જિમન્ત્રપિનું વૃત્તાન્ત
શરૂ કર્યું છે.

જોહા, ચિત્રકૂટ (ચિત્તોડ) ની પાસે આવેલા વડગામનો
રહીશ હતો. તે પોતે ધનહીન હતો. તેલ, ઘી ચિત્રકૂટના બજારમાં
વેચીને તે પોતાનું ગુજરાન ચલાવતો હતો. એક વખતે તે પાંચ-
દ્રામનું કુડલીની અંદર ઘી લઈને પોતાના ગામથી ચિત્રકૂટ આવતો
હતો, તહેવામાં કર્મચોગે પગ લપસી ગયો અને કુડલીમાંથી ઘી
ઢળી ગયું. આથી લોકોને તહેના પ્રત્યે બહુ દયા આવી. એટ-
લુંજ નહિ પરંતુ તહેને પાંચદ્રામ કરી પણ આપ્યા. આનું ઘી
લઈને જ્યારે તે પાછો વળ્યો; તહેવામાં ફરીથી પગે ઠેસ વાગી
અને ઘી ઢળી ગયું.

આથી પણ તહેણે મનમાં જોદ ન કર્યો અને તે પોતાના કર્મનું જ ફળ ચિંતવવા લાગ્યો. આ વખતે તે ધનવિનાના માણસોની શી સ્થિતિ થાય છે, તે વિચારવા લાગ્યો અને મનમાં અનેક પ્રકારના સંકટપવિકલ્પો કરતો તે પોતાને ઘેર ગયો. ઘેર ગયા પછી પણ તહેણું ચિત્ત સ્થિર થયું નહિ. તહેણું હૃદય વૈરાગ્યથી કોમળ થયું. અને તેથી તે ઘેરથી નીકળી શ્રીયશોભદ્ર ગુરૂ પાસે આવ્યો. ગુરૂએ સરસ ઉપદેશ આપ્યો. આ ઉપદેશના પ્રભાવથી તે જિનમતિ થઈ દીક્ષિત પણ થયો. રાત્રમાં લગ્યું છે કે:—

‘વાણી સુગુરૂ સુણી જિનમતી થિયુ વઘરાગ લયુ તવ યતી’ ઉર આથી માલૂમ પડે છે કે તે પહેલાં જૈન નહોતો. દીક્ષા લીધા પછી તે નિરતિચારપણે ચારિત્ર પાળવા લાગ્યો. ગુરૂની શિક્ષા હમેશા ધારણ કરવા લાગ્યો. દશવિધ યતિધર્મ પાળવા લાગ્યો. અને માસ છમાસ એમ મહોટી મહોટી તપસ્યાઓ પણ કરવા લાગ્યો.

એક વખત બોહાઝધિ, ઉઢાસપૂર્વક ગુરૂને વિનતિ કરવા લાગ્યા કે:—

“ હે દેવ ! આપનું શરણું લઈને મહેં વૈરાગ્યથી દીક્ષા ગ્રહણ કરી છે. હવે આજ મહારા મનમાં એક એવો મનોરથ ઉત્પન્ન થયો છે, કે—હું થોડા દિવસમાં મહારૂં કાર્ય સિદ્ધ થાય, તેમ કરું. અને તેમ કરવા માટે આપ કહો, તે સ્થાનમાં રહીને થતા ઉપસર્ગાદિ સહન કરું. ”

ગુરૂએ લાભ જોઈ, અવતી તરફ વિહાર કરવાની આજ્ઞા આપી. ત્યાર પછી તે સંઘની આશિષ લઈને ધામણુઉદ્ર ગામની નજીક એક સરોવરની પાળ પાસેના નિર્જન સ્થાનમાં આવીને રહ્યા.

અહિં એક વખતે બ્રાહ્મણના ઘણા બાળકો ખેલવા માટે આવ્યા. તે બાળકો આ ઋષિજીને જોઈને કહેવા લાગ્યા કે:— ‘આ તે વળી શું ધૂબડધીંગ ઉભું છે?’ એટલુંજ નહિ પરંતુ યદિ—મુદિ આદિથી ઋષિને કષ્ટ દેવા પણ લાગ્યા. છતાં ઋષિએ તો લગાર માત્ર પણ તેઓ ઉપર ક્રોધ કર્યો નહિ. ઋષિને આવો ઉપસર્ગ થતો જોઈ, એક દેવે (તળાવના અધિષ્ઠાત્રકે) ક્રોધમાં

આવી છોકરાઓને બાંધ્યા. છોકરાઓના મોંઢામાંથી લોહી નીકળવા લાગ્યું. તેઓ બધા જમીન ઉપર આજોટવા લાગ્યા. છોકરાઓનાં માત પિતા સંભાળ કરતાં ત્યહાં આવ્યાં. લોકોએ જાણ્યું કે—ઋષિની અવજ્ઞા થવાથી ઋષિએ આમ કર્યું છે. અત્યેવ બધા ઋષિના પગમાં પડી છોકરાઓને છોડવા માટે બહુ પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા કે, ‘હે સ્વામિન્! આપ મહોટા છો, રીસ ન કરો. છોકરાં અન્યાય કરે તો માત-પિતા કંઈપણ મનમાં લાવે નહિ.’ ઇત્યાદિ કાલાવાક્ષા કરતાં હતાં. તહેવામાં ઋષિ ધ્યાનથી મુક્ત થયા. પેલો દેવતા બાળકના અંગમાં આવીને કહેવા લાગ્યો કે:—‘ઋષિને પીડા થતી જ્ઞેષ્ઠને મહેં આ પ્રમાણે કર્યું છે. હવે જો ઋષિના ચરણનું પાણી છાંટવામાં આવે, તો છોકરાઓ બાંધથી છૂટા થઈ શકે.’ પછી દેવના કહેવા પ્રમાણે પાણી છાંટવામાં આવ્યું, બાળકો બાંધનથી છૂટા થયા. છોકરાંનાં માતા-પિતા ઘણાં ખુશી થયાં. લોકોએ ઋષિની આગળ ઘણું દ્રવ્ય મૂક્યું, ઋષિએ જાહેર તે દ્રવ્ય ન લીધું, ત્યહારે તે બધું દ્રવ્ય લોકોએ જીર્ણોદ્ધારના કાર્યમાં વાપરી દીધું. આ વખતે લોકોએ જહે જહે કર્યું, તે તે ઋષિએ સહન કર્યું, માટે લોકોએ જોહાઋષિનું નામ * **પિમઋષિ** પા-

❁ દીપવિજય કવિએ સં. ૧૮૭૭માં સુરતમાં બનાવેલા ‘સાહમકુલરત્ન પટ્ટાવલી રાસ’ કે જહેની પ્રતિ કવિએ પોતે સં. ૧૮૭૭ના વૈશાખ વદિ ૩ ને રવિવારે લખી છે, તહેની અંદર લખ્યું છે કે:—

“જુદા કિન્નરસી વક્ત્રી ખીમરીપિ મુનિરાજ;

જસોભદ્ર ચોધા સહુ ગુરભાઈ સુખસાજ.”

૫

આમાં જોહા, કિન્નઋષિ, પિમઋષિ અને યશોભદ્ર એ ચારેને ગુરભાઈ તરીકે ગણાવ્યા છે. પરંતુ તે કીક નથી. જોહા અને પિમઋષિ એકજ છે અને તે યશોભદ્રસૂરિના ગુરભાઈ નહિ, પરંતુ શિષ્ય થાય છે, તે વાત આ ચરિત્ર ઉપરથી સ્પષ્ટ જ્ઞેય છે.

કિન્નઋષિને પણ યશોભદ્રના ગુરભાઈ ગણાવ્યા છે, પરંતુ આ રાસમાં આપેલ વૃત્તાન્ત ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજાય છે કે—કિન્નઋષિએ પિમઋષિની પાસેજ દીક્ષા લીધી હતી. યશોભદ્રના ગુરભાઈ હોવામાં તો એક પણ પ્રમાણ મળતું નથી.

ડયું. અર્થાત્ લોકો ધિમઋષિ (ક્ષમર્ષિ=ક્ષમા+ઋષિ) કહી બોલાવા લાગ્યા. રાસમાં પણ લગ્યું છે કે--

“ એ રષિ રષિમાહિં પરધાન એહનઈ દેવ દીઇ બહુ માન;
જં જં કીધું તં તં સહિઉં લોકે ધિમરસિ નામજ કહિઉં. ” પ૦

ધિમઋષિની ક્ષમતા જોઈ, તેમના પ્રત્યે લોકોની ઘણી ભક્તિ જાગી. આ આદરપરિસહને છોડી ઋષિજીએ ત્યહાંથી પણ ચાલી નીકળી એક ગિલકુલ નિર્જન ગિરિગુફામાં નિવાસ કર્યો.

આ ગુફામાં આવ્યા પછી ઋષિજી અનેક પ્રકારની તપસ્યા અને અભિગ્રહો ધારવા લાગ્યા.

ઋષિજી એવા એવા અભિગ્રહો ધારવા લાગ્યા, કે-જે પૂરા થવા ઘણાજ કઠિન બંદકે આપણને અસંભવ જેવા માલૂમ પડે, પરંતુ તેઓના તપસ્તેજના પ્રભાવથી તે પણ પૂરા થતા ગયા.

ઋષિજીએ પહેલો અભિગ્રહ આ પ્રમાણે કર્યો:-સ્નાન કરીને ઉઠેલો, છુટા કેશવાળો, મનમાં દુઃખી એવો કહનૂડોરાઉ (કૃષ્ણ) જો એકવીસ માંડા (પૂંડા) આપે, તો ધિમઋષિ પારણું કરે.”

ઋષિજીનો ઉપયુક્ત અભિગ્રહ આ પ્રમાણે પૂરો થયો:-ધારા નગરીનો *સિંધુલરાજ, કે જે હજાર હાથીનો ઘણી હતો, અને જહેની પાસે ઘણી ઋદ્ધિ હતી, તેનાથી પરિવ્રજ થએલો કૃષ્ણ નાહીને છૂટા કેશે કંદોઈને ત્યહાં બેઠો હતો. આ વખતે ધિમઋષિ ભિક્ષાને માટે ફરતા હતા. તેમને જોઈને કૃષ્ણે ઋષિને બોલાવીને કહ્યું કે-“ દયો ભિક્ષા આપું. કૃષ્ણે ભાલાના અગ્ર ભાગથી ભિક્ષામાં માંડા આપ્યા, ત્યહારે ઋષિ ઝટ તે ગણવા લાગ્યા.

❁ સિંધુલ, એ સુપ્રસિદ્ધ રાજા લોજનો પિતા અને રાજા મુંજનો નહનો ભાઈ થતો હતો. સિંધુલને ‘ નવસાહસાંક ’ તથા ‘ કુમારનારાયણ ’ પણ કહેતા હતા. સિંધુલે દૂણુ તથા કોસલ (દક્ષિણ કોસલ), વાગડ, લાટ અને મૂરલ દેશ વાળાઓને દરાવ્યા હતા. સિંધુલના સમયમાં રાજધાની ઉજ્જૈનમાં હતી. (જૂઓ, ટોડરાજસ્થાન, પં. ગૌરીશંકર હીરાચંદ ઓઝા દ્વારા સંપાદિત, પૃષ્ઠ ૩૮૮)

પેલા કૃષ્ણે કહ્યું કે-‘ ગણોછો શું ? જહેટલા ભાખ્યમાં હશે, તેટલા આવ્યા હશે. ’ ઋષિએ કહ્યું.-“ લાઇ ! મહને કંઈ લોભ નથી. હું જોઉ છું કે-મહારો અભિગ્રહ પૂરો થયો છે કે નહિ ? આ અભિગ્રહમાં મહારે ત્રણ મહીના ને ૮ દિવસના ઉપવાસ થયા છે. અને મહને જો લિક્ષામાં એકવીસ માંડા આવ્યા હશે, તોજ મહારો અભિગ્રહ પૂરો થયો ગણાશે. ”

લિક્ષામાં આવેલ મંડક ગણ્યા, તો તે થયા પણ એકવીસજ. કૃષ્ણ ચકિત થયો. ઋષિ ત્હાંથી વિદાય થતાં કૃષ્ણ પણ પાછળ પાછલ ગયો. તહેણે ઋષિને પૂછ્યું કે—

‘ મહારાજ મહાર્ આયુષ્ય કેટલું છે ? ’ ઋષિએ જણાવ્યું કે-‘ તમારું છ મહીનાનું આયુષ્ય છે. ’ કૃષ્ણે પોતાનું દંડું આયુષ્ય જાણી ખિમઋષિ પાસે દીક્ષા લીધી. જહેનું નામ કૃષ્ણઋષિ પાડ્યું. કૃષ્ણઋષિની દીક્ષા થતાં દેવતાઓએ કુસુમની વૃષ્ટિ કરી. કૃષ્ણઋષિ છ માસનું પોતાનું આયુષ્ય પૂરૂ કરી સ્વર્ગ ગયા.

બીજી તરફ ખિમઋષિએ પારણું કર્યા પછી પાછો આવો અભિગ્રહ કર્યો:—

“ સિંધુવરાજનો મદમાં આવેલો હસ્તિ, ગઢ-મકાનોને પાડતો પોતાની સૂઢે કરીને પાંચ મોઢક આપે, તો પારણું થાય. ”

ઋષિને આ અભિગ્રહમાં પાંચમહીનાને અઢાર દિવસ થયા. આ વખતે સિંધુવરાજનો મદથી ભરેલો હાથી સાંકળને તોડીને ગામમાં થઈ નાઠો જતો હતો. જહેવી ખિમઋષિની દૃષ્ટિ પડી, તહેવોજ તહેણે કદોઈના સૂના હાટમાંથી પાંચ મોઢક ઉઠાવીને લાંબી સૂઢે ઋષિને આપ્યા. વળી હસ્તિનો મદ પણ ઉતરી ગયો અને તે હાથીને સાંકળે બાંધવામાં પણ આવ્યો. એક હાથી જેવા પશુએ ઋષિને દાન કર્યું અને શાન્તિ પ્રાપ્ત કરી; આ જોઈ લોકોને બહુ આશ્ચર્ય થયું. એટલુંજ નહિ, પરંતુ ઘણા લોકોએ ધર્મ પ્રાપ્ત કર્યો. આ અભિગ્રહનું પારણું થયા પછી ઋષિએ પાછો આવો અભિગ્રહ કર્યો:—

‘ સાસુથી પ્રયંડ કલેશ કરતી વિધવા બ્રાહ્મણી એ ગામની

વચમાં જો પૂરણપોળી આપે, તો પારણું થાય.

આવા અવસરમાં સાસુથી દુઃખી થયેલી એક વધુ, નગરીથી નીકળેલી વનમાં ફરતી હતી. આ વખતે કાષ્ટ ભરવા માટે કોઈ વિષ્ર ત્યાં આવ્યો. તેણે સૂનાવનમાં આ સ્ત્રીને જોઈ તેને પૂરણપોળી આપી. આવમાં, આ સ્ત્રીએ ગિરિથી ઉતરતા ઋષિને જોયા. ‘લઈને દેવામાં આઠ ગુણું ફળ થાય છે.’ એમ તેણીએ વિચારી ઋષિને તે આહાર ંહોરાવ્યો. દેવતાઓએ ઝટ ત્યાં કુસુમવૃષ્ટિ કરી.

પારણું કયાં પછી પાછો આવો અભિગ્રહ કર્યો:—

‘કાળી ખુંધવાળો, ઘોળો, નાક અને પૂંછથી રહિત એવો સાંઠ સીંધડે કરીને ગોળ આપે તો પારણું થાય.’

એક વખત સિંધુલરાજની ધાર (ધારા) નગરીમાં ઉપર કદા પ્રમાણેનો મદથી ભરેલો એક સાંઠ ગામમાં ભટકતો હતો. તહેણે ઋષિને જોયા. ઋષિને જોઈને આ સાંઠની ઇચ્છા દાન દેવાની થઈ. તહેણે એક સ્થળે ગોળનો ઢગલો પડ્યો હતો, તેમાંથી સીંધડાથી ગોળ ઉઠાવી ઋષિને આપ્યો.

આ વખતે પણ પશુએ દાન આપતાં જોઈ લોકોને વધારે આશ્ચર્ય થયું. વગી જેનો ગોળનો ઢગલો હતો, તેણે તો તે ગોળને વેચીને એક જિનમંદિર બનાવ્યું અને તહેમાં શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિમા સ્થાપિત કરાવી. અને ત્યારબાદ તેણે શ્રીયશોભદ્રસૂરિ પાસે જઈ દીક્ષા પણ લીધી. અને ઉત્કૃષ્ટ ક્રિયા પાળીને તે સ્વર્ગે ગયો. આણે બનાવેલું મંદિર ‘ગુડપિંડ’ના નામથી પ્રસિદ્ધ થયું.

આ પછી બિમઋષિએ જુદા જુદા અભિગ્રહો કર્યા. જહેવા કે:-

‘કોટમાં સાંકળ જાંધેલું કોઈ વાંદરૂં ભાદ્રવા માસમાં આંખા-રસ દે, તો પારણું થાય.’ વિગેરે.

આટલાં પારણાં થયા પછી એક વખતે એવો પ્રસંગ બન્યો કે-જે કૃષ્ણઋષિ, બિમઋષિ પાસે દીક્ષા લઈ-સંયમપાળી દેવ થયો હતો, તે દેવ બિમઋષિ પાસે આવ્યો અને બિમઋષિને કહેવા લાગ્યો કે:—

“ સિંધુલભૂપતિને ત્યાં એક હજાર હાથી છે. તે બધા રા-
ગથી અત્યંત પીડાય છે. તે બધા પડેછે, બરાડા પાડે છે,
આથડે છે, કાન કંપાવે છે. ઇત્યાદિ કષ્ટ પામે છે. જે આપની
પાસે કોઈ આવે અને આપના પગ પગાળેલું પાણી માગે, તો
તે જરૂર આપશે, તેમ કરવામાં જિનશાસનની પ્રભાવના થશે.

એમ કહીને દેવતા ત્યાંથી વિદાય થયો. રાજા હાથીઓના
દુઃખથી શોકાતુર હતો. વૈદો દવાદાર કરતા હતા, પરંતુ આરામ
થતો નહોતો. રાજાએ મંત્રીને કહ્યું કે-‘ આજ એવી ઉદ્ધોષણા કરાવો
કે જે કોઈ માણસ આ હાથીઓને સાજા કરશે, તેને અર્ધ રાજ્ય
આપવામાં આવશે. ’

એ પ્રમાણે ઉદ્ધોષણા પણ થઈ. તે વખતે આકાશમાં
વાણી થઈ કે-‘ કંબલગિરિમાં રહેલા ઋષિનું જે ચરણોદક લા-
વીને હાથીઓને છાંટવામાં આવે, તો હાથીઓ સાજા થાય. ’

રાજાએ, મંત્રીને કંબલગિરિમાં ઋષિ પાસે મોકલ્યો. ઋષિના
પગ પગાળીને મંત્રી પાણી લઈ આવ્યો. જોડેવો હાથીઓને તે
પાણી છાંટે છે, તોડેવો એક તાપસ જોડ્યો કે-‘પટ્ટહસ્તિને છોડીને
બાકીના તમામ હાથીઓને પાણી છાંટે. ’ (તાપસનો આંતરિક વિચાર
એ હતો કે આ બધા હાથી મરી જશે. અને મારા પ્રયત્નથી
પટ્ટહસ્તિ બચશે.) તે પ્રમાણે કરવામાં આવ્યું. પરંતુ થયું એમ
કે બધા હાથી તો સાજા થઈ ગયા અને પેલા તાપસે પટ્ટહસ્તિને
બચાવાની ખાતર ઘણા ઘણા ઉપાયો કર્યા, છતાં તે હાથી બચ્યો
નહિ, અને મરી જ ગયો.

આથી જિનશાસનની ઘણી પ્રશંસા થઈ. રાજાએ, ઋષિજીને
અર્ધ રાજ્ય લેવા માટે કહ્યું, પરંતુ ઋષિએ, ‘ સંયમની આગળ
રાજ્ય કાંઈ ચીજ નથી. ’ ‘ જે રાજ્યથી નરકગતિ મળે, તે રાજ્યનું
મહારે શું કામ છે ? ’ ઇત્યાદિ સમજાવ્યું. રાજાએ ઋષિની નિર્લોભતા
જોઈ એક મંદિર બનાવ્યું. અને તોડેમાં સિંહાસન કરાવી ઋષિનાં
પગલાં સ્થાપન કરી હુમેશાં પૂજા કરવા લાગ્યો. વળી રાજાએ
ઋષિના નિમિત્તના અર્ધરાજ્યથી સાતે દેવોને પોષણ કર્યું,

આ પછી એક વખત બિમઋષિ આજ્ઞા જતા હતા, તેવામાં એક મહાદેવ તેઓને મળ્યું. ઋષિએ પૂછ્યું—‘ કે આ મહાદેવ કેવું છે ?’ એક માણસે કહ્યું:—“ મહારાજ ! આ ધન વ્યવહારીનો પુત્ર છે. આજથી છ મહીના ઉપર રાત્રીની અંદર સૂતાં તંહેને એક સપ્ત ડસી ગયો હતો. ઘણા મંત્ર, યંત્ર વિગેરે ઉપાયો કર્યા, પરંતુ તે બચ્યો નહિ. ”

ઋષિએ કહ્યું:—“ મનમાં લગાર પણ ખેદ કરશો નહિ, છોકરો જીવે છે.”

છોકરાનો પિતા ઋષિને પગે પડ્યો, અને પ્રાર્થના કરવા લાગ્યો કે—‘ હે સ્વામિન ! મહારે ઘરે ઋદ્ધિ ઘણી છે. પરંતુ આ એકનો એકજ પુત્ર છે. જો આ છોકરો નહિં બચે, તો મહાદેવ કુલ સૂનું થશે અને મહારે માથે મેરૂસમાન દુઃખ આવી પડશે. ’

ઋષિએ પ્રાસુક પાણી પાત્રમાં લઈને નવકારમંત્રનો જાપ કર્યો. છોકરો એકદમ જાગી ઉઠ્યો. આ જોઈને સર્વત્ર જયજયકાર ફેલાયો. વળી આથી શ્રદ્ધાલુ બની ધનરાજે પોતાના પરિવાર સાથે ખાર વ્રતનો સ્વીકાર કર્યો.

બીજી તરફ બિમઋષિએ વિચાર્યું કે—‘ આ બધો ગુરૂનોજ પ્રતાપ છે. માટે હવે ગુરૂસેવામાં જવું ઉચિત છે.

એમ વિચારી ઋષિ ત્યહાંથી ચિત્રકૂટ (ચિત્તોડ) આવ્યા, કે જ્યાં શ્રીયશોભદ્રસૂરિ હતા. સંઘે ઋષિજીનો ખૂબ સત્કાર કર્યો. બિમઋષિએ ભક્તિપૂર્વક ત્રણ પ્રદક્ષણા દઈને ગુરૂને વિધિપૂર્વક વંદણા કરી. તે પછી ઋષિએ પાછા એક પછી એક અભિગ્રહો લેવા શરૂ કર્યો.

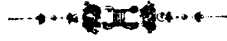
બિમઋષિએ ઉત્કૃષ્ટ અભિગ્રહો કરી કુલ ચોરાસી પારણાં કર્યાં.

બિમઋષિએ ત્રીસ વર્ષની ઉંમરે સંયમ લીધું હતું, સાત વર્ષ ગુરૂસેવામાં રહ્યા હતા, અને તે પછી જુદા જુદા પ્રકારના અભિગ્રહો અને તપસ્યાઓ કરી એકંદર નેવુવર્ષનું આયુષ્ય વ્યતીત કરી સ્વર્ગે પધાર્યાં.

॥ अहम् ॥

अलिभद्र.

अलिभद्र પણ વિદ્યાના બલથી એક પ્રભાવક પુરૂષ થયા છે. આ અલિભદ્ર, શ્રીયશોભદ્રસૂરિના શિષ્ય^૧ હતા.

એક વખત શ્રીયશોભદ્રસૂરિએ પટલીપુર (પાલી) માં ચોમાસું કર્યું હતું. યશોભદ્રસૂરિ રોજ સૂર્યના મંદિર પાસેની જગામાં ઠંડિલ જતા હતા. સૂર્યદેવ, વિચાર કરતો હતો કે—‘એ ગુરૂ કોઈ પણ પ્રકારે મહારા મંદિરમાં આવે, તો હું એવા પ્રકારની વસ્તુ ભેટમાં આપું કે, તહેમને કોઈ પણ વાદિ વાદમાં જીતી શકેજ નહિ.’

કોઈ એક વખતે ગુરૂ આવતા હતા, તહેવામાં સૂર્યે, ગુરૂને પોતાના મંદિરમાં લાવવા માટે સખત વરસાદ વરસાડ્યો. બીજું કોઈ પણ ઉભું રહેવા જેવું સ્થાન ન દેખી શ્રીયશોભદ્રસૂરિએ સૂર્યના મંદિરમાં પ્રવેશ કર્યો. દિનકર ખુશી થયો. ગુરૂના પુરૂષ-પ્રભાવથી તે પ્રત્યક્ષ થમને કહેવા લાગ્યો કે—‘આપ વર માગો. હું લક્ષવિદ્યા દેવાને તૈયાર છું.’ ગુરૂએ કહ્યું:—‘મહારે વિદ્યાની કંઈ પણ જરૂર નથી. હે દિનકર ! તુમારા દર્શનથી મહને સર્વ પ્રકારે પ્રમેદ છે.’

૧ તપાસરચની પટ્ટાવલી, કે જે, સં. ૧૮૮૯માં લખાયેલી, છે, તેની અંદર અલિભદ્રને, શ્રીયશોભદ્રસૂરિના ગુરૂભાઈ તરીકે ઓળખાવ્યા છે, પરંતુ તે ઠીક નથી. કેમકે—પરંતુત રાક્ષની પ્રથમ કડીમાંજ લાવણાસનય લખે છે કે

“ પુણ્યપ્રભાવક બળુઈઈ વિદ્યાજિવિ અલિભદ્ર;

તસુ ચરિત્ર વપાણીઈ જસ ગુરૂ શ્રીજસભદ્ર. ” ૧

૧મી આજ પ્રમાણે શ્રીમુનિસુંદરસૂરિકૃત ઉપદેશરત્નાકરના પૃષ્ઠ ૯૩ માં પણ લખ્યું છે:—

“ શ્રીયશોભદ્રસૂરિશિષ્યવલ્લભદ્રામિષ્ણુલ્લવત્ ” ઇત્યાદિ પ્રમાણોથી સિદ્ધ થાય છે કે—અલિભદ્ર, યશોભદ્રસૂરિના ગુરૂભાઈ નહિ, પરંતુ શિષ્ય હતા.

સૂર્યે કહ્યું:—‘મહારાજ ! દેવનું દર્શન નિષ્કુળ હોતું નથી. મા હું આપું તે વિદ્યા હોય કે જે વિદ્યાના બળથી જિનશાસન ઘણું દીપશે. એમ કહી સૂર્યે એક અજનકુપિકા આપી, જહેના અંજ નથી સર્વ જીવો જોઈ શકાય. અને બીજું એક એવું પુસ્તક આપ્યું કે જહેમાં ત્રિલોકીની વિદ્યાઓ હતી.

તે પછી શ્રીયશોભદ્રસૂરિ ઉપાશ્રયે આવ્યા. પુસ્તક વાંચી જોયું, તહેમાં સુવર્ણસિદ્ધિની, રૂપાસિદ્ધિની, નવાં નગરો ઉત્પન્ન કરવાની, પરકાયામાં પ્રવેશ કરવાની, ગગણગામિની વિગેરે અનેક પ્રકારની વિદ્યાઓ હતી. આ વિદ્યાઓ ગ્રહણ કરી લઈને શ્રીયશોભદ્રસૂરિએ, પોતાના શિષ્ય બલિભદ્રની સાથે તે પુસ્તક પાછું મોકલાવ્યું. વધુમાં કહ્યું કે—‘તું આ બાંધેલું પુસ્તક છોડીશ નહિ અને દિનકરના હાથમાં જમને મૂકજે.’

માર્ગમાં જતાં બલિભદ્રે વિચાર કર્યો કે—‘આ પુસ્તકમાં શું છે. તે જોઈ તો ખરો.’ ઝટ પુસ્તક ખોલ્યું, અને જોયું તો તહેમાં એક એકથી ચઢીયાતી વિદ્યાઓ જોઈ. બલિભદ્રે, આ પુસ્તકમાંથી જે ત્રણ પાનાઓમાં વિદ્યાઓ ભરી હતી. તે ત્રણ પાનાં કાઢી લઈ એક સ્થળે સંતાડ્યાં. બાકીનું આખું પુસ્તક સૂર્યની આગળ જમને મૂક્યું, અને પાછો વળ્યો. પાછા આવતાં પેલાં સંતાડેલાં પાનાં લેવા ગયો, પરન્તુ ત્યાં પાનાં મળ્યાં નહિ. બલિભદ્ર ખૂબ રેવાને કૂટવા લાગ્યો. આથી દિનકરના મનમાં દયા આવી. તહેણે કહ્યું કે—‘તે ચોરી કેમ કરી. વગર આપે શા માટે લીધાં ?’ બલિભદ્ર બોલ્યો—‘જ્યારે ગુરૂને આખું પુસ્તક આપ્યું, તો શું હું ત્રણ પાનાં પણ ન લઉં ? હું યશોભદ્રગુરૂનો ચેલો છું. તોપછી હું સ્વામિન ! મહને શા માટે આપ અવગણો છો ? મહને માગીને લેતાં શરમ આતી. એટલા માટે તે પાનાં અહિં સંતાડ્યાં હતાં. હું દિનકર ! ગુરૂએ સંગ્રહેલાં પુસ્તકો ચેલાનાં જ ગણાય છે, એ ન્યાયથી પણ આ પુસ્તકનો અધિકારી હું જ છું. હવે તહમે પુસ્તક આપીને પાછું લો છો, તે અયોગ્ય કહેવાય. અરે, જ્યારે કોઈ મોટો પુરૂષ ઘર આગળ આવે છે, અને તેને જો કોઈ ભેટ કરે, તો તે લેતો નથી. પરન્તુ તેને

બાળકના હાથમાં આપવામાં આવે, તો તે વસ્તુ ત્હનેજ પહોંચી ગણાય છે. અર્થાત્ એ ન્યાય પ્રમાણે પણ જો આ પુસ્તક મ્હને આપ આપે, તો પણ ઉચિતજ ગણાય. ”

બલિભદ્રનાં વચન સાંભળી દિનકરને કંઈક હસવું આવ્યું. દિનકરે દયા કરીને તે પાનાં ત્હને આપી દીધાં. બલિભદ્ર ઘણું ખુશી થતો ગુરૂ પાસે ગયો અને ગુરૂને ખુશી રાખવા માટે ખૂબ ભક્તિ કરવા લાગ્યો.

એક વખત બલિભદ્ર ઉત્તરદિશા તરફ ઠંડિલ ગયા ત્યહાં ત્હંમણે લીંડીઓનો એક ઢગલો દેખ્યો. આ ઢગલા ઉપર મંત્રીને પાણી છાંટ્યું, કે તુર્તજ તે ધનનો ઢગલો થઈ ગયો. આ દેખીને સ્વયં બલિભદ્રને બહુ આશ્ચર્ય થયું. આવા અવસરમાં શ્રીયશોભદ્રસૂરિ ત્હાં આવ્યા, અને આ પ્રમણે બલિભદ્રે વિધાનો હરપયોગ કરેલો જોઈ ત્હને ઠપકો આપ્યો કે- ‘હે બાલ બલિભદ્ર ! ત્હં આ શું કર્યું ? શું આટલી વિધા પણ ત્હને જરીજ ન શકી ? ઠીક હવે ત્હમે અલગ થઈને રહો. ’

આ પછી શ્રીયશોભદ્રસૂરિ સ્વર્ગે ગયા. બલિભદ્ર પોતાની વિદ્યાથી લોકોનાં મનને હરણ કરવા લાગ્યા. તેથી બીજા સાધુઓ ત્હમના ઉપર ઈર્ષા કરવા લાગ્યા. બલિભદ્ર એક પર્વતની અંદર રહીને ભિન્નભિન્ન પ્રકારની તપસ્યાઓ કરવા લાગ્યા. બીજી તરફ શ્રીયશોભદ્રસૂરિની પાઠે ચહુઆણુવંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ શ્રીશાલિભદ્રને સ્થાપતાં બલિભદ્રને ઘણુંજ ખોટું લાગ્યું. વધુમાં ઉત્સવ ઉપર પણ ત્હમને તેડાવ્યા નહિ, તેથી એાર વધારે ખોટું લાગ્યું. તે એક ગિરિગુફામાં ચાલ્યા ગયા. ત્હાં ઘાસ ચરવાને માટે આવતાં બકરાંઓની લીંડીયોથી રવિ, મંગલ કે સોમવારે હોમ કરીને પોતાની વિદ્યાઓની સત્યતાની પરીક્ષા પણ કરતા હતા. એક વખતે સિદ્ધાચલની યાત્રા કરીને એક મહોટો સંઘ જૂનાગઢ (ગિરનાર) આવ્યો. અહિં રાણો ખેંગાર^૧ રાજ્ય કરતો હતો.

૧ ખેંગાર રાણા નવલકુમાર પુત્ર. અને જ્ઞેણે ત્રિ. સ. ૯૧૬માં રાજ્ય પ્રાપ્ત થયું હતું. જૂઓ દોડ રાજ્યસ્થાન, પૃ. ૩૪૨, પં. ગૌરીશંકર સંપાદિત.

આ રાણાને જોદ્ધાએ પ્રતિજોધી જોદ્ધ કરી લીધો હતો.

તેણે ગિરનારનું તીર્થ, કે જે શ્વેતાશ્વરોનું હતું, તે પોતાને સ્વાધીન કરી લીધું હતું. સંઘે અહિં આવીને ઘણો પ્રયત્ન કર્યો. ચોરશી સંઘ એકઠા થયા. પરંતુ તીર્થમાં પ્રવેશ થઈ શક્યો નહિં. રાણાએ એજ હુકમ કર્યો કે—‘તહમે જોદ્ધ થાઓ, તોજ યાત્રા કરી શકો. અન્યથા નહિં.’

સંઘ વિચારમાં પડ્યો. જોદ્ધ થવાય કેમ અને યાત્રા કર્યા વિના જવાય પણ કેમ ? સંઘને આને આ ઝઘડામાં ખારવર્ષ વ્યતીત થઈ ગયાં.

છેવટે સંઘના એક માણસના શરીરમાં અંગિકાદેવીએ પ્રત્યક્ષ થઈને કહ્યું કે—‘જોદ્ધના એક વ્યંતર દેવે આ તીર્થ સ્વાધીન કર્યું છે. હવે જો યશોભદ્રસૂરિ અથવા તેમના શિષ્ય બલિભદ્ર જેમાંથી એક અહિં આવે, તોજ તહમને આ તીર્થની યાત્રા થઈ શકે.’

સંઘના માણસે પૂછ્યું કે—‘તેઓને લાવવા કચ્છાંથી અર્થાત્ તેઓ હાલ કચ્છાં છે ?’

દેવીએ તે પર્વતની ગુફા ખતાવી કે—જ્યાં બલિભદ્ર રહેતા હતા. સંઘે, ચાર માણસોને ઊંટની સ્વારીએ ત્યાં મોકલ્યા. આ માણસો ત્યાં જઈને જૂએ છે, તો તે પર્વતમાં વેષ વિનાનો એક અવધૂત પુરૂષ જોયો. માણસોએ તે અવધૂતને પૂછ્યું કે—‘આ પર્વતમાં બલિભદ્ર ક્યાં બેઠા છે ?’ અવધૂત જોડ્યો:—‘આ રસ્તે થઈને પેટ્રી ગુફામાં આવો.’ આ અવધૂત તે બલિભદ્રજ હતો. પેલા માણસોને ખીજે રસ્તે મોકલ્યા, અને પોતે ખીજા રસ્તે થઈ, ગુફામાં જઈ ધ્યાન કરી બેઠી ગયા. સંઘના પુરૂષોએ બલિભદ્રને એક પત્ર આપ્યો. તે પત્રમાં, બલિભદ્રને જૂનાગઢ આવવા માટે લખ્યું હતું. બલિભદ્રે તે માણસોને કહ્યું કે—‘તહમે જાઓ, તહમારા પહોંચતા પહેલાં હું ત્યાં હાજર હોઈશ.’

સંઘના માણસો હર્ષિત થતા વિદાય થયા. બલિભદ્ર પણ ગમનગામિની વિધાના જોરથી એકઠમ જૂનાગઢ આવી પહોંચ્યા.

સંઘ બલિભદ્રની વાટ જોઈ રહ્યો હતો. પેલા માણસોને એકલા આ-
વેલા જોતાં, સંઘ ઝાંખો થઈ ગયો. તે પુરૂષોને પૂછ્યું કે- ‘ઋષિ
શું ન મળ્યા? માણસોએ કહ્યું-ઋષિએ કહ્યું કે ‘હું ત્હમરી પહેલાં
પહોંચીશ.’ સંઘે સર્વત્ર તપાસ કરી, ત્યહારે એક દેવાવનની અં-
દર ઋષિને જોયા. સંઘે ઋષિને વિનંતિ કરી. ત્યહારે ઋષિએ કહ્યું:—

‘ત્હમે ચિંતા કરશો નહિ, તીર્થને પાછું લઈ લઈશું,
શ્વેતામ્બરમતને દીપાવીશું. વળી જો વિદ્યા દેખાડીને જેંગાર રાજાને
પગે પડાવું, તોજ યશોભદ્રનો મને સાચો શિષ્ય સમજશો.’

ત્યહારખાતે બલિભદ્રે મંત્રના બળે અગ્નિનો એક કિડ્ડો બનાવ્યો
અને ત્હની પાસે પાણીથી ભરેલી એક મ્હોટી ખાંધ બનાવી, તે
પછી મંત્રેણા અડદ અને કરેણાની સોટી લઈને સંઘના
માણસો સાથે બલિભદ્ર રાજમંદિરમાં ગયા. રાજાને આશિશ આ-
પીને બેઠા, રાજાએ નમસ્કાર કર્યો. ત્યહાર પછી બલિભદ્રઋષિએ
રાજાને કહ્યું કે- ‘હૈ રાજન્! અમારા તીર્થને લઈ લેવું, એ
રાજમાર્ગ નથી. રાજ્ય તો તેજ કે જે ન્યાયથી ચાલે. અન્યાય
કરનાર રાજા નરકે જાય છે. અરે, જ્યહારે વાડજ ચીશડાં ચારે,
તો પછી રખવાલ શું કરે?’

આ સાંભળીને રાજા કુપિત થયો. અને બોલવા લાગ્યો કે-
‘અરે મુંડ! તું મ્હને નથી ઓળખતો! તું આ શું મ્હારી
આગળ બોલે છે? જો ત્હને તીર્થની ચાહના છે, તો જૌદ્ધમતિ
થઈને શા માટે તીર્થને વાંદતો નથી? અરે દુષ્ટ! હું ત્હને ત્હારું
પાપ પ્રત્યક્ષ દેખાડી આપું છું. દર દરમાં ઘો તો ઘણી જોઈ હશે,
પરંતુ ક્ષણીકર તે દીઠો નહિ હોય.’

રાણાનાં વચનો સાંભળતાં ઋષિશ્રીએ ક્ષમા દૂર કરી. ક્રોધથી
ત્હેમનાં લોચન લાલ થઈ ગયાં. બલિભદ્રે અડદના દાણા મંત્રીને
રાજાની રાણી તરફ ફેંક્યા; અને કરેણાની સોટી જમીન ઉપર
પછાડવા માંડી. આથી રાણીનું આખું અંગ તૂટવા લાગ્યું. પાણી
વિના માછલું તડકડે, તેમ રાણી તડકડવા લાગી. અને તેનું શ-
રીર પ્રભુ બળવા લાગ્યું. ઋષિ ત્યહાંથી ઉઠી ચાલતા થયા. રાણીએ

આ હકીકત રાણાને જણાવી. રાણાએ પ્રધાનને જણાવ્યું કે- ‘ પેલો મુંડ આવ્યો હતો, ત્હને માન દીધું નહિ તેથી તે ગણગણ કરતો ઉડી ગયો અને જાં જતાં રાણીનો જીવ પણ લેતો ગયો. ’

રાજા બોલવા લાગ્યો કે- ‘ તે મુંડ મહારા બલ-પરાક્રમને બાણતો નથી. હું ત્હને સંઘસહિત ચક્રચૂર કરી નાખીશ. આપણા દિવસ તો મ્હં દક્ષિણતા અને દયા રાખી, પણ હવે તો, કાં તો તે રાણીને સાજી કરે, અથવા કાં તો તે મહારા હાથે મરે. જો મ્હં ત્હને આવો બાણતો હત, તો હું ત્હને જીવતો કેમ જવા દેત ? ’

મંત્રીએ રાણાને જણાવ્યું કે- ‘ હે સ્વામિન્ ! પહેલાં આપણા ગુરૂને બોલાવીને આ હકીકત કહેવી જોઈએ. જો ત્હેમનામાં શક્તિ હોય, અને ઠીક કરી દે તો ઠીક છે, નહિ તો આપણે ત્હેના ઉપર ધસી જઈએ. ’

બૌદ્ધના પરિવારને બોલાવવામાં આવ્યો. રાણાએ ત્હેના બૌદ્ધગુરૂને જણાવ્યું કે- ‘ કોઈ શ્વેતાશ્વર સાધુ અહિં આવ્યો હતો, ત્હેણે રાણીને આ પ્રમાણે કરી દીધી છે. ’

બૌદ્ધ સાધુ બોલ્યો- ‘ ત્હમે કોઈ પ્રકારની ચિંતા કરશો નહિ. બે ચાર ઘડી જૂઓ. હું હમણાં ત્હેને અહિં લાવું છું. ’

બૌદ્ધ સાધુએ ઘણા પ્રયત્નો કર્યાં. પરંતુ તે બધા બ્યર્થ ગયા. રાણીએ રાજાને કહ્યું કે- ‘ આ ગુરૂથી કાંઈ પણ થશે નહિ. ’ રાજાએ ઝૂટ સેનાનીને બોલાવ્યો અને તમામ સેનાને તૈયાર કરી. સંઘના આગ્રાજ વૃદ્ધ તમામ મનુષ્યોને પોતાની પાસે લાવવા હુકમ કર્યો.

સેનાની તૈયાર થઈને આવ્યો. સંઘની નજીકમાં જઈને જૂએ છે તો સંઘની ચારે બાજુએ એક મ્હોટો અગ્નિથી ઝળકુળતો કિસ્સો દેખ્યો, સેનાનીના હાથીઓ ત્હેની નજીકમાં આવતાજ નહિ, અને ઘોડાઓ આ અગ્નિના ઝગકારા જોઈ કૂકડાંની માફક નાસવા લાગ્યા, સેનાની રાજા પાસે ગયો અને આ હકીકત જણાવી. ત્યારે રાજા અત્યંત ચકિત થયો. મંત્રિએ રાજાને કહ્યું કે ‘ હે દેવ ! તે કોઈ સામાન્ય પુરુષ નથી. અગર આપની આજ્ઞા હોય, તો હું તે મુનિ પાસે જઈને સંધિ

કરી લઉં.’ રાજાએ આજ્ઞા આપી, મંત્રિએ મનમાં સંકટ પામ્યો કે ‘જો મારું મન શુદ્ધ હોય, તો આ અગ્નિનો કિલ્લો મહુને રસ્તો આપે’ એમ કહી મંત્રી મુનિ પાસે ગયો. મુનિને નમસ્કાર કરી મંત્રીએ કહ્યું:—‘આપ રાજા સાથે વિરોધ ન કરો, તે પૃથ્વીપતિ છે, અને તેને ઘરે ઘણા યોદ્ધાઓ છે.’

ઋષિ લગાર હસ્યા. ત્હેમણે પોતાની પાસેની સોટી ઉઠાવી અને લાંબી કરી મંત્રીને કહ્યું કે—‘મહારાજ! જાણ જૂઓ.’ એમ કહી મંત્રના બળે તમામ વૃક્ષનાં શિખરો તડાતડ તોડી પાડ્યાં. ઋષિએ કહ્યું:—‘જ્હેમ આ શિખર ખરી પડ્યાં, ત્હેવી રીતે દુશ્મનનાં મસ્તકો ખરી પડવાનાં. માટે જો કુશલતા ચાહતા હો, તો અમહારૂં તીર્થ સોંપી દો.’

મંત્રી મનમાં ચમક્યો અને ઋષિની વિધાની પરીક્ષા કરવાની ખાતર ત્હેણે કહ્યું કે—‘અરે, ઉંદરપણ ઢાંકણી તો પાડી દે છે, પરંતુ ત્હમારૂં સામર્થ્ય તો ત્હારે જણાય કે-જ્યહારે આ બધાં શિખરોને પાછાં ઠેકાણે લાવી મૂકા.’

ઋષિએ પાછી તે સોટી લાંબી કરીને વિધાના બળથી બધાં શિખરો જ્યહાં જ્યહાં હતાં, ત્યાં ત્યાં આણી મૂક્યાં.

મંત્રી ત્યાંથી ઉઠી રાણા પાસે આવ્યો. રાણાને બલિસદ્રતા બલનું વર્ણન કહી સંભળાવ્યું. રાજાએ મંત્રીને કહ્યું:—‘મુનિરાજના કુપિત થવાથી ત્હમને, મહુને કે રાજ્યને લાભ નથી. માટે જ્હેમ બને તેમ ઋષિ પ્રસન્ન થાય, તેમ કરો.’ મંત્રી ઋષિ પાસે ગયો. ઘણા કાલાવાલા કર્યા. રાજા તરફથી માફી માગી. અને રાણીને સાજી કરવા માટે બહુ બહુ પ્રાર્થના કરી મંત્રિએ કહ્યું કે—‘મહારાજ! રાજા આપને આવીને ચરણમાં પડે, તો પછી આપને રોશનું કંઈ કારણ નથી. કેમકે જ્યહારે વૈરી પગમાં આવીને પડે છે, ત્હારે કલેશનો અંતજ આવે છે.’

ઋષિજીએ કહ્યું કે—‘રાજા અને રાણી કાળી કાંબળ પહેરીને ધૂંધવાવેષે જો અહિં આવીને પગે લાગે, તો રાણી સાજી થાય,’ તેઓએ તે પ્રમાણે કર્યું. રાજાએ પણ ઋષિજીને અમાવ્યા.

અને ગિરિનાર તીર્થ જોનેને પાછું સોંપ્યું.

તે પછી સમસ્તસંઘ અને ઋષિ ગિરિનાર પર ચઢ્યા. નેમીશ્વરભગવાનની યાત્રા કરી, ગિરિથી ઉતરીને સ્વામિવાત્સલ્ય વિગેરે કર્યાં. તેમ ભાટ-ભોજક વિગેરેને દાન પણ દીધાં.

એક વખતે જ્યહારે સંઘપૂજનો સમય થયો, ત્યહારે બલિભદ્ર નીચા આસને બેઠા. રાજાએ પૂછ્યું કે—‘આપનું આસન નીચું કેમ ?’ ઋષિજીએ જણાવ્યું કે—‘ઉંચે આસને તો જે સૂરિ હોય, તેજ બેસી શકે.’ રાજાએ કહ્યું—‘ત્યહારે શું આપને સૂરિ-પદ નથી. હવે હું આપને દેવરાવું.’ ઋષિજીએ સાફ મના કરી કે—‘એ પ્રમાણે લેવાનાં અમારો આચાર નથી. તેથી ગચ્છનો વ્યવહાર લોપાઈ જાય છે. અહારા શુર (સૂરિ) શાલિસૂરિ મારવાડમાં પાલી નગરમાં બિરાજે છે, તેમના આખ્યા સિવાય પદવી ગણાય નહિ.’

રાજાએ સાચા કહ્યું કે—‘આપ અહારા સંતોષની ખાતર ગાદીનું આસન સ્વીકાર કરો.’

બલિભદ્રે આસન સ્વીકાર્યું. પછી સંઘની સાથે બલિભદ્ર પાલી નગરમાં ગયા. ત્યાં ગાદીના આસને જ્યહારે બેસવા લાગ્યા, ત્યહારે પાલીના શ્રાવકો અને સાધુઓએ ગાદી કાઢી નાખી અને હેમનું અપમાન કર્યું. તેથી બલિભદ્ર ત્યહાંથી રવાના થઈ નડૂંડૂં ગયા. વળી તે વખતથી બલિભદ્રે શ્રાવકને ત્યહાંથી આહાર લેવો પણ ત્યાગ કર્યો.

૧ નડૂંડૂં, આ ગામને અતારે નાડોલ કહેવામાં આવે છે, અને તે મારવાડમાં આવેલ રાણી રેશનથી પાંચ ગાઉ થાય છે. મારવાડની પંચતીર્થોમાંનું આ એક તીર્થ ગણાય છે. અહિં ખડેરગચ્છીય શ્રીશાલિભદ્રસૂરિએ, સં. ૧૧૮૧ના અશાઠ શુદ્ધિ ૧૦ શુક્રવારના દિવસે, બૃહદ્ગચ્છીય શ્રીદેવસૂરિના શિષ્ય પં. પદ્મચંદ્રગણિએ સં. ૧૨૧૫ના વૈશાખ સુદિ ૧૦ ને સોમવારે, ખડેરગચ્છીય શ્રીસુમતિસૂરિએ ૧૨૩૭ના શ્રાવણ સુદિ ૨ ને મંગળવારે અને તપાગચ્છીય શ્રીવિજયદેવસૂરિએ સં. ૧૬૮૬ના પ્રથમ અશાઠ વદિ ૫ ને શુક્રવારે, એમ બુદ્ધા બુદ્ધા આચાર્યોએ બુદ્ધા બુદ્ધા સમયમાં પ્રતિષ્ઠાઓ કરેલી છે. કે જહેના લેખો અત્યારે મૌજૂદ છે. પહેલાં અહિં ચહૂઆણોનું રાજ્ય હતું, જ્યહારે અત્યારે રાઠોડોનું રાજ્ય છે.

એક વખત તેઓ ભમતા ભમતા એક બ્રાહ્મણને ત્યાં જઈ ગયા. આ બ્રાહ્મણને ત્યાં એક બાળકને રોતો જોયો. પૂછતાં માલૂમ પડ્યું કે-તે બાળકને રેવતીદોષ થયો છે. બલિભદ્રે મંત્રના બળે તે બાળકનો દોષ દૂર કર્યો. ત્યાંથી તેઓ કુડીપુર (હસ્તિકુડી) માં ગયા.

આ વખતે રાજા ^૧અક્ષત, કે જહો ^૨આહડનો રાજા હતો તેનેની

૧ આ રામના સમયનો શિલાલેખ વિ. સં. ૧૦૧૦ (૪૦ સ. ૬૫૩) નો મળ્યો છે. અક્ષતની રાણી હરિયાદેવી હૂણુ રામની પુત્રી હતી. એમ દોડરાજસ્થાનના પૃ. ૩૨૨ માં, પં. ગૌરીચક્ર હીરાચંદ્ર ઝોઝા લખે છે.

૨ આહડ, ઉદેપુરથી પૂર્વમાં બે માઇલ દૂર આ ગામ છે. અત્યારે પણ તહેને આહડજ કહેતામાં આવે છે. પ્રાચીન ‘તીર્થમાલા’ યોમાં આહડનું નામ તીર્થ તરીકે ઠેકાણે ઠેકાણે આવે છે. શ્રીમાન્ મેધે પાતાની તીર્થમાલામાં લખ્યું છે:—

“દેવિતરાડે નાગદ્રાડા ચીત્રેડ આહડ કરહેડક વધણેર.

ખરતરગચ્છીય શ્રીજિનચંદ્રસૂરિના શિષ્ય શ્રીરાજસુંદરે સં. ૧૬૬૫ના ભાદ્રા સુદિ ૧૫ ગુરુવારે આહડના શ્રીઋષદેવભગવાનનું ૩૧ કડીનું સ્તવન બનાવ્યું છે. તેની અંદર આહડના આ મંદિરનું વર્ણન કરતાં લખ્યું છે—

“આહડનયર મુહ:મણ્ડિ હો દેવી સપ્રતિભા;
જિનપ્રાસાદ કરાવીઓ હો દંડકલસંધજ સાય. મં. ૨૨
વીરસંવત્સરચક્રી હો શન દોષ પંચમ જાણી;
વૈશાખ શુદ્ધિ પંચમી હો મહોત્સવ કર્યો મંડાણી ૨૩
ધન ધન શ્રીઆરિજન્મસ્તિકસૂરિ પ્રધાન,
પ્રતિષ્ઠા સઘં હથિ સુભ મહુરતિ સુખ ધ્યાન;
થાપિઓ આદિ જિણેસર મૂરતિ અતિ મનોહાર,
પ્રભુ દરસણ દીઠ સુખસંપતિ જયકાર. ” ૨૪

આ ઉપરથી માલૂમ પડે છે કે આહિ (આહડમાં) સંપ્રતિભાગ્યે શ્રીઋષદેવભગવાનનું મંદિર કરાવી, વીર સં. ૨૦૫ના વૈશાખ સુદિ પના દિવસે શ્રીઆર્યસુહસ્તિસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી, હતી. આજ મંદિરનો ચિત્રકૂટના મહારાષ્ટ્રા મોકલના સમયમાં રામદેવના પુત્ર સાહુણ કે જે મોકલારાષ્ટ્રાનો પ્રધાન હતો, તેણે ઉદ્ધાર કરાવ્યાનું ઉપરનાજ સ્તવનમાં આ

રાણીને રૈવતીદોષ થયો હતો. રાજાએ ઘણા ઉપચારો કરવા છતાં રાણીને લગારે આરામ થતો નહોતો. છેવટે રાજાએ એવા પ્રકારની ઉદ્ધોષણા કરાવી હતી કે-‘ જો કોઈ માણસ રાણીનો દોષ દૂર કરશે, ત્હને અર્ધું રાજ્ય આપવામાં આવશે.’

આવા અવસરમાં નાટોલથી કંઈ કારણસર આવેલા એક બ્રાહ્મણે રાજાને કહ્યું કે-‘ રાણીના દોષને દૂર કરે, એવા એક ઋષિ હસ્તિકુંડીમાં છે.’ રાજાએ ઝટ ચાર માણસોને મોકલ્યા. આ માણસોએ જઈને કહ્યું કે-‘ આહડનગરના રાજાએ આપને ખોલાવેલા છે. આપ ત્હાં પધારીને રાણીના રોગને દૂર કરો, તો રાજા અર્ધું રાજ્ય આપે.’

ઋષિએ કહ્યું-‘ ત્હમે જાઓ, હું અહિં બેઠાં બેઠાં તેને આરામ કરી દઈશ.’

માણસોએ ઘણું ઘણું કહ્યું કે-‘ આપના પધાર્યાં સિવાય રાણીનો દોષ કેમ જશે ? રાજાએ ઘણી વનસ્પતિઓ, મંત્ર, યંત્ર પ્રમાણે લખ્યું છે:—

“ નવલખ સુભ વંશઞ્ચ રામદેવ વિખ્યાત,

તસુ સુત સાહ સાહુણુઉ આજલગી અધીયાત;

ચિત્રકૂટ નરેસર મોકલરાણ પ્રધાન,

પ્રાસાદ ઉધરીઉ દ્રવ્ય પરચી સાવધાન.

૨૯

વર્તમાનમાં આ આહડમાં આવકોની ૩૦ ઘરની વસ્તિ છે. પરંતુ તે બધા દૂઢક અને તેરાપંથી છે. જ્યારે મંદિરો ચાર છે. ૧ પાર્શ્વનાથનું, ૨ બાવનજિનાલય, ૩ શાન્તિનાથનું અને ૪ મહાવીરસ્વામીનું.

પ્રથમ મંદિરમાં એક બાજુએ શ્રીકીરતિજ્યસ્વરિ, શ્રીભાનુચંદ્રગણિ અને શ્રી ઉદયચંદ્રગણિની પાદુકાઓ છે. કે જાહેની પ્રતિષ્ઠા પંચ શ્રી ઋદ્ધિચંદ્રગણિએ સં. ૧૬૯૨ ના પોષ સુદિમાં કરાંને, તેના ઉપર લેખ છે.

વળી એક બીજા લેખ જોવામાં આવ્યો, કે જાહેના સંવત્ ૧૨૮૪ જ્યેષ્ઠ સુદિ ૮ શની શ્રીકૌરેટગછીયશ્રીનન્નસરિભિઃ આટલા અક્ષરો વંચાય છે.

આહડ પણ એક પ્રાચીન તીર્થસ્થાન છે. શોષ ખોલ કરવામાં આવે, તો ઘણી ઐતિહાસિક સામગ્રી મળી આવવા સંભવ છે.

વિગેરે ઉપચારો કર્યા પરંતુ આરામ થયો નથી. માટે આપે જરૂર પધારણું જોઈએ.’

ત્યહારે ઋષિએ કહ્યું—‘તહમે જાઓ, તહમારા આઘાટ નગરમાં ઘાંટાની પાસે, ટીંગા આગળ જે ડાબામાર્ગ વળે છે, ત્યાં તમે વહેતા લોહીને જૂઓ, ગસ, અહિં બેઠાં બેઠાંજ રાણીને આરામ થશે.

પેલા પુરૂષો આહુત નગરમાં આવીને જૂએ છે તો, ગામમાં વાજિત્રો વાગી રહ્યાં છે, ઘેર ઘેર ઉત્સવ થઈ રહ્યો છે. માણસોએ એક માણસને પૂછ્યું કે—‘આ બધી શાની ધામધૂમ છે?’ તહેણે કહ્યું—‘રાણી સાજી થઈ ગઈ છે. તેની ખુશાલીનો આ ઉત્સવ છે.’

પશ્ચાત્ તે પુરૂષોએ પ્રથમ રાજા પાસે જઈને નમસ્કાર કર્યો. અને ઋષિએ જે જે હકીકત કહી હતી, તે રાજાને સંભળાવી. આ બધી વાત સાચી ઠરી. આથી રાજા બહુ ખુશી થયો. અને ઋષિને હસ્તિકુંડીથી પોતાને ત્યાં તેડાવીને મહોટો ઉત્સવ કર્યો વળી રાજાએ અર્ધું રાજ્ય દેવા માટે પણ બહુ આગ્રહ કર્યો.

બલિભદ્રે કહ્યું—‘મહારે આ રાજ્યનું કંઈ કામ નથી. પરંતુ હું કહું તે કામ કરો. તે કામ એ છે કે—શાલિસૂરિ નામના જે મહારા બંધુ છે, તહેની પાસેથી મ્હને ભાગ આપાવો.’

રાજાએ શાલિસૂરિને તેડાવ્યા. મહોટા ઉત્સવ પૂર્વક પધરાવ્યા. પછી રાજાએ બલિભદ્રને ભાગ આપવા જણાવ્યું.

શાલિસૂરિએ કહ્યું—‘રાજાન્! અમારે ત્યાં દોઢવ્યવહારનો ન્યાય નથી હોતો. (જે ભાઈએ અર્ધોઅર્ધ ભાગ વહેંચી લે તેવો) કિન્તુ રાજનીતિ હોય છે. (રાજાનો મહોટો છોકરો હોય તેજ ગાદીએ બેસી શકે.)’

ત્યહારે કોઈ ઉપાય ન આવ્યો; ત્યહારે રાજાએ જગરજસ્તીથી બલિભદ્રને પદે સ્થાપન કરીને કેટલા શ્રાવકો કરી આપ્યા. એ પ્રમાણે બલિભદ્રનું કાર્ય સિદ્ધ કરીને તેમનું વાસ્તુદેવસૂરિ^૧ એવું નામ સ્થાપ્યું. અને ગચ્છનું હસ્તિકુંડીગચ્છ એવું નામ

(૧) આને માટે જૂઓ હસ્તિકુંડીનો શિલાલેખ પરિશિષ્ટ ‘બ’

સ્થાપન કર્યું. તે પછી વાસુદેવસૂરિએ, મહાવીરદેવના પ્રસાદમાં રેવતી દોષના અધિષ્ઠાયક દેવતાને સ્થાપન કર્યો.

આ હસ્તીકુંડીગચ્છની અંદર અત્રકમે આ ચાર^૧ નામની સ્થાપના થઇ.

૧ વાસુદેવસૂરિ, ૨ પૂર્ણભદ્રસૂરિ, ૩ દેવસૂરિ અને ૪ બલિભદ્ર. અન્તમાં કવિલાવણ્યસમય બલિભદ્રની સ્તુતિ કરતા કથે છે:—

“જિણિ વાલિઉં તીરથ ગિરનારિ દીપાવિઉં જિનશાસન સાર;
કરિઉં પ્રભાવક લણી વષાણુ બૌધમતી મૂકાવિઉં માણુ.” ૧૨૩

યશોભદ્રસૂરિ.

સંડેરકગચ્છના પાંચસો સાધુઓના ઉપરી શ્રીધ્વિરસૂરિએ છ વર્ષ સુધી છ વિગયનો ત્યાગ કર્યો હતો. એક વખતે તહેમણે બદરીદેવીની આરાધના કરીને દેવીને પવિત્ર પાત્રમાં ઉતારી હતી. જ્યહારે દેવી જવા લાગી, ત્યહારે તહેમણે દેવ-ગુરૂ અને ધર્મની આણુ દઈને દેવીને અટકાવી. અને કહ્યું કે—‘ મહારા સમુદાયમાં એવું કોઇ નથી કે-જેને હું પદ આપું. ત્યહારે હવે મહારે શું કરવું? ’ દેવીએ કહ્યું:—‘ ભગવન્ સાંભળો ’—

૧ સંવત્ ૧૬૮૩ ના ફાલ્ગુન સુદિ ૧૧ ને બુધવારના દિવસે, ક્ષેમ-કીર્તિશાખામાં થયેલ શિવસુંદર ઉપાધ્યાયના શિષ્ય વાં પદ્મનિધાનગણિ તેમના શિષ્ય હેમસોમગણિ અને તેમના શિષ્ય જ્ઞાનનંદિગણિએ સ્વર્ણ-ગિરિમાં લખેલ સંસ્કૃતચરિત્રમાં નામની સ્થાપનામાં વાસુદેવસૂરિ પૂર્ણ-ભદ્રસૂરિ, વીરસૂરિ અને દેવસૂરિ આ ચાર નામ આપ્યાં છે,

(૨) બદરીદેવીની આરાધના, સૂરિએ મહારા, કે જે મારવાડના સાદરી ગામથી ૨૫ ગાઉ છે, ત્યાં કરી હતી, એમ સં-૧૬૮૩ માં લખાયેલ ‘સંસ્કૃત ચરિત્ર’ માં લખ્યું છે.

“ પલાસી^૧ ગામમાં પુણ્યમાર^૨ નામે એક વ્યવહારી રહે છે. તેની ગુણસુંદરી^૩ નામની ધર્મપત્ની છે. ગુણસુંદરીને હિમાલયના સ્વર્નસૂચન પૂર્વક સુધર્મા નામે એક પુત્ર થયો છે.” તે ઘણો રૂપવાળો અને ઉત્તમ લક્ષણોવાળો છે.

જ્યહારે તે સુધર્મા પાંચ વર્ષનો થયો, ત્યહારે તેને નિશાળે મૂક્યો. આ નિશાળમાં બીજા પણ ઘણા બ્રાહ્મણ અને વાણીયાઓના છોકરા લણવા જાય છે.

એક વખત સુધર્માએ એક બ્રાહ્મણના છોકરા પાસે કંઈ કારણસર ખડિયો માંગ્યો. બ્રાહ્મણના છોકરાએ ખડિયો આપ્યો. પણ ખરો. પરંતુ, સુધર્મા પાસેથી અકસ્માત્ તે ખડિયો પડી ગયો અને ફૂટી ગયો. જ્યહારે બ્રાહ્મણના છોકરાએ ‘ ખડિયો ભાગ્યો ’ એવું જાણ્યું, ત્યહારે તેણે પોતાનો ખડિયો માંગ્યો. સુધર્માએ,

(૧) પલાસી, આ ગામ પીડવાડાની નજીકમાં છે, જ્યાંને અલારે પલાસી કહે છે.

(૨-૩) ઈશ્વરસૂરિકૃતરાસ, અને નાડકાઈથી મળેલા એક શિક્ષાલેખ, કે જે આ પુસ્તકની અંતમાં પરિશિષ્ટ ‘અ’ તરીકે આપવામાં આવ્યો છે, તેમાં પિતાનું નામ યશોવીર અને માતાનું નામ સુભદ્રા આપ્યું છે.

(૪) સુધર્માના જન્મભાદ્ર સંવત, દીપવિજયકવિએ પોતાના સં. ૧૮૭૭ માં બતાવેલા ‘ સોલમકુવરતપદાવલી રાસ ’ માં આ પ્રમાણે આપ્યા છે:—

“ સાંડેરા ગઝમેં હૂઆ જસોભદ્રસૂરિરાય;
 નવસેહેં સતાવન સમેં જનમ વરસ ગઝરાય. ૨
 સંવત નવસેહેં અડસઠેં સૂરિપદની જોય;
 બદરી સુરો હાજર રહેં પુન્ય પ્રવલ જસ જોય. ૩
 સંવત નવ અગણ્યૌતરે નગર મુડાડામાંહેં;
 સાંડેરા નગરેં વલી કીધી પ્રતિષ્ઠા લાંહ. ૪
 સંવત દસ હાહોતરે કિયા ચોરાસી વાદ;
 વણબીપુરથી આંબિઓ ઝપબદેવ પ્રાસાદ. ” ૧૨

અર્થાત્—૯૫૭ માં જન્મ, ૯૬૮ માં સૂરિપદ, ૯૬૯ માં મુડાડા અને સાંડેરાવમાં પ્રતિષ્ઠા. અને સં. ૧૦૧૦ માં ચોરાસી વાદ કર્યા.

નવા નવા ખડિયા આપવા માંગ્યા, પરન્તુ તે ઉપર તેણે દષ્ટિ પાણ કરી નહિ અને પોતાનોજ ખડિયો માંગતો રહ્યો. બ્રાહ્મણના છેકરાએ એમ પણ કહ્યું કે—‘ત્હને ત્યહારેજ લોજન કરવા દઇશ કે જ્યહારે મહારો ખડિયો હું લઇશ.’ સુધર્મા વિચારમાં પડ્યો. બન્ને કુપિત થયા અને લડતા લડતા અધ્યાર (અધ્યાપક) પાસે ગયા. અધ્યાપકે બન્નેને સમજાવ્યા, પરન્તુ માન્યું નહિ. છેવટે બ્રહ્મપુત્રે ક્રોધાવેશમાં અ.વી.આ પ્રમાણે પ્રતિજ્ઞા કરી:—

“વિપ્રપુત્રિ દુરિ દેષ ગાલિ ફરકરંચુ તુઝ કંપાલિ;
જુ પાઉં તુ બંભણુ સહી નહીતરિ ભરડઉ ભણિજે ભઈ” ૧૮
આના ઉત્તરમાં સુધર્માએ પણ આ પ્રતિજ્ઞા કરી:—

‘તવ તેષઈ યોલિઉ સુધર્મ જેજે બંભણુ માહરં કર્મ;
મૂઉ ન મારં તુઝ પ્રાણીઉ નહીતરિ નહી સૂઘઉ વાણીઉ’ ૧૯

તે છ વર્ષનો સુધર્મા બાળક તમારી પાટનો ઉદયકારક થશે, માટે સંઘ સહિત જઈને ત્હમે ત્હને લાવો.’

એ પ્રમાણે કહીને દેવી વિદાય થઇ.

ધર્મિસૂરિ સંઘની સાથે પદ્માસી આવ્યા. અને ત્યહાં પુણ્યસારને ઘરે ગયા. સુધર્માની માતા ગુણસુંદરીએ આચાર્યશ્રીનો સારો સત્કાર કર્યો. પછી આચાર્યશ્રીએ ગુણસુંદરીને સંબોધી કહ્યું:—

‘હે ગુણસુંદરી ! દેવીના વચનથી અમે ત્હમારે ત્યહાં આવ્યા છીએ.’ ગુણસુંદરીએ કહ્યું:—‘મહારાજ ! આપ ફરમાવો, મહારાથી બનતી આજ્ઞા ઉઠાવીશ.’

સૂરિજી—‘અમે ત્હમારા પુત્રને લેવા માટે આવ્યા છીએ, માટે પુત્રની ભિક્ષા આપીને આનંદિત કરો.’

ગુણસુંદરી—(ગળગળી થઇને અને કાને આંગળી દઇને)
‘મહારાજ ! આપને શું લાજ પણ નથી, કે મહારા જેવી આંધળીને લાકડી (ટેકા) સમાન પુત્રની માગણી કરો છો ?’

સંઘે શુણ્ણસુંદરીને કહ્યું:—‘ હે શુણ્ણસુંદરી ! તું ત્હારા છોકરાને
જો વંહોરાવીશ, તો ત્હારી મહિમા ઘણી થશે અને ત્હારો છોકરો
સમસ્ત અન્ધ જગતને લાકડી (ટેકા) રૂપ થશે. કેમકે કહ્યું છે કે:—

“ લોકમાહિ લખમી પ્રધાન તેહમાહિ સારૂ સંતાન;
સંતતિમાહિ કહિઉ સુતસાર તાસુ દાન ફલનૂં નહીં પાર.” ૨૬

માટે પુત્રનું દાન કરી ત્હારે સારીરીતે ફલની પ્રાપ્તિ કરી
લેવી જોઈએ. વળી સંઘે કહ્યું:—

મરૂતિ માગણુહાર મુહ દેષી માગઈ નહી;
સોઈ મરૂઉ દાતાર જે હૂંતઈ નહી નહી કરઈ. ૨૭
દેઅંતા નહીં દૂખલાં ઝૂઝંતા ન મરંતિ;
ઈમઈ કાયર બાપડાં પુરૂષારથ ગમંતિ. ૨૮

છેવટે કહ્યું:—

શુણ્ણસુંદરી શુણ્ણ મેરૂ સમાન તાહરૂ પુત્ર હુઈસઈ જગિ ભાણુ;
માનો મોહમહા પરિહરૂ બાઈ બોલ અદ્ધારૂ કરૂ.” ૩૫

સંઘે શુણ્ણસુંદરીને આવી રીતે જગ્ગહારે બહુ બહુ સમજાવી,
ત્હારે સુધર્મા બોલ્યો:—

“ હે માત: ! મ્હેં સદ્ગુરૂરૂપી નાવ આજે પ્રાપ્ત કર્યું છે,
માટે હવે તો હું સંયમ લઈને કાર્ય સાધન કરીશ. ”

માતાએ પુત્રને સમજાવ્યો કે—‘ તું ન્હાનો બાલુડો છે, દીક્ષા
પાળવી ઘણી કઠિણ છે, હુમૈશાં ઘરઘરથી ભિક્ષા લેવી પડશે. પંચા-
ચાર પાળવા પડશે. દેશ-વિદેશ વિહાર કરવો પડશે, બાવીસ
પરીસહ સહવા પડશે. કોઈ દિવસ રીસ-શુસ્સો કરાશે નહિં. ’

માતાએ ઘણું સમજાવ્યા છતાં ત્હેણે કહ્યું—‘ હે માત: ! મ્હેં
જોયું કે—દીક્ષા સમાન બીજું કોઈ રાજ્ય નથી, માટે કોઈ પણ
પ્રકારની ‘ હાનાકાની ન કરો. ’

છેવટે માત—પિતાને સમજાવી સુધર્માએ દીક્ષા લીધી

આથી સંઘ ઘણા ખુશી થયો. ગુરૂએ સુધર્માને વિદ્યાનો ભંડાર સમખ્યો—વિદ્યાનો ભંડાર બનાવ્યો.

આ પછી મુકારામાં બારગોત્રે મળીને બદરીદેવીને પુનઃ આરાધી. દેવી સુધર્માના શરીરમાં અવતરી. ત્હેના કપાળમાં તિલક કર્યું. કંઠમાં કુસુમની માળા નાખી, પછી દેવી સુધર્માનું યશો-ભદ્રસૂરિ નામ આપી વિમાનદ્વારા વિદાય થઈ.^૧

આ પછી શ્રીયશોભદ્રસૂરિએ, વિગયોને વિષયનો વિકાર કરનારી જાણી, છએ વિગયોનો ત્યાગ કર્યો. અને હમેશાં કેવળ આઠ કવળનો આહાર લેવાનું શરૂ કર્યું.

યશોભદ્રસૂરિએ એ પ્રમાણે ઘણા કઠિણ અભિગ્રહ લેવાથી, તેમને ઘણા ઘણા અતિશયો પણ પ્રાપ્ત થયા.

અહિંથી વિહાર કરી શ્રીયશોભદ્રસૂરિ પાલી આવ્યા. સૂરિજનું ઘણા ઉત્સાહ અને આડંબર સાથે સામૈયું થયું.

પાલીમાં જે દિશા તરફ સૂરિજ, હમેશાં ઠંડિલ જતા હતા, તે દિશામાં એક સૂર્યનું મંદિર હતું. આચાર્યની તપસ્યા વિગેરે જોઈ સૂર્ય હમેશાં ગુરૂના ગુણ જપતો હતો. એક વખતે ગુરૂની પરીક્ષાને માટે સૂર્યે, રસ્તામાં મણિ—માણેકની માળા મૂકી.

૧ આ ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજાયું કે—યશોભદ્રસૂરિની આચાર્ય પદવી મુકારામાં થઈ, પરંતુ મુનિસુદરસૂરિકૃત ‘ઉપદેશરત્નાકર’ ના ૫૦ ૯૩ માં “પલ્લીપુર્યા શ્રીયશોભદ્રસૂરેરાચાર્યપદાવસરે યાવજ્જીવમષ્ટાભિઃ કવલૈરાચામ્લં વિધેયમિત્યભિગ્રહં સ્વીકૃતપૂર્વિગો.....”

મત્યાદિ લખ્યું છે. એ વિચારણીય છે. પાલીમાં આચાર્ય પદવી થયતું ‘ઉપદેશરત્નાકર’ સિવાય અન્યત્ર જોરામાં આવતું નથી.

૨ પ્રસ્તુત રાસમાં છ વિગયનો ત્યાગ અને આઠ કવળનો આહાર કરવાનો અભિગ્રહ લેવાનું લખ્યું છે, જ્યારે ‘ઉપદેશરત્નાકર’ અને સં. ૧૬૮૩માં લખાએલા સંસ્કૃત ચરિત્રમાં ‘આઠકાળીયાનું આખીલ કરવું’ એવો અભિગ્રહ ક્યાંનું લખ્યું છે.

આચાર્ય ત્હેની અવગણના કરીને ચાલ્યા ગયા. ગુરૂની આ નિરુપ-
હતાથી સૂર્યને વધારે શ્રદ્ધા થઇ. ત્હેણે વિચાર કર્યો કે—જે ગુરૂ,
મહારા મંદિરમાં આવે, તે હું પાપરહિત થાઉં.

એક વખત ગુરૂના આવવા સમયે સૂર્યે વરસાદ કર્યો, જેથી
બીજું કોઇ એવું સ્થાન ન દેખી, સૂરિજીએ સૂર્યના મંદિરમાં પ્ર-
વેશ કર્યો. પ્રવેશ કરતાંજ મંદિરનાં બારણાં બંધ થઇગયાં. એટલે
સૂર્યે કહ્યું ‘મહારાજ ! આપ કંઇપણ વર માગો.’ સૂરિજીએ
કહ્યું:—‘જે કે મહારે કંઇપણ વસ્તુનું કામ નથી, તોપણ આ
વખતે માગું છું કે ‘સર્વજીવોનું આલોકન કરી શકું, એવું
અંજન આપ.’ સૂર્યે કહ્યું— ‘હું કાલે લઇને આવીશ.’

બીજા દિવસે સૂર્ય જે વસ્તુઓ લઇને ઉપાશ્રયે આવ્યા:—
૧ સુવર્ણાક્ષરની પોથી અને ૨ અંજનકુંપિકા. આ બન્ને વસ્તુઓ
આપીને સૂર્ય અદૃષ્ટ થઇ ગયો.

સૂરિજીએ, તે અંજનકુંપિકાને પોતાની આંખમાં આંજી જોઇ.
તો ત્હેમણે ત્રિલોકીના તમામ પદાર્થો, જહેવી સ્થિતિમાં હતા ત્હેવી
સ્થિતિમાં જોયા. આ સિવાય પુસ્તકની અંદર જહે જહે મંત્રો
લખેલા હતા, તે પણ સિદ્ધ કરી લીધા.

તે પછી આચાર્યે વિચાર કર્યો કે—‘પાછળ જે શિષ્યો થશે,
તેઓ આ વિદ્યાને જીરવી નહિ શકે,’ એમ વિચારી તે પુસ્તક
બલિભદ્રને આપ્યું અને કહ્યું કે—‘તું આ પુસ્તક સૂર્યના મંદિરમાં
જઇને મૂકી આવ.’

રસ્તામાં બલિભદ્રે ત્હેમાંનાં ત્રણ પાનાં સંતાડ્યાં. પરંતુ
સૂર્યે, તે પાનાં ત્યાંથી ઉઠાવી લીધાં. પાછા વળતાં બલિભદ્રે તે
સ્થાને જોયું, તો તે પાનાં દેખ્યાં નહિ. પછી બલિભદ્રના રોવા-
કળકળવાથી દયા લાવી સૂર્યે તે ત્રણ પાનાં બલિભદ્રને આપ્યાં.

યશોભદ્રસૂરિને આઠ મહાસિદ્ધિઓ ઉત્પન્ન થઇ. સૂર્યે આ-
પેલા પુસ્તકમાં જે જે મંત્ર-યંત્ર હતા, તે બધા ત્હેમણે સિદ્ધ

કરી લીધા. સૂરિજી ગગનગામિની વિધાના પ્રભાવે હુમૈશાં અંપા, અષ્ટાપદ, સમેતશિખર, શત્રુજય અને ગિરનાર એ પાંચ તીર્થોની યાત્રા કરીને આહાર કરતા.

પાલીથી વિહાર કરીને સૂરિજી સંડેરક આવ્યા. અહિંના સંઘે પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ કર્યો. પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ ઉપર બહારથી ધાર્યા કરતાં ઘણા માણસો એકઠા થયા. તેથી જમણમાં ઘી ખૂટી ગયું. આ વાત જ્યારે સૂરિજીના જણવામાં આવી, ત્યારે તહેમણે વિધાના બલથી પાલીના ધનરાજ-શાહના ઘેરથી ઘી મંગાવ્યું. અને ધીનાં વાસણ ભરી દીધાં. પ્રતિષ્ઠા થઈ ગયા પછી પ્રતિષ્ઠા કરાવનાર ગૃહસ્થ દ્રવ્ય લઈને પાલી ગયો, અને તે ધીના ધણીને, તહેના ધીનું દામ આપવા લાગ્યો. તહેણે કહ્યું—‘ મહેં તહમને ધી આખ્યું નથી, તો પછી મહેને તહમે મૂલ્ય શાનું આપો છો ? ’

પેલા પૈસા લઈને આવનાર ગૃહસ્થે કહ્યું:—‘ તહમે તહમારં ધીનાં વાસણો તપાસો. જો તહેમાં ધી ન હોય, તો દામ લેજ્યો. જ્યારે તહેણે ધીનાં તમામ વાસણો તપાસ્યાં, તો તહેમાં લગારે ધી દેખ્યું નહિં.

બહાર આવી તહેણે કહ્યું:—‘ મહારે દામનું કંઈ કામ નથી. હું માનું છું કે-તહમે જે ધી ખરચ્યું છે, તે મહારી વતીજ ખર-

(૧) સંડેરક, એરણપુરાથી પાંચ ગાઉ છે, જહને સાંડેરાવ કહેવામાં આવે છે. આ ગામના નામ ઉપરથીજ સંડેરકગચ્છ નામ પડ્યું છે.

(૨) આ પ્રમાણે મંત્રશક્તિથી પાલીથી ઘી લાગ્યા સંબંધી હકીકત સં. ૧૫૮૧ માં ઈશ્વરસૂરિએ બનાવેલા ‘ સુમિત્રકાપિયરિત્ર ’ ની અંદર પણ આ પ્રમાણે આપવામાં આવી છે:—

“ યઃ પ્રાજ્યમાજ્યં નિજમંત્રશક્ત્યા

નિનાય સંડેરપુરે સુપલ્યાઃ ।

તદાચનોકાદ્ભુતસચ્ચરિત્રં

શ્રીમદશોભદ્રગુરં નમામિ ॥ ૬ ॥

[૨૬]

ચ્યું છે, માટે તે ધન મહારા લાંડારમાં આવી શકે નહિ.' વિગેરે કહી ધનરાજશાહે દામ આપવા આવેલ ગૃહસ્થને પાછા વાળ્યા.

શ્રીયશોભદ્રસૂરિ સંડેરક (સાંડેરાવ) થી ચિત્રકૂટ (ચિત્તોડ) પધાર્યા.

ખીજી તરફ મેવાડના આઘાટ નગરના અલ્લુ (અલ્લટ) રાજાના મંત્રીએ, રાજાની આજ્ઞા લઈ એક જિનમંદિર બનાવીને અને આચાર્ય શ્રીયશોભદ્રસૂરિને ચિત્તોડથી પોતાના નગરમાં પધરાવીને શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. એક વખતે આચાર્યશ્રી શ્રીસંઘસાથે ચૈત્યપરિપાટીએ નિકળ્યા હતા, તહેવામાં એક અવધૂત તહેમને મળ્યે, તહેણે પોતાના હાથમાં ચિત્રામ ક્યું, નાકને દીપશિખા સમાન બનાવ્યું, મોઢાને વિકરાલ બનાવ્યું અને હાથને ઉંચા કરી બતાવ્યા.

અવધૂતના મનોભિપ્રાયને આચાર્યશ્રી બરાબર સમજી ગયા. તહેમણે પોતાના બે હાથ આપસમાં ઘસીને કાળા કરી બતાવ્યા. અવધૂત ચમત્કૃત થયો. ને યશોભદ્રસૂરિના પગમાં પડી નમસ્કાર કરી વિદાય થયો.

અવધૂત અને આચાર્યશ્રીને આપસમાં થયેલી આ સમસ્યાનો ભેદ સંઘમાંનો કોઈપણ માણસ સમજી શક્યો નહિ. સંઘે કહ્યું:— ‘મહારાજ ! આપ બન્નેમાં આપસમાં જે સમસ્યા થઈ, તે ભેદને અમે સમજી શક્યા નથી, માટે કૃપા કરીને જણાવો.’

આચાર્યશ્રીએ કહ્યું: ‘તહેણે ઇસારામાં મહેને કહ્યું કે—ઉજ્જયનીમાં મહાકાવના દેરાસરમાં દીવાની જ્યોતિથી ચંદરવો સળગ્યો છે,’ ત્યારે મહે વિધાના બળથી હાથ ઘસી તહેને જણાવ્યું કે— ‘તે બળતો ચંદરવો શાંત કર્યો છે.’ અવધૂતે તે વાત દેવના પ્રભાવથી જાણી હતી, ત્યારે મહે વિધાબળથી તેનું સંકટ દૂર કર્યું હતું.”

રાજાએ આ વાતની ખાતરીને માટે માણસો મોકલી નિશ્ચય કર્યો કે—અમુક દિવસે, અમુક સમયે તેજ પ્રમાણે ચંદરવો

સળંગ્યો હતો, અને શાંત પણ થયો હતો. રાત્રી, આચાર્યશ્રીના ચમત્કારથી બહુ ખુશી થયો.

આ પછી એક વખતે આહડ, કરહેટ,^૧ કવિલાલ. સંભરી^૨ અને લેસર આ પાંચ ગામોના સંઘોએ, આચાર્યશ્રીને પ્રતિષ્ઠા કરવા માટે વિનંતિ કરી. સૂરિજીએ, પાંચ ગામોવાળાઓને પ્રતિષ્ઠાનું એકજ દિવસ અને એકજ સમયનું મુહૂર્ત આપ્યું અને કહ્યું કે-‘ત્હમે તૈયારી કરી રાખજો. આપેલા સમય ઉપર હું આવીને પ્રતિષ્ઠા કરી જઈશ.’

શ્રાવકો પોતપોતાના ગામ ગયા. પ્રતિષ્ઠાનો દિવસ આવ્યો. શ્રીયશોભદ્રસૂરિએ વિદ્યાના બળથી પોતાના પાંચરૂપ બનાવીને એકજ મુહૂર્તમાં પાંચ ગામોમાં જઈ પ્રતિષ્ઠા કરી.

આ પાંચ ગામો પૈકીના કવિલાલજીક ગામમાં પ્રતિષ્ઠા સમયે ઘણા માણસો એકઠા થયા હતા. અને તેથી કૂવાઓમાંનું પાણી બીલકુલ ખૂટી ગયું. પાણી વિના તમામ લોકોને કષ્ટ પડવા લાગ્યું. સંઘે આવીને આચાર્યશ્રીને વાત જણાવી, આચાર્યે^૩ કૂવામાં પોતાના નખ વડે ચંદનનો શ્લેષ કર્યો, અને અમૃતજેવા પાણીથી ભરી દીધો. આ કૂવાનું નખમુત એવું નામ પ્રસિદ્ધ થયું. આવા રૂપ કૂવાઓમાં પાણી ઉત્પન્ન કરી દીધું. કવિએ પોતાના સમયમાં આ કૂવો હોવાનું જણાવ્યું છે^૪:-

(૧) કરહેટનું અત્યારે નામ છે. કરેડા ચિતોડથી રેલ્વેદ્વારા ઉદેપુર જતાં માર્ગમાં આવે છે. આ ગામ ‘કરહેડા પાર્થનાથ’ના તીર્થ તરીકે પ્રસિદ્ધ છે.

(૨) સંભરીને આજકાલ સાંભર કહે છે. આ ગામ અજમેરની નજીકમાં છે. અહિં મીઠું વધારે પાકે છે. સંસ્કૃતમાં આવેલો ‘શાકંભરી’ના નામથી ઉદ્ભવ્યો છે. ચહુઆણીની રાજધાની તરીકે, એક સમયે આ શહેર મશહૂર હતું.

૩ આવીજ રીતે સંસ્કૃતચરિત્ર, કે જહે સં. ૧૬૮૩ માં લખાયું છે, હેની અંદર પણ ‘અગ્રાપિ તત્ર નલ્લસૂતાલ્પયા કૂપઃ પ્રસિદ્ધોઽસ્તિ’ એ પ્રમાણે લખી તે કૂવો, તે સમયે હોવાનું જણાવ્યું છે.

“આજ લગઈ કેતાં જલ લરિયાં અઝઈ નામિ ઇણઈ પરવર્યાં.” ૮૬

એક વખત આહડના ભદ્રવ્યવહારીએ શત્રુજય, અને ગિરનારની યાત્રા નિમિત્ત રાજાની આજ્ઞા લઈને સંઘ કાઢ્યો. આ સંઘમાં શ્રીયશોભદ્રસૂરિ પણ સાથે હતા. અનુક્રમે સંઘ અણહિલપુર પાટણની નજીકના પ્રદેશમાં આવ્યો. આ વખતે પાટણનો રાજા ભૂલરાજ, કે જે ઘણા વખતથી યશોભદ્રસૂરિની તારીફ સાંભળતો હતો, તે સંઘની સ્હામે આવ્યો, અને આચાર્યને નમસ્કાર કરીને ઘણો ખુશી થયો. રાજાએ આચાર્યશ્રીને કહ્યું કે—‘ મહારા મનમાં એવી અભિલાષા છે કે—આપ મહારા નગરમાં સ્થિરવાસ કરીને રહો.’

આચાર્યે કહ્યું:— ‘ એક સ્થાને રહેવું, એ અમહારો આચાર નથી. તેમ કરવાથી તો ગચ્છનો વ્યવહાર લોપાઈ જાય ’

રાજાએ કહ્યું—‘ જ્યારે એમ છે, તો પછી આપ કૃપા કરીને એક વખત મહારે ત્યાં પધારી, આપના ચરણરજથી સ્થાનને પવિત્ર કરો. ’

સૂરિજી રાજાને ત્યાં ગયા. એક કમરાની અંદર પેઠા, એટલે રાજાએ કમાડ બંધ કરી દીધાં. અંદરથી આચાર્યશ્રીએ કહ્યું:—‘ રાજન્ ! જખરદસ્તીથી તો હું નહિજ રહું. ’ એમ કહી વિદાના બળથી પોતાનું લઘુરૂપ બનાવી, કમાડના છિદ્રમાં થઈને બહાર નિકળી ગયા. અને આકાશગામિની વિદ્યાથી ઉડીને સંઘ ભેગા થઈ ગયા. તે પછી એક માણસ મોકલીને આચાર્યે રાજાને ધર્મલાભ કહેવરાવ્યો.

(૧) ભૂલરાજ નો સમય, ટોડરાજસ્થાન (ગૌરીશંકર હીરાચંદ્ર ઓઝાજી સંપાદિત) ના પૃં ૪૩૨માં, (કાર્તિકાદી) વિં સંં ૧૦૧૭ થી ૧૦૫૨ (૪૦ સંં ૯૬૧ થી ૯૯૬) સુધીનો બતાવ્યો છે. જ્યારે કીર્તિકૌ-મુદી (ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટી તરફથી બહાર પડેલ) ના પૃં ૯ માં મુલરાજના સમયના બે પક્ષો, એટલે એક ઉપરનોજ અને બીજો વિં સંં ૯૯૮ થી ૧૦૫૩ સુધીનો આપવામાં આવ્યો છે.

રાજાએ કમાડ ઉઘાડીને અંદર જોયું, તો સૂરિજી મળ્યા નહિં. રાજાને ખાતરી થઇ કે-તેઓ વિદ્યાના બલથી નિકળી ગયા. રાજાએ વિચાર્યું કે-આતો ગુરૂની ભક્તિ તો ન થઇ, પરંતુ ઉલટી અવજ્ઞા થઇ. ખેર. રાજા ને મંત્રી બન્ને આચાર્યની પાસે આવ્યા અને પગમાં પડીને થયેલી અવજ્ઞા માટે ક્ષમાપના માગી. તે પછી રાજાએ પૂછ્યું કે-‘ મહારાજ ! એ ફરમાવો કે મહારૂં કેટલું આયુષ્ય છે ? ’ આચાર્યશ્રીએ જણાવ્યું કે-‘ તહમારૂં છમાસનું આયુષ્ય છે. માટે ધર્મરૂપી ઔષધનું સેવન કરવું જોઇએ. ’

આ પછી ત્યહાંથી સંઘ રવાના થયો, રસ્તામાં સંઘ તૃષાથી બહુ આકુલવ્યાકુલ થવા લાગ્યો. ભદ્રવ્યવહારી ખેદિત થવા લાગ્યો કે-‘ અરે, મહેં આ શું કર્યું ? પાણી વિના આખો સંઘ દુઃખી થઇ રહ્યો છે. હવે હું શું કરું ? ’

ગુરૂની પાસે આવી આ હકીકત નિવેદન કરી, ગુરૂએ કોઇ સૂકો ફૂવો કે તળાવની તપાસ કરવા જણાવ્યું. સંઘપતિએ શોધ કરી આચાર્યશ્રીને જણાવ્યું. પછી આચાર્યશ્રીની વિદ્યાના બળથી તે સૂકું સરોવર પાણીથી ભરાઇ ગયું. આથી આખા સંઘને સંતોષ થયો.

ત્યહાંથી સંઘ આગળ વધ્યો, પરંતુ પેલા સરોવરના કાંઠે સંઘપતિ પોતાના જોડા ભૂલી ગયા, તેથી ભદ્રવ્યવહારી બીજા માણસો સાથે ત્યહાં જોવા ગયા. તો તે સરોવરમાં પાણીનું એકે છુંદ દેખ્યું નહિં, આ આશ્ચર્યથી તે સરોવરનું ‘સાધુસરોવર’ એવું નામ પડ્યું.

હવે સંઘ શત્રુજયની યાત્રા કરીને ગિરિનાર આવ્યો. સંઘપતિએ, અહિં શ્રીનેમીશ્વરના કંઠમાં મણિ-માણેકથી જડેલાં સુવર્ણનાં આભરણો ધારણ કર્યાં. આઠ દિવસ સંઘ ગિરિ ઉપર રહ્યો. પછી જ્યહારે તે નીચે ઉતરવા લાગ્યો, ત્યહારે ભગવાન ઉપર ચઢાવેલાં આભૂષણો દેખ્યાં નહિં. સંઘપતિએ પૂજારીઓ, ગંધવો, અને સંઘના તમામ માણસોને પૂછ્યું, પરંતુ પતો લાગ્યો નહિં. સંઘપતિને ઘણી ચિંતા થવા લાગી. ભગવાનનાં આભૂષણો ચોરા-

યાનું કલંક સંઘ ઉપર આવ્યું, એમ વિચારી તહેમણે બહુ દુઃખિત વહને આ હકીકત ગુરને જણાવી.

આચાર્યે કહ્યું:- ‘તહેમણે ચિંતા ન કરો. કોઈ એક ચોર તે આભરણો ચોરી લઈને આઘાટ ગયો છે. તે માણસને જુગાર રમતો આજથી વીશમા દિવસે તમારા માણસો પકડશે. તે આજ પછી તહેણે એક વાવડીમાં પથરા નીચે દાઝ્યાં છે.’

લદ્રવ્યવહારીએ ઝટ માણસો મોકલ્યાં. માણસો આહડ ગયા. જુગારીઓની સાથે રમતાં તે ચોરને પકડ્યો. બતાવેલા સ્થાનમાંથી આભરણો પ્રાપ્ત કર્યાં. પછી ચોરને બાંધીને શેકની પાસે લાવ્યા. ચોરને લેવા માટે ગયેલા માણસોએ તમામ હકીકત કહી, અને તે બધી આચાર્યશ્રીના કહેવા પ્રમાણેજ મળી. આજ પછી પ્રભુને ચઢાવવામાં આવ્યાં. અને ગુરના વચનથી ચોરને મુક્ત કર્યો.

ત્યહારપછી ત્યહાંથી સંઘે પ્રયાણ કર્યું, અનુક્રમે સંઘ આહડ આવ્યો. ગુરને વધાવીને સૌ પોતપોતાને સ્થાનકે ગયા.

આહડથી પછી આચાર્યશ્રી નડુલાઈ ગયા. અહિંના શ્રાવકોએ

(૧) નડુલાઈ (નાડલાઈ) આ ગામ મારવાડની પંચતીર્થીમાંનું એક તીર્થસ્થાન છે. વર્તમાનમાં અહિં અગીયાર દેરાસરો છે જહેમાંના બે પહાડો ઉપર છે. આ બંને પહાડોને શત્રુંજય અને ગિરિનાર પહાડથી ઓળખવામાં આવે છે. અહિંનાં મંદિરોમાંથી જુદાજુદા સંવતના ધણા લેખો પ્રાપ્ત થાય છે. જહેવા કે:-

૧ આદિનાથના દેરાસરના સભામંડપમાં રાયપાલરાજના વખતનો સં. ૧૧૮૯ના માત્ર સુદિ ૫ ની તારીખનો.

૨ સં. ૧૧૯૫ના આસો વદ ૧૫ (૦)) ની મિતિનો. આ લેખમાં અહિંના ગિરિનારપર્વત ઉપરના નેમિનાથના મંદિરના ધૂપ, દીપ, નૈવેદ્ય વિગેરે લાગાની હકીકત છે.

૩ સં. ૧૨૦૦ના જ્યેષ્ઠ સુદિ ૫ ગુરવારની મિતિનો. આદિનાથના દેરાસરના સભામંડપમાં આ લેખ છે. આની અંદર પણ દેરાસરને કરેલ ભેટનું વર્ણન છે.

ચતુર્થાસ રાખ્યા. અને શ્રાવકો પણ આચાર્યશ્રીના ઉપદેશનો લાલ સારી રીતે લેવા લાગ્યા.

અહિં કોઈ એક દિવસે પેલો વિપ્ર, કે જહેણે બાધ્યાવસ્થામાં આચાર્ય (તે વખતના સુધર્મા)ની સહાએ પ્રતિજ્ઞા કરી હતી, તે જુદી જુદી જાતની વિદ્યાવાળો યોગી થઈને કોટમાં કંથા, મસ્તકમાં જટા અને લંગોટ ધારણ કરીને આવ્યો. આ વખતે આચાર્ય દેશના દઈ રહ્યા હતા. તહેણે આવી પોતાની જટાના બે સાપ બનાવ્યા. આચાર્યે તુર્તજ સુહપત્તીના બે કટકા કરીને બે નકુલ (નોળીયા) બનાવ્યા. નોળીયાને દેખતાંજ સાપ નાસી ગયા. તે યોગી પણ આચાર્યશ્રીના ચમત્કારથી વ્યાકુલ થઈ નાસી ગયો.

૪ સં. ૧૨૦૨ના આસો વદિ ૫ શુક્રવારનો. આ લેખ પણ આદિનાથના મંદિરના સભામંડપમાંજ છે. આમાં મહાવીરચૈત્યના લાગાની હકીકત છે.

૫ સં. ૧૪૪૩ના કાર્તિક વદિ ૧૪ શુક્રવારનો, પદ્માડ ઉપર નમિનાથના મંદિરમાં આ લેખ છે. આમાં આજ ચૈત્યના ઉદ્ધારની હકીકત છે.

૬ સં. ૧૪૮૬ના આશાડ વદિ ૨ ની મિતિનો, ઋષભદેવનાં મંદિરમાં પેસતાં ગારણાની જમણી બાજુએ છે. આમાં લાગાની હકીકત છે.

૭ સં. ૧૭૬૬ના વૈશાખ સુદિ ૨ નો એક લેખ રંગમંડપમાં પેસતાં ડાબા હાથ તરફ છે. જહેમાં ઉત્કેશજ્ઞાતીય, વોહરા કાગગોત્રીય શાહ ઠાકુરશીના પુત્ર લાલાએ સુવર્ણનો કળશ બનાવ્યાની અને સતરમેદીપૂજન સહિત હેની પ્રતિષ્ઠા કર્યાની હકીકત છે.

૮ સં. ૧૫૯૭ના વૈશાખ સુદિ ૬ નો મોટો લેખ, કે જે યશોભદ્રસુરિની હકીકતને પૂરી પાડે છે. આ લેખ ઉપયોગી હોવાથી ' પરિશિષ્ટ 'અ' તરીકે પુસ્તકની અંતમાં આપ્યો છે.

વિગેરે ઘણા લેખો મળી આવે છે. જહેમાંના કેટલાક જીર્ણ પણ થઈ ગયા છે.

અહિં પહેલાં નવમંદિરો હોવાનું પંચ શિવવિજયજીના શિષ્ય શીલ-વિજયજીએ પોતાની બનાવેલી તીર્થમાળામાં કથ્યું છે.:

એક દિવસ યોગીએ એક સાધ્વીને ગાંડી બનાવી દીધી. સાધ્વી ચોક, બજાર અને સૂનાવનમાં ભટકવા લાગી. ઘણા લોકો એકઠા થઈને જોગીને મળ્યા. અને કહ્યું કે-‘ આ કામ આપનું છે, માટે આપ તહેને સાચું કરો. ’

જોગી કોપમાં આવી ગયો અને કહેવા લાગ્યો કે ‘ શું સાધ્વીને હું કેડે બેસાડીને ફરું છું.? આવો જાઓ ભલે, પરંતુ કોઈ દિવસ મહને દોષ દેશો નહિ. ’

શ્રાવકોએ શ્રીયશોભદ્રસૂરિને આ હકીકત જણાવી. આચાર્ય-શ્રીએ ફર્જનું એક પુતળું બનાવીને શ્રાવકોને આપ્યું. અને કહ્યું કે- ‘ પહેલાં તહમે યોગીને માનપૂર્વક સમજાવજો. અને છેવટે જો ન માને, તો આ પુતળાની આંગળીનો છેદ કરવો. ’

આચાર્યશ્રીના કહેવા પ્રમાણે શ્રાવકોએ પહેલાંતો મધુર વચ્ચે સમજાવ્યો. પરંતુ જ્યારે માન્યું નહિ. ત્યારે શ્રાવકોએ તે પુતળાની આંગળીનો છેદ કર્યો. પુતળાની આંગળીનો છેદ થતાં, યોગીની આંગળી છેદાઈ. શ્રાવકોએ કહ્યું કે—‘ જહમ આ આંગળીનો છેદ થયો,

“ નકુલાઈ નવમદિર સાર શ્રીસુપાસ પ્રભુ નેમકુમાર. ” ૬૮
આ નાડલાઈનો પ્રાચીન શિલાલેખો વિગેરેમાં જુદાજુદા નામોથી ઉલ્લેખ કરેલા જગ્યામાં આવે છે. નડુલાઈ, વડલપુર, નંદકુલવતી, નડુલગાગિકા વિગેરે જૂના:-

સં. ૧૧૮૯, ૧૧૯૫ અને ૧૨૦૨ના લેખોમાં ‘ નડુલગાગિકા ’ નો ઉલ્લેખ છે. સં. ૧૪૧૪, ૧૪૮૬ના લેખોમાં ‘ નડુલાઈ ’ નો ઉલ્લેખ છે, સં. ૧૫૯૭ના લેખમાં નંદકુલવતી લખેલ છે, સં. ૧૬૮૩ના ફાલ્ગુન સુદિ ૧૧ બુધવારે વા. જ્ઞાનનંદિગણીએ સ્વર્ણગિરિમાં લખેલ સંસ્કૃત ચરિત્રમાં આ ગામને ‘ વડલપુર ’ ના નામથી ઓળખાવેલ છે; જ્યારે વર્તમાનમાં આ ગામને ‘ નાડલાઈ ’ કહેવામાં આવે છે. અહિં શ્રાવકોનાં ઘર ૪૦-૫૦ ને આશરે છે. મંદિરો અગિયાર હોવા છતાં તેની વ્યવસ્થા સારી રાખે છે, એ ખુશી થવા જેવું છે. ગામથી બહાર નેમનાથજીનું એક મંદિર છે. આ મંદિરની પાસેજ મકાનનું એક ખંડેર છે. કહેવાય છે કે-આ ઉપાશ્રય હતો, અને અહિં યશોભદ્રસૂરિ અભ્યાસ કરતા હતા.

તેમ ત્હારા મસ્તકનેા છેદ થશે. ’

જોગીનેા દંભ ચાલ્યો નહિ. ત્હેણે એકસો આઠ જલકુંભથી સ્નાન કરાવીને સાધ્વીને સાજી કરી.

એક વખત જોગીએ જિનપ્રતિમા ઉપર કંઈક ચૂર્ણ નાખીને ગિઓને વિમુખ કરી દીધાં. શ્રાવકોએ આ હકીકત આચાર્યશ્રીને જણાવી, એવામાં ભમતો ભમતો યોગી ધારણે આવીને ઉભો રહ્યો. એટલે આચાર્યે માનપૂર્વક તેને બોલાવ્યો. અને મંત્રેલી એક પાટ ઉપર ત્હેને બેસાડ્યો. આચાર્ય અને યોગીને આપસમાં અનેક પ્રકારની વાતચીત કરતાં બે પહોર દિવસ ચઢી ગયો. આચાર્યશ્રીની ઘોડારવાની વેળા થઈ. તેઓ લિક્ષા માટે તૈયારી કરવા લાગ્યા. કેમકે:—

“ ભમતાં ચક્ર ભરઈ કુંભાર ભમતાં ભૂપ ભરઈ ભંડાર;

ભમતુ યોગી લિક્ષા લહઈ ભમતી નારી નિજકુલ દહઈ ” ૧૩૦

યોગી પણ ઉડવા લાગ્યો. પરંતુ ઉડતાંની સાથેજ પાટ ત્હેની સાથે ઘસડાવા લાગી. એટલુંજ નહિ, પરંતુ યોગીનું શરીર બળવા લાગ્યું. યોગીને ચિંતા થવા લાગી કે—‘હવે મ્હારી કોણ સાર કરશે.’

આચાર્યે કહ્યું:—‘ ઠીક છે, આ પણ એક અવસર છે. ’

યોગી લજ્જિત થયો. ત્હેનું અભિમાન ગળી ગયું. ત્હેણે દીન-વદને આચાર્યશ્રીને કહ્યું:—‘હે સ્વામિનિ! હે દેવ! મ્હું જિનપ્રતિમાને વિમુખ કરી છે, એ મ્હારા અપરાધને આપ ક્ષમા કરો. અને મ્હારા શરીરને ન દહો. મ્હારા કરતાં આપનું અધિક જ્ઞાન છે. આપના વચનને હું માન્ય કરું છું. અને જિનપ્રતિમાને સન્મુખ કરું છું. ’

એમ કહી ત્હેણે બાવનાચંદન અને કેસરચુક્ત એકસો આઠ ઘડાથી જિનપ્રતિમાને પ્રક્ષાલ કરી જિન પ્રતિમાને સન્મુખ કરી. પછી યશોભદ્રસૂરિએ દયા લાવી ત્હેને છૂટો કર્યો.

આ પછી યોગીએ જાણ્યું કે—આવા મંત્રાદિથી હું ત્હેમને નહિ હરાવી શકું. ત્હારે ત્હેણે આચાર્યની સાથે રાજા સમક્ષ શાસ્ત્ર-ાર્થ કર્યો. આચાર્યે ચારાશીવાદ કરીને પણ ત્હેનેા મદ ઉતારી દીધો.

હવે કોઈ પણ રીતે તે આચાર્યની સ્હામે ફાવી ન શક્યો,

ત્યહારે ત્હેણે છલ કરવાનો વિચાર કર્યો. એક વખતે મંદિરમાં શ્રાવકો બલી (બાકળા) ની સામગ્રી એકઠી કરતા હતા. બલી ઉછાળવાની કંઈક વાર દોવાથી આચાર્ય ઉપાશ્રયમાં સૂઈ રહ્યા હતા. આ પ્રસંગને સાધી પેલો બ્રાહ્મણ હાથમાં ઢંડ અને ખખ્ખર લઈ ગોરખ ગોરખ બોલતો આવ્યો અને ‘ મહુને ભિક્ષા આપો, ભિક્ષા આપો ’ એમ બોલવા લાગ્યો. પરન્તુ કોઈ સ્થામે પહોં જોતું નહોતું. એકે કહ્યું:—‘ આ તો દેવનું મંદિર છે, અહિં વળી ભિક્ષા શાની ? ’ છતાં પણ જ્યહારે તે ત્યાંથી ન હઠ્યો; ત્યહારે કોઈ કોઈને ત્હેના ઉપર દયા આવી. અને ત્હેને કેરી, અખોડ વિગેરે ફળ આપવા લાગ્યા; પરન્તુ ત્હેણે ન લીધાં, અને કહ્યું:—‘ લઘુ ભિક્ષાનું મ્હારે કામ નથી. મહુને પૂરી ભિક્ષા આપો.’

સંઘે પૂરી ભિક્ષા આપી. ત્યહારળાદ યશોભદ્રસુરિ જાગ્યા અને શ્રાવકોએ આ હકીકત ગુરૂને જણાવી. ગુરૂએ પોતાનું છમાસનું આયુષ્ય જણ્યું. તેથી સંઘને જણાવ્યું કે:—“ આજથી છઠ્ઠા-મહીને મહાર્ નિર્વાણ થશે. મહારા મસ્તકની અંદર માણી છે. ત્હેને લેવાને માટે તે યોગી પ્રયત્ન કરશે. વળી જ્યહારે ત્હમે મહારા શરીરનો અગ્નિ સંસ્કાર કરશો, તે વખતે વરસાદ વરસાવશે અને વાયુ ચલાવશે. એ પ્રમાણે તે નવનવા ઉપાયો કરશે. માટે ત્હમે ધ્યાન રાખજો કે મહારી પ્રતિજ્ઞા જાળવ નહિં. અને ત્હેને માટે ઉપાય એજ છે કે ત્હમે પહેલાં મહારી કરોડના કટકા કરીને મણિ અન્નગ કરી દેજો, અને પછી શરીર સંસ્કાર કરજો. ”

આ પ્રમાણે ગુરૂએ શ્રાવકોને એકાંતમાં બલામણુ કરી. સમય પૂરો થયે સૂરિજી^૧ સ્વર્ગે^૨ પધાર્યા. શ્રાવક સમુદાય એકઠો થયો. ત્યહારે પેલો કપટી બ્રાહ્મણ પણ પ્રયત્ન કરવા તૈયાર થયો. ત્હેણે ગુરૂએ

૧ પ્રસ્તુત રાસમાં આચાર્યશ્રીનો સ્વર્ગવાસ સંવત ૧૦૨૯ માં બતાવ્યો છે. જ્યહારે સંવ ૧૬૮૩ માં લખાએલા સંસ્કૃત ચરિત્રમાં સંવત ૧૦૩૯ બતાવ્યો છે.

વિક્રમાનન્દાવિશ્વામ્નચદ્રપ્રમિતવત્સરે । [૧૦૩૯]

શુચૌ શુક્લચતુર્દશ્યાં સ્વર્ગેડગાન્મુનિપુંગવઃ ॥ ૧ ॥

કહ્યા હતા, તેજ પ્રમાણે પ્રયત્નો કરવા શરૂ કર્યાં. યોગીએ ચિતાની ઉપર એક છત્ર બનાવીને દૂધપાત્ર ભરી રાખ્યું. આ પાત્ર એવે સ્થળે રાખ્યું કે-જ્યાં ગુરુનું મસ્તક હતું. પરંતુ શ્રાવકોએ, ગુરુના કહી રાખ્યા પ્રમાણે મસ્તક પહેલેથી ફેાડી દીધું.

આનો શબ્દ સાંભળતાંજ આકાશમાં રહેલા જોગી (બ્રાહ્મણ)નું હૃદય ફાટી ગયું. અને મરણને શરણ થઇ ગયો. છેવટે આચાર્યની યાદ્યાવસ્થામાં કરેલી એ પ્રતિજ્ઞા પૂરી થઇ કે-‘જો હું, ત્હને મરેલો ન માંડું, તો સાચો વાણીયો ન જાણુયો.’ તેજ વિપ્ર મરીને ગયોનો રખવાળ અર્થાત્ અધિષ્ઠાયક દેવ થયો. અન્તમાં જઇ કવિ કથે છે:-

“ નડુલાઈ પાસઇ જે સિદ્ધા યાત્રા નર રષિ આવઇલલાં;
નાલિકેર ઉત્તમ ફલ ગાહૂં ઢોઇ વંછિત માગઇ સહૂં. ૧૫૬
પ્રત્યા પૂરઇ સવિ કિંહિતણું આજ લગઇ તે દીસઇ ઘણું;
વિક્રમ સંવહર પરમાણુ દસ ઉગણુત્રીસઇ નિરવાણુ. ” ૧૬૦

આથી માલુમ પડે છે કે-શ્રીયશોભદ્રસૂરિ સં. ૧૦૨૬ માં સ્વર્ગે પધાર્યા. અને નાડલાઈની પાસેની તહેમની પશિજ્ઞાનાં દર્શન કરવા કવિના સમય સુધી ઘણા યાત્રાળુઓ આવતા હશે.

(૧) નાડલાઈની સ્મશાનભૂમિમાં અત્યારે પણ બે સ્તૂપો જોવાનાં આવે છે. તે પૈકી એકના ઉપર બીજકુલ લક્ષણ ગયેલો લેખ જોવામાં આવે છે. માત્ર “.....સૂરિયશોભદ્રાચાર્યાદિ” આટલા અક્ષરો વાંચી શકાય છે. કહેવાય છે કે-આ બે સ્તૂપો યશોભદ્રસૂરિ અને તહેમની સાથે વાદ કરનાર બ્રાહ્મણ (યોગી) ના છે. ગોડવાડમાં અને વિશેષે કરીને નાડલાઈમાં જસિયા, કેશીયા સંબંધમાં કેટલીક દંતકથાઓ પણ આવે છે કે જહે દંતકથાઓમાં આવતા ચમત્કારો લગભગ આ ત્રાસમાં આવેલા ચમત્કારોને મળતા આવે છે. લોકો જસિયાથી યશોભદ્રનું, અને કેશીયાથી કેશવ નામના બ્રાહ્મણ યોગીનું નામ ગ્રહણ કરે છે. પરંતુ વાસ્તવમાં તેમ નથી. યશોભદ્રસૂરિને જહેમની સાથે સ્પર્ધા થઇ હતી, તે યોગી બીજો છે. જરૂરે કેશવસૂરિ નામના તો તહેમના એક પ્રભાવક શિષ્ય થયા છે. કે જેઓને વાસુદેવાચાર્યના નામથી આપણે ઓળખી ગયા છીએ, અને જેઓ હસ્તિકુંડીગચ્છના ઉત્પાદક હતા. જૂઓ હસ્તિકુંડીને શિલાલેખ પરિશિષ્ટ ન.

॥ ॐ नमः ॥

श्रीवीतरागाय नमः ।

कविलावण्यसमयविरचित

खिमन्त्रषिरास.

- ભારતિ ભગવતિ મનિ ધરી ગુરૂપય નમીય પાવંત્ર;
ખોલિસુ ખુદ્ધઈ આગલઈ ખોહાતણુઈ ચરિત્ર. ૧
- જસ જસવાય અછઈ ઘણુઈ જયુ તિ જસભદ્રસૂરિ;
ત્રીજઈ કહીઈ કિન્હરસિ નાંમઈ દુરીયા દૂરિ. ૨
- પ્રહિ ઊગમિ નિતુ પ્રણુમતાં લહીઈ નવઈ નિધાન;
ભોજનિ ફૂર કપૂર રસ ભૂપ ભલા બહુમાન. ૩
- કવિજન કહિસઈ કેતલાં જેહના જેહવા ઠામ;
સુણુજયો સહુ આદર કરી આઠ પ્રભાવક નામ. ૪
- ધર્મકથક પ્રવચનધણી વાદી વિદ્યા સિદ્ધ;
તાપસી નૈમિત્યક કવિ અઠ પ્રભાવક લદ્ધ. ૫
- હેમસૂરિ પ્રતિખાધીઈ કુમરનરેસર જોઈ;
ધર્મકથક ગુરૂ એહસમુ અવર ન ખીજઈ કોઈ. ૬
- ચગિહઈ પૂરવ જે લહઈ જાણુઈ અંગ ઇચ્ચાર;
પાવયણી પૂરૂ કહઈ ધર્માધર્મવિચાર. ૭

[૧]

કુસુદયંદ્ર પદ્મણિ પ્રગટ ગંડિઉ મોટિમ વાદ; ૮
 દેવસૂરિ નૃપ નિરપતાં તસુ ઊતારિઉ નાદ.
 જીવદેવ વિદ્યાખલઈં જિણિ જીવાડી ગાઈ;
 ઊઠી જિનમંદિરથડી ગઈ શિવમંદિરમાહિ. ૯
 સોવન્નવન્નસિલા હૂઈ જસમલમૂત્રપ્રવાહિ;
 પાલિતય ગુરૂ પ્રણુમીઈ સિદ્ધપુરૂષ સોચાહિ. ૧૦
 તપખલિ સુર સાનધિ કરઈ સોઈ તપસિ જગિ સાર;
 ખલિભદ્રઈં જિમ વાલિઉં શ્રીતીરથ ગિરનાર. ૧૧
 કુંડા કેરઈ કંડડઈં પડસઈ મછ વચિત્ત;
 ભદ્રળાહુ રાઉ રંજિવઉ ભાષિઉં ધસિઉં નમિત્ત. ૧૨
 કરિઅ કવિત્ત દિવાંકરઈં સિદ્ધસેન જસ નામ;
 રાઉવિક્રમ પ્રતિજોધીઉ કીધા ઉત્તમ કામ. ૧૩
 પરગટ પંચ ઉદ્યોતકર વિગતઈં વલિ વિચારિ;
 જિણિ કીધઉ જગિ જાગતઉ જિનશાસનિ જયકારિ. ૧૪
 જિનતીરથ રાઉ જિનમતી સાચ્યમંત્રિમહંત;
 ગુરૂમહિમાગર પંચમુ એ ઉદ્યોત કહંત. ૧૫
 જીરાઉલઉ જિણુથંભણુઉ ગુડીમંડણુપાસ;
 સુરસેવક જે તસુતણા પૂરઈ જણુમણુ આસ. ૧૬
 શ્રેણિક સંપ્રતિનરપતી કુમરનરિંદ દયાલ;
 જિનશાસનિ ઉદ્યોતકર ભરત ભલુ ભૂપાલ. ૧૭
 વસ્તગ વિમલ વષાણીઈં અંખડ અભયકુમાર;
 પેથડ જે જગિ જાણીઈં કરણી કરિયા ઉદાર. ૧૮
 જાવડ ભાવડ ભીમસી જગડૂ જગિ આધાર;
 સારિંગ સમરા ગરિ જિસ્યાં જિનશાસનિ સિણગાર. ૧૯
 હેમસૂરિ હરિભદ્ર ગુરૂ જસભદ્ર જાગિ વિજ્યાત;
 મુનિલાવણ્ય સમય ભણુઈં યોદિસુ તસ અવદાંત. ૨૦

ચઉપધ.

- આઠ પ્રભાવક યોગ્યા ધુરી પરગટ પંચ ઉદ્યોતે કરી;
ભવિકલોકમનિ ભય નહી કદા જિનશાસનિ તે દ્વીપધ સદા. ૨૧
- ચિત્રકૂટપાસધં વડગામ સુશ્રાવક યોહાનૂં ઠામ;
ધનહીણુઉ રૂપધ રૂડત્રી પંચદ્રમ સારૂ કૂડત્રી. ૨૨
- કરધ તેલ-ધૃતનું વ્યવહાર ચિત્રકૂટ ચઉહટધ પંચાગ;
પોઢધ પાથરિ લપઠધ પાધં ઢત્રી કૂડત્રી કર્મ પસાય. ૨૩
- ગ્રામલોક મનિ આવી મયા આપિયા પંચદ્રામ કરિ હયા;
પુહરી ધૃત વલિઉ જવ વલી વાગી ઠેસિ વલી તિમ ઢલી. ૨૪
- જાણુધ ધર્મતાણા ભલ લેદ હીઅડધં પડ ન આણુધ બેદ;
પરનધં આપધં કિંપિ મ જોધ જાં આપા નિજ કર્મ ન હોધ. ૨૫
- ધનવિણુ માનવ કહુ કિમ કરધ ધનવિણુ ઉદર દોહિલા ભરધં;
ધનવિણુ ભુઅણિ ભલા નહી ભોગ ધનવિણુ નહીં સકલસંયોગ. ૨૬
- ધનવિણુ નારિ નેહ નવિ ધરધ ધનવિણુ દાસ કરમ ન કરધં;
ધનવિણુ કોધ ન દેવધ માન ધનવિણુ અંતર ફેફલપાન. ૨૭
- સગા સણીજા જે સંસારિ ધનવિણુ નવિ ચડવા દધં ગારિ;
યતી પાધરા જે વનિ રહધ સૂધ મનિ ધર્મલાભ ન કહધં. ૨૮
- ચયણિ દિવસિ જાધં જાગતાં ભાધં ભટકધં કાધં માગતાં;
ધનનું ધણી જિહાં ર જાધં અસગા હુધં સગા તે થાધ. ૨૯
- ધર્મ વિહૂણુઉ ધન નહી કદા ધર્મધ ધન પામીજધં સદા;
ધર્મધ ધણુ કણુ લાભધં રાજ ધર્મ વિના કાધં ન સરધં કાજ. ૩૦
- ધરિ પુહુતુ જમણુદ્રમણુઉ મનિ વૈરાગ થયુ અતિધણુઉ;
અલમાટિ ભવસિઉં નીગમૂં જધં જસભદ્ર સુગુર પય નમૂં. ૩૧
- ધરિ મોકલાવી આવિઉ વહી બધંઉ સહિ ગુરૂપાસધં જધં;
વાણી સુગુર સુણી જિનમતી થિયુ વધરાગ ભયુ તવ યતી. ૩૨
- પાલધ આરિત્ર નિરતીચાર પંચ સમતિ ત્રણિ ગુપ્તિ વિચાર;
યતિનધં સૂધધં મારગિ રહધં ગુરૂ શિષ્યા નિતુ હીડધં વહધ ૩૩

દુરંગતિના દુખ દેવા દાહ પહિરિઉ સીલતણુઉ સન્નાહ;
 દસવિધ યતીનુ પ્રીછિઉ ધર્મ જીણુધ કિસ્યા ન લાગઈ કર્મ. ૩૪
 દુર્જનવચન કઠિન કોદંડ વયણુ બાણુ મિલ્લુધં પરચંડ;
 રષિનઇં ખિમા પડગ આધાર બાણુ ન લાગઇં તેણિ લગાર. ૩૫
 જેહ તણુઇં મનિ સૂત્રૂં ગ્યાન તે કિમ મેહલઇં જિણુવર ધ્યાન;
 નવિછંડઇં તપનું અભ્યાસ માસ છમાસ કરઇં ઉપવાસ. ૩૬
 ભણિઉ ગણિઉ ગીતારથ ઇસિઉ વિનય ઘણુઉ ગુરૂનઇં મનિ વસિઉ;
 આલસનિદ્રા બેનિરજણી બોહાબુદ્ધિ ઘણી ધર્મતણી. ૩૭
 એકવાર મનનઇં ઉદ્ધાસિ કરઇં વીનતી સહિ ગુરૂ પાસિ;
 મઇ વૈરાગઇં દીક્ષા ગ્રહી આયસ દેવ તુમ્હારૂ લહી. ૩૮
 મનિ બપનું મનોરથ આજ થોડઇં દિનિ મઝ સીજઇં કાજ;
 વરિ ઉપસર્ગ ઘણા સરિ સહૂં કહુ થાનક તિહાં કાસગિ રહૂં. ૩૯
 દેખી લાભ સગુરૂ અતિઘણુઉ કરૂ વિહાર અવંતીતણુઉ;
 સંઘગછનુ આયસ લહિઉ ધામણુઉદ્રનઇં પરસરિ ગયુ. ૪૦
 પાસઇં નગર સરોવરપાલિ નિવરૂં થાનક નયણિ નિહાલિ;
 રહઇં કાસગિ રમતા વિપ્રતણા આબ્યા બાલક બોલઇ ઘણા. ૪૧
 એ સિઉ દીસઇં ધૂંબડધીંગ બિભલ કરિ જાણે જોટીંગ;
 કાંઇ નિષર નગરિ આપણુઇં હોઇસઇં વિપ્ર વિશેષઇં ભણુઇ. ૪૨
 યષ્ટિ મુષ્ટિ પીડા બહુ કરઇં નાણુઇ ક્રોધ ક્ષમા મનિ ધરઇ;
 દેખી સુર કોપઇં ધમધમઇં બંધ્યા બાલક લોહી વમઇ ૪૩
 ભૂમિપડિયા આલોટઇં બાલ માય બાપ તવ કરઇં સંભાલ;
 કરી અવિજ્ઞા લોકે કહી રષિ રીસાવિઉ બાણિઉં સહી. ૪૪
 પય લાગી લગલગણાંલગઇં રોઇ રંકતણી પરિ રગઇ;
 સ્વામી છઇં બાલકનું હોસ તુમ્હે રષિ મોટઉ મ કરૂ રોસ. ૪૫
 છોરૂ ક્યારઇં કરઇં અન્યાય માય બાપ બાણુઇં મન માહિ;
 તું રષિ મોટઉ મહિમા ઘણી કૃપા કરૂં અમ્હુ બપરિ ઘણી. ૪૬
 ધ્યાનિ છંડિ બઇઠઉ ઋષિ રંગિ સુર અવતરીઉ બાલક અંગિ;

હું સરસામી મઘ મનિ ધરિઉં રષિ પીઠા દેવી મઘં કરિઉં. ૪૭
 ઋષિપયજ્ઞલિ છાંટઉં રે અંધ જિમ બાલક મૂકાઇ બંધ;
 કહિઉં કરિઉં તિમ છાંટિયા જિસઘં બાલક બંધ મૂકાણા તિસઘં. ૪૮
 માયગાપ હરષિયાં બહુ ચિત્ત રષિ આગલિ મેહુલ્યાં બહુ વિત્ત;
 રષિ સન્મુષ નવિ જોઇ લગાર મેહુલ્યાં જિહાં છરણ ઉદ્ધાર. ૪૯
 એ રષિ રષિમાહિં પરધાન એહનયં દેવ દીધં બહુ માન;
 જં જં કીધું તં તં સહિઉં લોકે ષિમરસિ નામજ કહિઉં. ૫૦
 લોક ભગતિ દીડી અતિષરી ચાલિઉં તસુ આદર પરિહરી;
 નિવરં ઠામ અપૂરવ લહિઉં ગિરિકંદરિ પર્વતિ જઈ રહિઉં. ૫૧
 તિહાં તપ કરઇ અનેકપ્રકારિ દીધં અભિગ્રહ સખલ અપારિ;
 જાં નવિ પુહુચઇ તાં ઉપવાસ સવિ અભિગ્રહ પુહુચઇ તાસ. ૫૨
 સુપનજિસિઉં દીસઇ સંસારિ એ કાયા કારિમી વિચારિ;
 જાં છૂં તાં પાલૂં ષરં એક અભિગ્રહ લઇ આકર. ૫૩
 નાહણુકિય રાઉત કન્હડઉં કેસગલંતઇ મનિ દ્વમણુક;
 ભિક્ષા એકવીસમંડા દેઇ તુ ષમરસિ પારણુક કરેઇ. ૫૪
 ઇણિ અવસરિ રાઉત કન્હડઉં રાજથિકી કાઠિ નન્હડઉં;
 નગરી ધારાપુરી મઝારિ સિંધલનૃપ સેવઇ સુવિચારિ. ૫૫
 સહસગયંદતણુક એ ઘણી પાયક પરઘઉં રદ્ધિ ઘણી;
 રાઉ પરાણુઇ વાલકે રાજ તુ મઝ ક્યારઇ સીઝઇ કાજ. ૫૬
 ઇમ આશા પૂરિઉં નરરાય થિઉઇઇ પાયક કર્મપસાય;
 નાહી કેસ ગલંતઇ જાઇ ઊમણુદ્વમણુ ચહુટામાહિ. ૫૭
 પાયક પાલટીઆં આઘાટિ જઇ બઇઠઉં કંદોઇ હાટિ;
 મસ્તકિ કૃષ્ણ કેસ વીષરઇ ષિમરસિ ભિક્ષા કારણિ કરઇ. ૫૮
 કીધુ સાદ દેઇ રેકાર લઇ રષિ ભિક્ષા દેઉં સાર;
 દીધા કુંતાતણુઇ જો અણી તવ મંડક મુનિ જોઇ ગણી. ૫૯
 કિસિઉં ગણસિ દીધાં કેતલાં તુઝ લાગઇ આવ્યા તેતલા;
 રષિ બોલઇ મુઝ લોલ ન કોઇ જોઇ અભિગ્રહ પહુતુ હોઇ. ૬૦

ત્રિણિ માસ દિન આઠ પ્રમાણ મુઝ ઉપવાસ હૂઆ સુણિ જાણુ;
 કહી વાત તે તુઝ મનિ વસી માહરઈ ચિત્ત નહી તે તિસી. ૬૧
 રષિ જંપઈ સુણિ મઝ લાખડી એકવીસે પુહચઈ આપડી;
 મંડક ગણિયાં હૂઆ એકવીસ હૂઈ પિમરસિ પારણા જગીસ ૬૨
 મનિ ચમકિઉ મોટક મુનિરાય જીઠિઉ કન્હક કેડિં જાય;
 આપ સરૂપ કહી કહઈં તાય કહુ મુનિવર મઝ કેતું આય. ૬૩
 રષિ ચિતઈ ગુરુનું ઉપદેસ એહનું આય અછઈ લવલેસ;
 સુણિ કન્હક મમ કરિ બહુ આસ આઈ તુઝાઈં છઈ છ માસ; ૬૪
 પિમરસિવયણે દીક્ષા વરઈં કુસમવૃષ્ટિ તિહાં સુરવર કરઈં;
 ષટ્મસવાડા તપિ જોગવઈં દેવલોકિ સુરપદ જોગવઈં. ૬૫
 કન્હકૂંઅર પુહતી મનરૂલી અવર અભિગ્રહ લીધઉ વલી;
 રષિ આપડી હતી તે રૂલી કરિઉં પારણુઉં ન કહિઉં અલી. ૬૬
 પદ્મહસ્તી રાઉ સિંધલતણુઉં મદ લાંલલ પાડઈં ગઢ ઘણુઉં;
 સૂડિ કરી પંચ મોદિક દેઈં તુ પિમરસિ પારણુઉં કરેઈં. ૬૭
 પંચમાસ મુનિ દિવસ અઢાર ય્યા ઉપવાસ ન કીધી વાર;
 તિણિ અવસરિ આરંભ ત્રોડી મૃંપલ મોડી થંભ. ૬૮
 સિંધુલનૃપ હસ્તી મદ ભરિઉં પાડઈં ગઢ પાયક પરિવરિઉં;
 નગર સકલ ધંધોલિઉં જામ પિમરસિ દૃષ્ટિ પડીઉં તામ. ૬૯
 કંદોઈનઈં સૂનઈં હાટિ મોદિક પંચ લીયા નવિ ઘાટિ;
 લાંળી લસરક સૂંઢઈં કરી દીધી રિષિનઈં જલટ ધરી. ૭૦
 હસ્તી મદિ પરવસિથી ટલિઉં ગાંધિઉં થંભિ સગલ સાંકલિઉં;
 રષિ પારવિઉં મોદિક મિટ્યા પિમરસિ ઇસ્યા અભિગ્રહ રૂટ્યા. ૭૧
 લોક ઘણા મિથ્યામતિ ટટ્યાં સમકિત સરિસા આવી મિટ્યાં;
 પસૂઅપણુઈં જો દીધૂં દાન આપણુ પાહઈં પસૂ પ્રધાન. ૭૨
 જે જે મહીઅલિ મોટા જાણુ હરખ્યા હસ્તી કરઈં વષાણુ;
 કરી પારણુઉં જીઠિયાં જામ વલી અભિગ્રહ લીધઉં તામ. ૭૩
 રાડાગારી બંભણિ રંડિ સાસૂસિઉં કલિ કરઈં પ્રંચકિ;

ગિહું ગામ વચ્ચે પોલી દેઇ તુ પિમરસિ પારણું કરઇ. ૭૪
 ઇણિ અવસરિ સાસૂ દ્વહવી વૃદ્ધ વધૂ તે રૂપઇ નવી;
 નિસિ ભરિ નગરિથિકુ નીસરી વિપ્રણિ વનિ વિરૂં સંચરી. ૭૫
 આવિઉ કાઠ ભરેવા કાજિ કોઇ વિપ્ર મોટઉ મહારાજિ;
 સૂનઇ વનિ દીઠી સૂંદરી દીધી પોલી ઘૃત ગુડિ ભરી. ૭૬
 લાઘઇ દીધઇ ફલ આઠગણું થિઉં મન વિપ્રણિ દેવાતણું;
 ગિરિથી જીતરતુ રિષિ મલિઉ માહરૂ મનોરથ સફલ ફલિઉ. ૭૭
 દેઇ દાન ઘણુ હરખઇ ભરી દેવકુસમવૃષ્ટિ તવ કરી;
 પુહ્યાડી પીહરિ જેતલઇ રષિ પારણઉં કરઇ તેતલઇ. ૭૮
 પારાવી જીઠિઉ રષિરાજ વિપ્રણિનાં સવિ સરીયાં કાજ;
 લીધઉ અગ્ર અભિગ્રહ ઇસિઉ પુણ્યપ્રભાવઇ પુહ્યઇ કિસિઉ. ૭૯
 કાલુકંગલ ધઉલઉ સંડ નાકઇ સરડઉ પૂછઇ ગંડ;
 સીંગિ કરી ગુલ લેલઉ દેઇ તુ પિમરસિ પારણઉં કરેઇ. ૮૦
 તિણિ અવસરિ તે નગર ગંધાર વરતઇ લોકતણાં વ્યવહાર;
 મોટા નરવર સેવઇ પાઇ રાજ કરઇ જિહાં સિંધુલરાઇ. ૮૧
 કાલીકંગલિ ધવલઉ ધીંગ નાકે સરડઉ સરલાં સીંગ;
 પૂછ રહિત ભૂમંડલિ ભમઇ દેખી લોક પ્રતઇ તે કમઇ. ૮૨
 મદિ પૂરિઉ જાણિકરિ અધ સિરિ પુષ્ટિ નઇ સગલા પંધ;
 તિણિ દીઠઉ તે રષિ આવતુ દેઊં દાન ભાવણુ ભાવતુ. ૮૩
 ગયવર મનિ ચહુટઇ મતિ વચી દીઠઉ ગુલદિગ ધાયઉ ધચી;
 સીંગ કરી ગુલ લેલઉ લીધ ભાવ સહિત ભલ રષિનઇ દીધ. ૮૪
 પસૂઅદાન દેખી મનમાહિ સવિ કેહનઇ મનિ કુતિગ થાંઇ;
 જે જન હુતા સુગતિ આસના તસુ આવી સમકિત વાસના. ૮૫
 ગુલતણુઉ જેહનઉ અંગાર વિચી તિણિ કીધઉ ભંડાર;
 થિઉ સુશ્રાવક વિમલ વિચાર જિનમંદરિ નીપાયુ સાર. ૮૬
 જિમ દુર્ગતિ નાવઇ આસની થાપી પ્રતિમા શ્રીપાસની;
 જશોભદ્રગુરૂ પાસઇ જઇ મેદહી માયા દિક્ષા લેઇ. ૮૭

પાલી પશ્મક્રિયા પરલોકિ યતિ આય પુહુતુ સુરલોકિ;
 તે પ્રસાદ નામ ગહગહિઉ ગુડપિંડ તે તીરથ કહિઉં. ૮૮
 કરિઅ પારણુઉ હરપિ હસંત લીઉ અભિગ્રહ માસ વસંત;
 પિમરસિ સમુ નહીં રપિરાજ આણુઇ પ્રગટ પસૂ જસ લાજ. ૮૯
 માસ છેહિ ભાદ્રવડઇ માસ કોટિ સાંકલ બદ્ધઉ પાસ;
 જઇ અંખારસ મંડક દેઇ તુ પિમરસિ પારણુઉ કરેઇ ૯૦
 ઇણિ અવસરિ નગરંતરિ કોઇ મર્કટ શ્રંખલ છૂટઉ નેઇ;
 પઇઠઉ ઘરિ વ્યવહારીતણુઇ વારીતુ તે ન વરઇ કણુઇ. ૯૧
 ઘૂત ઘટ જીપરિ ભરીજી ભલઉ દીઠઉ અંખારસ વાટલૂં;
 લેઇ નીસરિઉ મલિઉ રપિરાજ વિહરાવિઉ સારિઉ સવિ કાજ. ૯૨
 ભણુઇ લોક માહોમાહિ કથા જન્મ આપણા તેતા વૃથા;
 દેઇ દાન ને મર્કટ જિસ્યાં આપણિ માનવ કહુ તે કિસ્યાં. ૯૩
 કરી પ્રસંસા નિજઘરિ ગયા ઘણા જીવ જિનધર્મી થયા;
 મર્કટનૂં મન હરપિઉ ઘણૂં પિમરસિ પુહુતૂં પારણૂં. ૯૪
 ઇસિઉ અભિગ્રહ લીધઉ વલી નારી કો આરતિ આકુલી;
 મહાકાલનઇ માંન્યા વડા નીપાયા તેવડ તેવડાં. ૯૫
 પુહુતી આશા પૂજ કરઇ વનિતા સરિસી વનિ સંચરઇ;
 વ્યાઇ વાઘણિ અતિ વિકરાલ વડા સહિત તે દીડી જાલ. ૯૬
 આવિઉ ગંધ વડાનુ જિસઇ દીધી ફાલ તિ વાઘણિ તિસઇ;
 નાંખી વડાં તિ નાડી જાલ વાઘણિ વડા લીયા તતકાલ. ૯૭
 દીઠઉ રપિ વાઘણિ ઉઠ્ઠસી રપિ પારાવિઉ હીયડ હસી;
 દીધા પંચ વડાં તિણિ લહી વાઘણિ પરભવિ સુપણી સહી. ૯૮

ફૂડા.

એકવાર સોઇ કિન્હરસિ નેઇ જ્ઞાનપ્રકાસિ;
 દીઠઉ મહીયલિ માલ્હતુ આવિઉ પિમરસિ પાસિ. ૯૯
 સુરખોલઇ સ્વામી સુણુઇ કરતાં એકજિ કર્મ;
 પુહુઇ કહીઇ તે કર જિમ દીપઇ જિનધર્મ. ૧૦૦

[૮]

સિંધુલ ભૂપતિ ધરિ અછઈ હુસ્તી સહસ પ્રમાણુ;
 સવિહૂં રોગ જિ સામટુ હુષઈ સવિ સંધાણુ. ૧૦૧
 પડઈ રડઈ ઘણુ આથડઈ કુંજર કરણઈ કંપ;
 ભારે ભૂષ તૃષા નહી અતિ ઊપજઈ અજંપ. ૧૦૨
 પાય પષાત્રી આલિયો જઈ જલ મગઈ કોઈ;
 ગયવર ટોલૂં ટલવલઈ તે જિમ સુષીજી હોઈ. ૧૦૩
 ઇમ કહી સોઈ સુર ગયો રાઉતણઈ ધરિ શોક;
 વૈધ ઘણી વાહર કરઈ ક્રાકટપરિ તે ક્રોક. ૧૦૪
 રાઉ ભણઈ મંત્રિ સુણઉ પડહુ દિવારૂ આજ;
 જે મુઝ ગજ સાજા કરઈ અરથ દેઈ તસ રાજ. ૧૦૫
 વાણી ગયણિ ઇસી હૂઈ તુ જઈ ગજરોગ;
 કંઠલગિરિ રષિરાજનું જઈ ચરણોદકયોગ. ૧૦૬
 ભૂપતિ મંત્રી મોકડ્યાં ગિરિકંઠલ રષિ તીરિ;
 પાઉ પષાત્રી આણીઉ જમ ગજ છંટઈ નીરિ. ૧૦૭
 તવ ઇક તપસી બુદ્ધીઉ પાટતણઉ ગજ ટાલિ;
 પાઉ જલ જિમ પ્રીતીજી અવરહ અંગ પષાલિ. ૧૦૮
 ગાજઈ ગજ ઘણુ ગડગડઈ ય્યા નિર્મલ નીરોગ;
 જઉ પિમરસિ રષિરીઉ—થિઉ ચરણોદકયોગ. ૧૦૯
 તિણિ તાપસિ પરિપરિ ઘણા કીધા કોડિ ઉપાય;
 તુહિ ન જીવિઉ ગજપતી જોતાં જિમપુરિ જઈ. ૧૧૦
 જિનશાસનિ દીપઈ ઘણઉ સ્વામિ ભણઈ સુણિ સાચ;
 અરધરાજ લિઉ આપણઉ એ અદ્ધ અવિચલ વાચ. ૧૧૧
 યતિ જંપઈ સંયમતણઉ એ અદ્ધ આગઈ રાજ;
 જીણઈ લહીઈ નરયગતિ તિણિ રાજઈ નહી કાજ. ૧૧૨
 રષિ નિરલોભી દેષિ કરિ કિય પ્રાસાદ સુકામ;
 સિંહાસનિ રષિ પાદુકા નિતુ ર કરઈ પ્રણામ. ૧૧૩
 અરધરાજ ધન મેલિ કરિ સાતઈ પેત્ર પવિત્ર;

સિંધલ રાજા સાચવઈ ઉત્તમ ઇસ્યાં ચરિત્ર. ૧૧૪
 મુનિ મારગિ જાતા મિલિઉ અન્ન દિવશ શખ એક;
 ઋષિ પૂછઈ એ કવણુ નર કઈ નારી કહું છેહ. ૧૧૫
 નર જોત્રઈ સ્વામી સુણઉ ધનવ્યવહારી પુત્ર;
 નસિ સૂતાં ડૂબી ડસિઉ એહવઉ હવઉ અક્ષત્ર. ૧૧૬
 મંત્ર યંત્ર ગારૂક કરિયાં જીવી મેહત્રી આસ;
 પત્રગિ પુત્ર ડસિયાથિકુ હવઈ હૂઆ છમાસ. ૧૧૭
 મુનિ જપઈ જીવી અછઈ મન્ત્રિ મ આણઉ જાંતિ;
 તિથિ વચનિ રષિ પય પડઈ હીયડઈ હરષ ધરંત; ૧૧૮
 સ્વામી અમ્હ ધરિ ઋદ્ધિ ધણી એકજિ પુત્ર વષાણુ;
 સુતવિણુ કુલ સૂતું કહિઉં મુઝ દુખ મેરૂ સમાન. ૧૧૯
 પ્રાસુક જલ પાત્રજિ ઠવી મંત્ર જપઈ નવકાર;
 ધનકુંઝર નાગિઉ જિસઈ જગિ ત્રિહૂ જયજયકાર. ૧૨૦
 શ્રીસમિકિત આદઈ કરી જારત્રત ઉચ્ચાર;
 પિમરસિ મુષિ તે આદરઈ ધનસરિસુ પરિવાર. ૧૨૧
 પિમરસિ મનિ ચિંતઈ ઇસિઉં એ સવિ સગુરૂ પસાય;
 જઈ વંદૂ ગુરૂ આપણું પિમરસિ એહવઉ ભાઉ. ૧૨૨

અઉપઈ.

ચાલિઉ ચિત્રકૂટિ આવીઉ સંઘલોકિ ઋષિ વદાવીઉ;
 દેવી ઋષિ ગુરૂ મહિમ ભંડાર હરખ્યા યશોભદ્ર ગણધાર. ૧૨૩
 પિમરસિ મનિ ગુરૂભગતિ અપાર ત્રિણિષુ પ્રદક્ષણા દેઈ સાર;
 વંદા ગુરૂ પૂજી મનિ રૂલી ઇસ્યા અભિગ્રહ લીધા વલી. ૧૨૪
 કેદ્રવ કાંગ કુલથ જાણીઈ કરંબઉ કયરા વષાણીઈ,
 કપૂરીયા કુઠવડી દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૨૫
 ફૂર કરંબુ કચુંબરી કુઠવડી કારેલાં ભરી;
 સહિત કપૂરઈ ફૂલરિ દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૨૬

બીર બીચ નઇં પાજા પાંડ બીચલડી વિહરાવઇ માંડ;
 પંચ પકારે ચઉસદિ પહુતી પારણા રપિ જગીસ; ૧૨૭
 પસપસ બીચ પાંડ પુહડડી પારિક પચરવડી બીચડી;
 પચનરોગીક જઉ મઝ દેઇં તુ પિમરસે પારણું કરેઇં. ૧૨૮
 ગુંદ અનઇં ગુલગટ ગલગણા ગૂંદવડાંની નહીં કામણા;
 પંચ ગકારે પાંસઠિ દીસ પુહતી રપિ પારણા જગીસ. ૧૨૯
 ગજઆ પાજા ગુલપામરી ગુરથ ગુણંતી પૂઠં ફરી;
 ગિહડી ગોરડિ જઉ મઝ દેઇં તુ પિમરસિ પારણું કરેઇં. ૧૩૦
 ઘૂત ઘેઉર ઘિસિ ઘલ ર જાણિ ઘૂઘરી ઘારડા વષાણિ;
 પંચ ઘઘે પણુકુત્તરિ દીસ પુહતી રપિ પારણું જગીસ. ૧૩૧
 છાલીઘૂત છમકાવી છાસિ છયલપુરૂષ નઇં પ્રમદા પાસિ;
 કેલા આંગા છોલિ જઉ દેઇં તુ પિમરસિ પારણું કરેઇં. ૧૩૨
 ચીહલ ચાડલી નઇં ચણા ચૂરિમ નઇં વલિ ચવલા ઘણાં;
 પંચ ચકારે ચઉપન દીસ પુહતી રપિ પારણા જગીસ. ૧૩૩
 ધાણી ઘણી જુગંધરિતણી જયમંગલિ નામઇં હાથિણી;
 તસુ ઊપરિ ળઇંઠજિ નર દેઇં તુ પિમરસિ પારણું કરેઇં. ૧૩૪
 ઝાલરિ ઝોટિ દહી ઝીઝડ ઝાંપઇં ઝગકિ રહી સાદડ;
 ઝામરથઉ ઝીડી જઉ દેઇં તુ પિમરસિ પારણું કરેઇં. ૧૩૫
 ટોપર ટીડૂરાં ટીમસાં ટોઠા ટાઢી ઘઇંસિ નીરસા;
 એહુમાહિથી જા કે દેઇં તુ પિમરસિ પારણું કરેઇં. ૧૩૬
 થીણાઘૂતમાહિ ઠોઠરી થાલીમાહિ ઠની કઠ્ઠરી;
 એહુયોગમલસઇંજિણિ સમઇં પિમરસિરાજ વિગઇં તુ જિમઇં ૧૩૭
 ડોડીપમુહ સવિ સાલણા ડામમુદ્રિકામુતયાંભણા;
 પિમરસિનઇં દેસઇં યદા શાક સવે તે લેઇં તદા. ૧૩૮
 વિહરાવઇં ફૂંઠણુ ઢોકલાં ઢોકલમાહિ ચિણા મોકલાં;
 ફૂળી નામઇં જઉ મુઝ દેઇં તુ પિમરસિ પારણું કરેઇં. ૧૩૯
 તૂઅરિ તિલવટ તૂંખડ તેલ ફાસૂ તિલવું માહે મેલ;

પંચ તકારે ત્રિપન દીસ પુહતી રષિ પારણા જગીસ. ૧૪૦
 થાવર થરણી છંધ થાવરી ઠામિઠામિ વઢવઈ આકરી;
 થાકી જઉ મુઝ થૂલી દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૪૧
 પંચ દકારે અભિગ્રહ સોઈ દહીથરા નઈ દૂધ જિ હોઈ;
 દાલિસહિત દાઢીઆ જે દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૪૨
 ધર્મવંત ધનપતિ વાણીઉ ધન મેલઈ લોભી પ્રાણીઉ;
 સખતધાનનુ પીચજિ દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૪૩
 નયણકલા નાયઈ જિણિ સમઈ નવલવેસિ વરધાનઈ ગમઈ;
 નાગર નર કેા દાલિજ દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૪૪
 પોલીપૂરણુ પૂડા પવર દેઈ પલેવનઈ પાપડ અવર;
 પંચ પકારે દિન પંચાસ પિમરસિ પારણુ પુહચઈ આસ. ૧૪૫
 ફલહુલિ ચઉલામગની ફલી દેઈ ફાલસૂ મહામુનિ ફલી;
 ફઈઅર ફિરતી જે મુઝ દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૪૬
 લીઈ અભિગ્રહ અતિ આકુલા બાજરીઉ બરટી બાકુલા;
 બોડીબંભણિ બાટ જિ દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૪૭
 ભટલોજિગને ભાણે કરી ભાવલ દે ભાઈ અણુસરી;
 ભક્તપાન જઉ પૂરૂં દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૪૮
 માંડા મોદિક મુગ મઠ દંતિ માંડી મરકી જે મનિ પંતિ;
 પંચ મકારે દિન પંચાસ પુહતી પિમરસિ પારણુ આસ. ૧૪૯
 જવરોટી જલવાણી વારિ જનન સાથે જઉ યુવતી નારિ;
 જવચિણુ બૂકંતી જેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૫૦
 લાડ લિહંગટ નઈ લાપસી લાટિતણી ધાણી હુઈ કિસી;
 લૂણ લીબૂઆં જુ કોઈ દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૫૧
 વાદલ નઈ વિજ્યા નઈ વારિ વિરસંતઈ વિહરાઈ નારિ;
 વડાં વેઢમી જે કેા દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૫૨
 શાલિ શાક શાષાપુરિ રહી સાલાહેલી મારગિ વહી;
 સાલિવડાં જઉ મઝ દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૫૩

ષંડ ષજૂર અનઇં ષાંડમી પરમા રષિ વિહરાવઇં નમી;
 ષાટુ ષીચ ળાં નવિ મલઇં અજ ન જાઇં તા રષિ ગલઇં. ૧૫૪
 હેમસહિત હાંસિ હેસમી હલપાસઇં તે ભામનિ ભમી;
 હડહડ હસતી જઉ મુઝ દેઇં તુ ષિમરસિ પારણું કરેઇં. ૧૫૫
 સાંકડલી સૂંહાલી સેવ સુંદ્રણું સમલાઇં હેવ;
 પંચ સકારિ સતાણું દીસ પુહતી રષિ પારણા જગીસ. ૧૫૬
 વડી વડાં વરસોલાં લહૂં વાલ વેઢમી તે વડી કહૂં;
 ભાવસહિત મઝનઇં કો દેઇં તુ ષિમરસિ પારણું કરેઇં. ૧૫૭
 બાલક હાથઇં આંબૂ લેઇં માકડ હાથઇં કરી ઘોલેઇં;
 તાસતણુઉ રસ કાઢી દેઇં તુ ષિમરસિ પારણું કરેઇં. ૧૫૮
 માંગલુરિ પુરિ ડોકરિ વસઇં રિષિ દેષી તે હડ ર હસઇં;
 ઘૂત ઘઇંસિ જઉ પ્રણમી દેઇં તુ ષિમરસિ પારણું કરેઇં. ૧૫૯
 કાકરીઉ અજમુ અતિઘણુઉ ઊપરિ આંગાનુ રસ ભણુઉ;
 આરીસુ મૂઢી જો દેઇં તુ ષિમરસિ પારણું કરેઇં. ૧૬૦
 ઇધણુભારી અધવચિ મૂકિ ઇધણીઆરી મારગિ વંકિ;
 વિહરાવઇં સાકર ઇટી ષિમરસિ એ મોટી આપડી. ૧૬૧
 ઉદયવંત એકલઉ કુમાર ઊભઉ ઊતાવલઉ અપાર;
 કાસૂડલા અલવઇં દેઇં તુ ષિમરસિ પારણું કરેઇં. ૧૬૨
 અંક ભણુંતુ આંજઇં નેત્ર અંગણુથઉ જાતુ નિયષેત્રિ,
 દઇં કાસૂ આંગાં આંણિલી તુ ષિમરસિ પૂજઇં મનરૂલી. ૧૬૩
 નગર ગ્રામ વનિ ગિહૂ અંતરિ સાહુ નારદ જાતુ સાસરઇં;
 ચૂરિમ પંચ દીઇં મોદિકા ષિમરસિ નઇં ભલ ભાણુથિકા. ૧૬૪
 પોલિ કમાડ ગિહૂ અંતરઇં ઇક ડાવઇં ઇક જિમણુઇં ફિરઇં;
 ચઉલા દેઇં જોહુ સમકાલ હોસઇં ષિમરસિ પારણુ કાલ. ૧૬૫
 ભાદરાઉત નામઇં સુપ્રસિદ્ધ ચોરી કરિવા નીમિજ લદ્ધ;
 કોઠીથઉ કુઠવડાં દેઇં તુ ષિમરસિ પારણું કરેઇં. ૧૬૬
 વાગરીઇં બાંધિઉ ચીતરૂ દીસંતા દીસઇં આકરૂ;

પાએસિઈ દસ પોલી દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૬૭
 અતિહિ અંચલ ઘોડઈ ચડિઉ તેહચિકું અંગડઈ પડિઉ;
 તે ભડી જઉ શુલ ધી દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૬૮
 નીવી સાતતણુઈ પારણુઈ પહુતુ કવણુ પુરખારણુઈ;
 સાકર લિંગા સાત જિ દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૬૯
 એક અભિગ્રહ તણુઈ વધાણુ પાટણુમાહિ વસઈ સાહ ભાણુ;
 સાકરસેવ સૂંહાડી સમી જઉ મુઝનઈ દેવઈ પય નમી. ૧૭૦
 પિમરસિ લોભ નહી એકલવઈ એક અભિગ્રહ લીધઈ નવઈ;
 સૂસૂતી ગોસીંગઈ કરી થીણું ધી જઉ દઈ દુદ્ધરી. ૧૭૧
 એક અસંભમ છઈ વાતડી પિમરસિનઈ મનિ એ આષડી;
 અંપાઈ નામઈ દેઈ ઘણા તિલવટિ પૂરણુ પૂડાં ચણા. ૧૭૨
 પિમરસિની સાચી ભાષડી ઇક મોટી લીધી આષડી;
 પોલી પૂંક જિ પાપડ વડી પુણ્યવિશેષઈ પ્રમાણિ ચડી. ૧૭૩
 એક પ્રતજ્ઞા પિમરસ કીધ તિણુ પુહવિ હૂઉ સુપ્રસીધ;
 વર્દ્ધમાનઆંખિલ પારણુઈ દેસઈ કુઈ નપુંસકપણુઈ. ૧૭૪
 સવિ સિણુગાર તિ સોહામણુઈ કરિ ચૂડઈ તે સોવનતણુઈ;
 રાગ દીઈ રત્નાઈ નારિ તુ પિમરસિ પારણુઈ વિચારિ. ૧૭૫
 મસ્તકિ બેહડૂં નઈ મટકતી કાને પીટકડી પટકતી;
 બેટી પાહઈ દિવારઈ બાટ રપિ પારણાતણી એ વાટ. ૧૭૬
 પાટઈ બઘડી બં પૂં કરઈ ભામનિ ભઈસતાણું ઘૂત ભરઈ;
 કરમા ઇક કટ્ટી દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૭૭
 લાષીણુઈ નામઈ લષપતી ન ગમઈ તેહનઈ દીકઈ યતી;
 તે તેડી દસ મોદિક દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૭૮
 દીવાકાણી દીવી નામ પરઘરિ કરઈ કુમારી કામ;
 તે મઝ માઠા મોદિક દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૭૯
 કરમણુ નામઈ કોરાં વડાં ઘૂતઘેઉર પ્રીસઈ ધારડાં;
 બઘકક જિમવા ભડી દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૮૦

કાલી કામણિ કાતઈ સૂત્ર પોલઈ હુઈ પુઠાડિઉ પુત્ર;
 બઈઠા મંડક દસ જઉ દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૮૧
 પયનરોગિ ઘણુ અંગઈ ગલી હાથે કાચતણી કાંગડી;
 પરઘરિ બેઠી ઘેવર દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૮૨
 ભૂખ્યાં ર બંભણુ આકુલા બાજઈ અડદતણુ બાકુલા;
 જઉ બે જણુ મઝ સંપઈ દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૮૩
 કાલી નારી કાલુવેસ કાલી નામઈ કાલા કેસ;
 કાલી તિલવટિ તાણ દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૮૪
 ઝાંઝરાં ઝમકાવઈ ચંગ કરિ રાતુ અલતાનું રંગ;
 પોત્તી નામઈ પોલી દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૮૫
 સૂઢવિનુ સિણુગાર જિ ઘણુ ઉહાર ઠવિઉ ગલિ ગુંગતણુઉ;
 તેજૂ નામઈ તેલજ દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૮૬
 રાયભોગનુ સંધિઉ ફર કોચી તુલડિમાહિ કપૂર;
 દ્વધ સહિત જઉ દેખી દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૮૭
 ભરમી ભીમી માથઈ ભાત એક બેટી નઈ બીજી માત;
 મૂંગ સહિત દસ મોદક દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૮૮
 રાણ રૂડી નઈ રૂપણી રામતિ કરતી ત્રિણિણુ જણી;
 પારિક પરમા પાંડિજ દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૮૯
 ઝમકૂ આલીની દીકિરી ઝગકઈ ઝારી હાથે કરી;
 કાસૂ જલસિઉ જઉ ગુલ દેઈ તઉ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૯૦
 પહિલઈ આણુઈ પરણીઈ વાડૂ લાડણુ દેપી લાજઈ બહૂ;
 તે જઉ સારી દેઈ સૂષડી તુ પિમરસિ બાજઈ ભૂષડી. ૧૯૧
 લાંબે દાંતે લિષમી નામ ઘરપીઆરે કરતી કામ;
 ફૂંચરિ નામઈ દેઈ કોરિમૂં પિમરસિ જંપઈ તુ હૂં જમૂં. ૧૯૨
 પીર પાંડ વૃત પોત્તી પાંચ બઈડિઉ જિમવા ઢાલિઉ કાચ;
 આવી નારિ અનેરી દેઈ તુ પિમરસિ પારણું કરેઈ. ૧૯૩
 બંધિ ઘાટ નઈ કરિ વાટલી મસ્તકિ ઢહીતણી માટલી;

કંઈ ચાચરિ ચઉવટઈ દેઈ તુ પિમરસિ પારણૂ કરેઈ. ૧૯૪
 ઊપરવાડઈ ઊભી રહી સાદ કરી મઝ તેડઈ સહી;
 દ્વધસહિત જઉ આપઈ દ્રાષ તુ પિમરસિ પારણૂં ત્રિપાષ. ૧૯૫
 નાન્હી નારી મસ્તકિ પલી કરિ સેકી કાલી ગડકલી;
 મોદિક પંચ સહિત જઉ દેઈ તુ પિમરસિ પારણૂં કરેઈ. ૧૯૬
 કાચા કેલાની કાતલી પોલી પંચ તલઈ પાતલી;
 બાર વરસની બાત્રા દેઈ તુ પિમરસિ પારણૂં કરેઈ. ૧૯૭
 પૂંધી ડોકરિ પૂં પૂં કરઈ બોલાવી બહુ રીસઈ મરઈ;
 દ્વધ સહિત જઉ દેવઈ કૂર નહી પમરસિ પારણા અસૂર. ૧૯૮
 પાચે ટેપર ટુંડુ હાથિ મિલિઉ જૂઆરી સરડા સાથિ;
 સોઈ વડાં વિહરાવઈ વીસ તુ પિમરસિ પારણા જગીસ. ૧૯૯
 રૂપઈ રૂડી રંભા જિસી રાની કુંઆરિ હીડઈ હસી;
 પીર પાંડ ધૃતમોદિક દેઈ તુ પિમરસિ પારણૂં કરેઈ. ૨૦૦
 નાકનામઈ નારી કોઈ સહીઆર સરિસી રમતી નેઈ;
 સાદ કરી તેડાવી માત જઉ દેઈ સાકર લિંગા સાત. ૨૦૧
 ચાલિઉ ચઉપટ ચઉહટઈ રહિઉ રાઉપટહસ્તી ડોકરિઅ હિઉ;
 પારિક પુરમા ગુલપાપડી રપિ પારણૂં દીઈ સૂષડી. ૨૦૨
 રાઉપટહસ્તી ચડિઉ મદપૂરિ અંગિ સબલ બલવાધિઉ ઊરિ;
 ત્રોડી સંકલિ થિઉ છડચોક ત્રાસઈ નાસઈ નગરી લોક. ૨૦૩
 બાણી રપિ પારણા સરૂપ શાસનદેવી તે કીધું રૂપ;
 ડોકરિ હુટ જરાજર્જરી હાથ પાચ ઘણુમુષિ લે લરી. ૨૦૪
 તવ ડોકરિ ગજરાજ ગ્રહિઉ ગજિ દીઠઉ રપિ આગલિ રહિઉ;
 અછઈ પસૂઅ પણિ અવિઉ ગ્યાનભાવ થયુ રપિ દેવા દાન. ૨૦૫
 કેજન કુતિગ નેઈ ઘણૂં પાસઈ હાટકંદોઈ તણૂં;
 પારિક પુરમા ગુલપાપડી દેઈ ગજસૂહડઈ ચઉહટઈ ચડી. ૨૦૬
 લખઈ ચગિદપૂરવ હૂઆ સુરના કીધાં સત્તરિ જૂઆ;
 પિમરસિ ચઉરાસી પારણાં બોલિયાં સ્વર્ગતણાં બારણાં. ૨૦૭

કવિ કહ્યું હું તે રવિનુ દાસ ઇસ્યા અભિગ્રહ પુહતા બસ;
 યશોભદ્ર સહિ ગુરૂ સેવતા પુહતુ સ્વર્ગિ હૃદ દેવતા. ૨૦૮
 નિજ વરસ રવિ પૂરું આય વરસ ત્રીસમઈ સંયમ ઠાય;
 સાત વરસ ગુરૂસેવા કિહ પછઈ અભિગ્રહ તપ સુપ્રસિદ્ધ. ૨૦૯
 એ રવિ નામઈ સકલસંયોગ એ રવિનામઈ ભલા હુઈ ભોગ;
 એ રવિનામઈ સંકટ ટલઈ એ રવિનામઈ વંછિત ફલઈ. ૨૧૦

દૂહા.

ઝોહુ પિમરસિ કિન્હરસિ બલિભદ્ર જસભદ્રસૂરિ;
 ત્રિણિ કાલ પ્રભુમંતાં દુરિચ પણુસઈ દૂરિ. ૨૧૧

અઉપઈ.

ઝોલિઉ ઝોહાનામ પવિત્ર પડંઅ જિ પિમરસિતણુઈ ચરિત્ર;
 સંઘ સભા સુણિયો ને બાણુ ઝોલિસુ બલિભદ્રતણુઈ વપાણુ. ૨૧૨

દૂહા.

મુનિલાવણ્યસમય લણુઈ જિહા હુસઈ પવિત્ર;
 પ્રથમપંડ પૂરું કહિઉં પિમરસિતણુઈ ચરિત્ર. ૨૧૩

ઇતિ પ્રથમઃ ખંડઃ.

॥ अहम् ॥

बलिभद्ररास.

दूहा

- पुण्य प्रभावक नालीधं विद्याभलि गलिभद्र;
तसु अरित्र वषाणीधं जस गुड श्रीजसभद्र. १
- अन्न द्विस आवी रडिया पदलीपुर अउभासि;
इरधं नतां आसनों रडिधं रविभदिर पासि. २
- रविनणुधं गुड जठ किमधं आवधं भत्र प्रासादि;
तु लेटुं बल लेटणुधं कोधं न पुढयधं वादि. ३
- એક વાર ગુડ આવતાં રવિકર રચધં ઉપાય;
આણિઉ વરષા અતિ ઘણુઉ કિહાં ન રહિવા ઠાય. ૪
- દિનકર મંદિર દેષિ કરિ ગુડ આબ્યાં તિણિ ઠાય;
હરણિઉ સૂર સોહામણ્યાં દેષી સહ ગુડરાય. ૫
- સહિ ગુડ પુણ્ય પ્રભાવથી સૂર હૂઉ પરતપ્ય;
માગુ વર દિનકર ભણુધં દેઊં વિદ્યાસક્ષ. ૬
- ગુડ જંપધં અદ્ધ પપ નહી વિદ્યા વિધિ વિનોદ;
દિનકર દરિસણુ તુદ્ધતણુધં પુહતુ પ્રગટ પ્રમોદ. ૭
- તુહધં દરિસન દેવનૂં નિકળ નહીં ગુડરાજ;
વિદ્યાભલિ દીપધં ઘણૂં જિમ જિનશાસનિ આજ. ૮
- આપી અંજન કૂંપિકા જીવાલોકન તેઅ;
આપિઉં પુસ્તક અલિનવૂં ત્રિભુવનિ વિદ્યા જેઅ. ૯

[૧૮]

ચઉપધ.

આળ્યા ગુરૂ શાલા સંચરી જોઈ પુસ્તક વાંચી કરી;
 માહિ વિધાની પર કિસી એક એક પાહઈ અધિકી તિસી. ૧૦
 સારી વિદ્યા સોવનસદ્ધિ રૂપારૂપ ધરાધર સદ્ધિ;
 નવા નીપાઈ નગર નિવેસ વિદ્યા પરકાયા પરવેસ. ૧૧
 વિદ્યા ગયણુંગણિ ગામણી વિદ્યા મનમોહન કામિની;
 વિદ્યા નવી ઊપાઈ શૃષ્ટિ વિદ્યા ઇસી અણુવઈ વૃષ્ટિ. ૧૨
 વિદ્યાગણિ સૂકાવઈ ઝાડ ડાકિણુ શાકણિ લાજઈ હાડ;
 ભૂત પ્રેત વચરી વેતાલ વિદ્યાગણિ નાસઈ તતકાલ. ૧૩
 એ વિદ્યા ક્યારઈ આવડઈ પણિ પૂઠઈ જરણા નવિ પડઈ;
 થંભણુ જણુ મોહણુ નિર્મલા વસીકરણુ આકર્ષણુ કલા. ૧૪
 તેડિ ચેલઉ તવ બલિભદ્ર આ પુસ્તક મમ છોડસિ મુદ્ર;
 કહિજે મોકલીઊ મુઝ સાથિ જઈ મેહલે દિનકરનઈ હાથિ. ૧૫
 તવ બલિભદ્ર વિમાસઈ ઇસિઉં એ પુસ્તકમાહિ છઈ કિસિઉં;
 છાનઈ પુસ્તક છોડિઉં જય પત્ર ત્રણિણુ મુનિ પરખ્યા તામ. ૧૬
 માહિ મંત્ર યંત્ર છઈ ઘણા બીજા મર્મ તણી નહીં મણાં;
 રાખ્યા મંત્ર કરી વીટલી એતા નાપૂં નિશ્ચઈ કલી. ૧૭
 સેઈ પત્ર રાખ્યા બલીઈ બીજા રવિ આગલિ આલીઈ;
 સૂરતણી મનિ સંકા કરઈ ચોર્યાં પત્ર ઠગ્યાં છઈ પરઈ. ૧૮
 વેગઈ પાછઉ વલીઉ જિસઈ પત્ર ન દેષઈ તેતાં તસઈ;
 રોતુ રડતુ કૂટઈ પેટ બાણિ ગહિલઉ થયુ નફેટ. ૧૯
 દિનકરનઈ મનિ આવી દયા મૂરિષ મટઈ કીધી મયા;
 કહઈ ચેલા ચોરી કાં કરી અણુઆલઈ કાં લીધા હરી. ૨૦
 ગુરૂનઈ પુસ્તક આલિઉં ગાહુ પત્ર ત્રણિણુસિઉં હૂં નવિ લહૂં;
 હૂં ચેલઉ જસભદ્ર ગુરૂતણુઉં તુ સામી મઝ કાં અવગણુઉં. ૨૧
 માગતાં મઝ આવી કાંણિ સાંત્યા પત્ર હતા ઇણિ ઠાણિ;
 કાંઈ દિનકર તદ્દે લોભઈ કરી લીલાં પત્ર લીઆ તે હરી. ૨૨

જે પુસ્તક રાખ્યાં ગુરુરાજિ તે આવઈ ચેલાનઈ કાજ;
 તુલે આપીનઈ પાછઈ લીજી એતા કામ અસંભ કીજી. ૨૩
 જઉ ધરિ આવિઉ મોટઉ કોઈ ભેટ ન રાષઈ ક્યારઈ સોઈ;
 જુ આલઈ તસ બાલક હાથિ તુહઈ પુહચઈ તેહનઈ સાથિ. ૨૪
 ગુરુ ચેલાનઈ અંતર કિસિઉ સુવલિત વચણે દિણુકર હસિઉ;
 આખ્યાં પત્ર મયા તસ કીધ વિણુ સાધઈ વિદ્યા નવિ સીધ. ૨૫
 પામી વિદ્યા પરિ ર ઘણી ભેટયા યશોભદ્ર ગછ ઘણી;
 ભગતઈ ગુરુ મન રંજઈ ઘણું ઇમ ચારિત્ર પાલઈ આપણું. ૨૬
 ગુરુકેરઈ ઉત્તર દસિ ભણી ચરતી દીડી છાલી ઘણી;
 લીડી ઢિંગ તાજઉ તિણિ તીરિ ભણી મંત્ર છાટિઉ તવ નીરિ. ૨૭
 તવ બલિભદ્ર મનિ કુતિંગ ભયું લીંડી ધણુ છાડીનું થયું;
 આખ્યાં ગુરુ જવ દીઠઈ ઇસિઉ બાલા બલિભદ્ર કીધું કિસિઉ. ૨૮
 ભોલા વાત ન કીધી ભલી વરવિદ્યા ન જરી એતલી;
 રહુ અલગા થાઉ અઈ બાલ છાલા બાલાં કરે સંભાલ. ૨૯
 ગુરુ સંયમ પાલી ઇહ લોકિ પુહતાં સ્વર્ગિ ગયા પરલોકિ;
 વિદ્યા બલિભદ્ર જન મન હરઈ બીજા મુનિવર મહર ધરઈ. ૩૦
 સહિ ગુરુનામ નિરંતર જપઈ અલગઈ પર્વતિ રહી તપ તપઈ;
 સાલિભદ્રસૂરિ થાખ્યાં પાટિ બલિભદ્ર રીસાણુઉ તેહ માટિ. ૩૧
 મેલિઉ સંઘ મુનિવર ભેડીઉ ઉછવ વેલા નવિ તેડીઉ;
 રીસાણુઉ મુનિ માન નલહિઉ રપિ કાસગિ પર્વતિ જઈ રહિઉ. ૩૨
 ગિરિ પાસઈ ગુફા સોધઈ સુધી છગીવૃંદ ચારઈ ઉષધી;
 જે જે દિવસ વડેરા ચાહિ મંત્ર ન વીસારઈ મનમાહિ. ૩૩
 આદિત્ય મંગલ આવઈ સોમ કીજઈ તેહના મલનું હોમ;
 દીધી દિનકરિ તે પરિ પરી જોઈ વિદ્યા સિધલી પરી. ૩૪
 ઇણિ અવસરિ અવિઉ કો સંઘ જઈ વિમલગરિ રેવતિ રંગ;
 યાત્રા કારણિ ભાવઈ ભરિઉ જૂનઈ ગઢિ આવી જતરિઉ. ૩૫
 રાજકરઈ રાણુઉ પંગાર ઐધે પ્રતિબોધિઉ પરિવાર;

તીરથ સહી સ્વેતાંગરતણ્ણ રાઉ બલિ કીધઉ આપણઉં. ૩૬
 મિલતાં સંઘ ચંદ્રાસી મત્યાં મન્ન મણુરથ કહિ નવિ ક્રિયાં;
 લાષ પરિ જોયુ લવલેસ પણિ તીરથિ તુહઇં પરવેસ. ૩૭
 ઘોટી પરા મ થાસિઉ હેવ થઈ જૌધનઇં વંદઉ દેવ;
 રાઉ ધંગાર આણુ અતિ જાણિ નવિ લોપાઇં કેણુઇં પ્રાણિ. ૩૮
 જોતા જોયું જોગ નવિ મલઇં યાત્રા અણુકીધઇં કિમ વલઇં;
 આપણુપાં આબ્યાં ઇહાં થયાં પુત્ર્યાં ગાર વરસ વહી ગયાં. ૩૯
 હસઇં જૌધ પાડઇં તાલિકા સંઘ પુરૂષ એક તવ બાલિકા;
 લલા લોગ મંગલ માલિકા અવતારી આવી અંગિકા. ૪૦
 કહઇં અંગાઇં તીરથ એહ જૌધતણુઉ વ્યંતર છઇં જોઅ;
 તિણિ રૂંધિઉ મઇં નવિ મૂકાઇં તીહ નવિ પહુચ્ચૂં પ્રાણુ ન થાઇં. ૪૧
 કઇં જસભદ્ર ગુરૂ આવઇં વહીં કઇં બલિભદ્ર રખીસ્વર સહી;
 તું તુહા તીરથ હુઇં જાત્ર ઇમ જોલિઉં છઇં સારિઉં પાત્ર. ૪૨
 સામણિ તે આણ્ણ કિહાંથિકાં પુહચઉ જિહાં પર્વત રક્ષિકા;
 ચ્યારિ પુરૂષ તવ ઊંટે ચડી ચાડ્યા ઋષિ લેવા તણી ઘડી. ૪૩
 વેગઇં પર્વત પાસઇં પહૂત વેષ વિના દીઠઉ અવધૂત;
 જોલિ જોલિ અવધૂતજ ઇહાં કહુ તે બલિભદ્ર બઇંઠઉ કિહાં. ૪૪
 રે પંથી ઇણિ મારગિ થઈ આવઉ આમ ગુફામાહિ વહી;
 બલિભદ્ર બીજઇં મારગિ થાઇં બઇંઠઉ ધ્યાનિ જઈ ગુફામાહિ. ૪૫
 આત્યાં સંઘ પુરૂષ વડવેષ આગલિ આવી મહલિયાં લેષ;
 વાંચ્યા લેષ ન ધમઇં વિલાંગિ એ વાણી અહા આલી અંગિ. ૪૬
 કહઇં બલિભદ્ર અહો ત્યાં હજિઅ છઉં તુહો સહૂં આવિસિઉં અહા પછઉં
 વાડ્યા સંઘ પુરૂષ સુષ લાયુ રિષિ ગયણુંગણિ મારગિ ગયુ. ૪૭
 સંઘ પુરૂષ જોઇં છઇં વાટ આવઇં રવિ ઊઘાડઇં ઘાટ;
 આબ્યા સંઘપુરૂષ ગહગહાં રિષિ અણુદીઠઇં ગંધા થયા. ૪૮
 પૂછિઉં કાં કહુ વહિલા વડ્યાં રવિ બલિભદ્ર કિસિઉં નવિ મડ્યાં;
 કહઇં પુરૂષ તસુ વયણુ સુણીઆં તે અહા પહિલા આહાં આવીઆં. ૪૯

જોયું નગર સકલ આરામ જોયાં જે જે વિસમા ઠામ;
 સંઘ મનિઝ દેવાલયં જિહાં જઈ જોયું ઋષિ દીઠા તીહાં. ૫૦
 હરષિઉ સંઘ કરઈ વીનતી વલતૂં બોલયં બલિયં બલિભદ્ર યતી;
 સ્વેતાંગર મત અજૂઆલિસૂ ગયું તીરથ વહિલૂં વાલિસૂં. ૫૧
 વિદ્યા જઉ દેષાડીયં રાઉ પંગાર પગે પાડીયં;
 તઉ જસભદ્ર કેરૂં હું સીસ બોલયં બલિભદ્ર આસી રીસ. ૫૨
 મેલી સંઘ સકલ પરિવાર કીધઉ અગ્નિતણુઉ પ્રાકાર;
 આગલિ ઊંડા પાઈ કરી તે મેઢી જલ જસકી ભરી. ૫૩
 લીધા માપ તિ અક્ષન ભણી લીધા કંગલ કણયરતણી;
 સંઘ પુરૂષ સાથયં સંચરી ગ્યા બલિભદ્ર રાજા મંદિરી. ૫૪
 બઈઠા શુરૂ દેઈ આસીસ રા પંગાર નામયં સીસ;
 રાજન રાજમાગ એ નહી તીરથ રહિઉં અદ્ધારૂં શ્રી. ૫૫
 રાજ તે જે ચાલયં ન્યાય પડયં નરગિ કરતુ અન્યાય;
 જઉ ચોરયં વાડિજ ચીભડાં કુણુ રષવાલ કીજયં પડા. ૫૬
 સુણી રાય તવ કોપયં ચડિઉ જિમ ઘૂતયં વૈસ્વાનર ધડહડિઉ;
 રે રે મુડ ન તૂં બોલયયં મઝ આગલિ ઝાખ કિસિઉં ઝયયં. ૫૭
 રાજા જંપયં રે રષિનાડ જઉ તુઝ તીરથની છયં ચાડ;
 બાલા બૌધમતી તૂં થાઈ કાઈ ન વંદુ તીરથ જઈ. ૫૮
 રે રે દુષ્ટ દેષિ મમ આપ પરતપિ તુઝ દેષારૂં પાપ;
 બલિબલિ ગોહ જિ દીડી ઘણી પણિ નવિ દીઠઉ મણિધર ફણી. ૫૯
 તવ બલિભદ્ર ક્ષમા પરિહરી રોસયં રાતા લોચન કરી;
 મંત્રી માપ કરિઉ આરભા છંટી રાઉ પટરાણી રંભ. ૬૦
 આહણી કંગા ઊડી જાઈ પટરાણી વીનવીઉ રાઈ;
 ફોટે ફૂટયં છયં મઝ અંગ જાણૂં કાયા થાઈ ભંગ. ૬૧
 જિમ માઝી જલવિણુ ટલવલયં જિમ જે સાપિણિસાડી ગલયં;
 દાઝયં દેહ ન બાઝયં રંગ રષિ રૂઠઉ લેસયં સમંગ. ૬૨
 પૃથિવીપતિ કહયં સુણુઉ પ્રધાન આવિઉં મુડ ન દીધૂ માન;

ગણગણતુ ઊઠીનઈ ગયુ જાતા રાણી જીવ જી લીલિ. ૬૩
 કઈ દૂખી કઈ ડાકિણુઉ આવિઉ કાલ જસિઉ આપણુઉ;
 કઈ કાઢક કઈ જઈ પ્રીછવઉ કાંઈ કલેસ વધારઈ નવઉ. ૬૪
 નવિ જાણુઈ માહરા બલપૂર સંઘસહિત કરિસૂ ચકચૂર;
 દિન એતા મઈ દાષિન કરિઉ દયાતણુઉ ગુણુ હીયડઈ ધરઉ. ૬૫
 કઈ એ રાણી સાજી કરઈ કઈ એ હાથિ અક્ષારઈ મરઈ;
 જઉ એહવઉ જાણુત આવતુ જાતુ કિમ મેલહત જીવતુ. ૬૬
 કહઈ આવી મંત્રીસર ઘણાં સ્વામી ગુરૂ પૂછઉ આપણાં;
 તેહમાહિ સકતિ હુઈ જઉ કિસી નહીંતરિ આપણિ જઈઈ ધસી. ૬૭
 તેહિઉ જોધતણુઉ પરિવાર આબ્યા ગુરરાય કરઈ વિચાર;
 આવિઉ કો સ્વેતાંબરધણી આપરિ કીધી રાણી તણી. ૬૮
 જોધ લણુઈ એ થોડી વાત દુઃખ મ ધરસિઉ માહરી માત;
 ઘડી બિચારઈ જોજ્યો રહીં હૂં હવડાં તસ આણુસિ ગ્રહી. ૬૯
 આલમાલ કીધા પંપાલ તે સિંધલાં પણિ થ્યા વિસરાલ;
 પીડઈ પીડી રાણી કહઈ સ્વામી એ ગુરૂ કિંપિ ન લહઈ. ૭૦
 સેનાની જોલાવઈ રાઉ સગલ કટક મેલી સજ થાઈ;
 જાલ વૃધમિવ સંઘજિ ધરૂ માહરી આણુ ઇસી એ કરૂ. ૭૧
 ચાલિઉ સેનાની સજ થઈ જોઈ આગિલિ ઊલઉ રહી;
 ચઉપપેર પેષઈ પ્રાકાર ઝંખ ઝંખ અગ્નિતણુઉ ઝખકાર. ૭૨
 પાસઈ ગજનાવઈ દૂકડા નાસઈ તૂરી જિસિઆ કૂકડાં;
 અગ્નિમાહિ ઝંપાવઈ કૂણુ પહિલા મરીઈ એતાં સૂણુ. ૭૩
 રાય સમીપિ સેનાની ગયુ સુણીવા મનિ ચમકી રહિઉ;
 રાજા મંત્રિ જણાવઈ હેવ નહી પુરૂષ સાંમાનિજ દેવ. ૭૪
 વચણુ તુઢ્ઠાડૂં જઉ આણુસડૂં રપિ સાથઈ જઈ સંધિજ કરૂ;
 દીધઉ તવ રાજનિ આદેસ અગનિમાહિ કિમ કરઈ પ્રવેસ. ૭૫

ફૂડા.

જઈ મઝ મનિ નિર્મલફૂડઈ તઉ મઝ દેજ્યો માગ;

[૨૩]

પાછાં મંત્રી ધમ કહી પામ્યા મુનિવર પાગ. ૭૬
 મંત્રી કરજોડી કહ્યં મ કર રાઉ વિરોધ;
 એહ અવનીપતિ યોલગઇ એહ ઘરિ જૂઠા યોધ. ૭૭
 મુનિ હસતુ ઊઠિઉ હીઇ લીલાં લીધી કંબ;
 ચડીઉ ગરિ કણ્ણયરતણી લાળી લીધી કંબ. ૭૮
 કહ્યં બલિભદ્ર મઝ બલ જોઉ કિય કંબા સંહારિ;
 વૃક્ષ શિખર ત્રૂટી પડિયાં મંત્રી મનિ વિચારિ. ૭૯
 જિમ એ શિખર પરી પડ્યાં વયરી મસ્તક તેમ;
 મૂંકુ તીરથ માહરૂં જઉ સરિ વંછઉ પેમ. ૮૦
 મનિ ચમકિઉ મંત્રી ભણ્યં કિમ રીઝૂં ધણિ કામિ;
 ઊદિર પાડય ઢાકણી બલતી નાણ્યં ઠાણિ. ૮૧
 પાડયાં વૃક્ષ શિખર સવે જઉ તે આવય ઠાણિ;
 વિદ્યા વિસ્વ વષાણીય મંત્રી યોલય વાણિ. ૮૨
 કંબા લાંબી ફેરવી બલિભદ્ર યુજપ્રાણિ;
 શૃષ્ટ્ય શિખર સવે જળ્યાં તેહજિ તીણ્યં ઠાણિ. ૮૩

ચઉપધં.

તવ મંત્રી આવિઉ આવાસિ જર્મ બધાઉ રાજનય પાસિ;
 સ્વામી ઋષિ બલભદ્ર બલલહિઉ દીઠઉં દૃષ્ટય તે સવિ કહિઉં. ૮૪
 કહ્યં રાજા મંત્રી મુનિરાજ કુપીઉ અહો તુહો કિહાં રાજ;
 રષિ પ્રસન્ન થાઇં તિમ કરૂં અહા આદેસ હૂઉ એ પડ. ૮૫
 ગ્યા મંત્રી લગા રષિ પાય માગઇં રાય પંગાર પસાય;
 આ છઉં તુહારૂં સેવક પડ રાણીની પીડા પરિહર. ૮૬
 જગ લીતરિ તુહો સમુ ન જાણુ મેહુઉ રોસ મ કરૂં પરાણુ;
 જિનશાસન કિમ કીજઇ લોપ આણુઉ ક્ષમા ન ધરીઇ કોપ. ૮૭
 જઉ રાજા તુહા લાગઇં પાઇં તુ હિવ રોસતણુઉ નહી ઠાય;
 આવિઉ વધરી પગિ લાગંત રોસતણુઉ તવ આવિ અંત. ૮૮
 રાઉ રાણી હૂઉ આદેસ પહિર્યા ધાબલ ધૂધલ વેસ;

જઉં આવી અક્ષ લાગઈ પાય તુ રાણી સહી સાજી થાઈ. ૮૯
 કંબલકૃષ્ણ તિ પહિરી કરી રાસિ રસી રાણી સંચરી;
 જઈ ધમાવઈ રાયપંગાર વાલિઉં તીરથ શ્રીગિરનાર. ૯૦
 પટરાણી સરિ પીડા ટલી રાઉ રાણી પૂગી મનિ રૂલી;
 સંઘસહિત ચડીઆ ગિરિનારિ નેમિભગતિ કીધી સુવિચારિ. ૯૧
 હતા ઐધ યુધઈ આગલા આ ગિરિ છંડી તે વેગલા;
 રાઉતણુઉ ટલીઉ બહુમાન અવનીમાહિ હવૂં ઉપમાન. ૯૨
 મંગલધન પૂજ આરતી ગાઈ રંભા કઈ ભારતી;
 સવિ કહિ સંઘ મનોરથ કૃત્યાં ગિરિ જિતરીઆ આવી મત્યાં. ૯૩
 સાહુમીવછલ કીજઈ જઈ જંગ લોજિક ભાટ લણુઈ નવરંગ;
 સંઘ પૂજની વેલા થઈ આવ્યા સંઘ સવિ ગહગહી. ૯૪
 જાચિ આસણિ બઈઠા સોઈ બલિભદ્ર આસણુ નીચૂં હોઈ;
 રાજા પૂછઈ આણુદપૂરિ જાચે આસણિ બઈઠા સૂરિ. ૯૫
 બલિભદ્ર આસણુ નીચૂં કાઈ રાય પૂછઈ જોલઈ રષિરાય,
 જાચે આસણિ જે ગણુધાર નીચે સાધઉ ઇસિઉ આચાર. ૯૬
 તુ તુલ્ક સૂરિપદ નહીં હૂં દિવરાઉ લિઉ તુલ્કે સહી;
 ઇમ લેવા અક્ષ નહીં આચાર લોપાઈ ગછનુ વ્યવહાર. ૯૭
 અક્ષ ગુરૂ સાલિસૂરિ મરૂદેસિ રહઈ છઈ પહ્લીનગરિ નિવેસિ;
 તેહના દ્વીધાં પદ વિણુ નહીં રષિ બલિભદ્ર વચણુ ઇમ કહી. ૯૮
 હરથ અક્ષારા કારણિ કરૂ ગાદીનુ આસન આદરૂ;
 પહુતુ સંઘ પલ્લિકાપુરી બલિભદ્રિ ગાદી આસણિ ધરી. ૯૯
 તિહાંના વાસી શ્રાવક સાધ તેહે મલી કરિઉ અપરાધ;
 કાદી ગાદી ય્યા પ્રતિકૂલ પહુતા રિષિ જિહાં નગર નહૂલ. ૧૦૦
 શ્રાવક ઘરિ લેવા આહાર કીધઉ બલિભદ્રઈ પરિહાર;
 ભમતુ ગયુ બંભણુ બારણુઈ રોઈ કાં બાલક ઋષિ લણુઈ. ૧૦૧
 બાલક દોષ હૂઉ રેવતી ગયુ દોષ જવ હાકઈ યતી;
 પુહુતુ કુંડીપુર મેવાડિ આહડનગર નહીં કેહનઈ પાડિ. ૧૦૨

ઉલ્લા ધરિ રાણી હુતી તેહનઈ દોષ હૂઉ રેવતી;
 રાય ઘણા કીધા ઉપચાર રાણી દોષ ન ટલઈ લગાર. ૧૦૩
 નગરી પડહુ ઇસિઉ છઈ ઘોષ જે ટાલઈ રાણીનઈ દોષ;
 રાજા શ્રીમુખિ સૂઝઈ કહઈ અરધરાજ તે માનવ લહઈ. ૧૦૪
 વિપ્ર નિહૂલચિકી કુણુ કાજિ આવિઉ તિણિ સંભલાવિઉ રાજ;
 રાણી રોગજ ટાલઈ કાજ તે કુંડિનપુરિ છઈ રષિરાજ. ૧૦૫
 વ્યારિ પુરૂષ મોકલીયા રાઈ રષિ ભેટિઉ કુંડીપુરમાહિ;
 આહડનગરથિકુ આઠવિઉ સ્વામી તુહા તેડકે પાઠવિઉ. ૧૦૬
 જઉ તિહાં હોઈ તુહારૂ યોગ રાણી રેવઈઆનુ રોગ;
 ધરચઈ રાજા ભલ ભાંડાર આપઈ અરધરાજ વ્યાપાર. ૧૦૭
 રષિ બોલઈ માણુઉ અસમાધિ ઇહાં બઘડઉ તિહાં કરિસુ સમાધિ;
 દાન પુણ્ય જઈ કરવા વરૂ બઠઉ બોલ અક્ષારૂ કરૂ. ૧૦૮
 યંત્ર મંત્ર મૂલીનાં બાણુ તેહ તણુ ઊતારિયાં ધાણુ;
 કે કે પડપિચડિઆ વારીયા ભારવટિ ચાંપી મારીયા. ૧૦૯
 સ્વામી તસુ વિષમ વેદના આવ્યા વિણુ કિમ હુઈ છેદના;
 રષિ જંપઈ મ ધરૂ બિચાટ નગર તુહારૂ જે આઘાટ. ૧૧૦
 ટીંખાં આગલિ વામ જિ વલઈ ઘંટક પાસ બહેડાં તલઈ;
 દેષઉ રૂધિર વહંતુ જામ ઇહાં બઘડા ગુણુ કીધઉ તામ. ૧૧૧
 વડ્યા પુરૂષ આવઈ ઉલ્લાસિ પુહતાં આહડનગર જિ પાસિ;
 પંચશબ્દ વાજિત્ર અનેક ધરિ ર ઉછવ વડા વિવેક. ૧૧૨
 કોઈ પુરૂષ પૂછિઉ કહુ કિસિઉ ધરિ ર ઉછવ હુઈ ઇસિઉ;
 રાણી રોગ ગયુ તે કાલિ થઈ સાજી જઈ નયણિ નિહાલિ. ૧૧૩
 પુહતા પુરૂષ જિ કરઈ વિચાર પહિલૂં રાજા કિદ્દ બુહાર;
 જે જે રષિ કહીયા અહિનાણુ તે રાનઈ દેષાયાં ઠાણુ. ૧૧૪
 રાજા મનિ રષિ જ્ઞાની ધડઉ તેડી ઉછવ કીધઉ વડક;
 અરધરાજ લિઉ ન કરૂ કાણિ માહરી વાચા ચડઈ પ્રમાણિ. ૧૧૫
 રાજા અક્ષારઈ ધપ નહીં કોઈ કરૂ કાજ ઇક કહીઈ સોઈ;

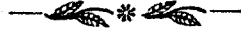
સાલિસૂરિ અંધવ સંયમી ગોઠિ અપાવઉ અદ્ધ ગિહૂં સમી. ૧૧૬
 સાલિસૂરિ રાય તેડાવીયા આગ્યા ઉછવિ પધરાવીયા;
 ગોઠિ તુદ્ધ બલિલદ્ર લહઇં આપુ રાજા રંગઇં કહઇં. ૧૧૭
 સાલિસૂરિ તવ બોલ્યાં હઠી રાજા ભાગ ન આલઇં કઠી;
 લોકતણાં વિવહાર મ જોઇં રાજનીતિ અદ્ધારઇં હોઇં. ૧૧૮
 ભગતિ કરઇં ગુરૂ હૂં ગછવાસિ તુ ગછધણી અદ્ધારઇં પાસિ;
 બલઇં કરી રાઇં પદ થાપીયા કાંઈ કેતા શ્રાવક આપીયા. ૧૧૯
 બલિલદ્ર મુનિનું સારિઉં કામ દીધું વાસુદેવસૂરિ નામ;
 હસ્તિકુંડિ એહવઉ અલિધાન થાપિઉ ગચ્છપતિ પ્રગટ પ્રધાન. ૧૨૦
 મહાવીર કેરઇં પ્રાસાદિ વાજઇં ભૂંગલ ભેરી નાદિ;
 રેવતિદોષતણુઉ સુર જેઅ પ્રતિબોધી ગુરિ થાપિઉ તેઅ. ૧૨૧
 વાસુદેવસૂરિ અતિ અભિરામ પૂણ્ણલદ્રસૂરિ બીજૂ નામ;
 દેવસૂરિ બલલદ્ર નમના ચ્યારિ નામની હૂઇં થાપના. ૧૨૨
 જિણિ વાલિઉં તીરથ ગિરનારિ દીપાવિઉ જિનશાસન સાર;
 કરિઉ પ્રભાવક ભણી વધાણુ બૌધમતી મૂકાવિઉ માણુ. ૧૨૩
 ગોહો બલિલદ્રતણુઉ ચરિત્ર કહિતાં કાયા પુહવિ પવિત્ર;
 સુણુયો સભા પુરૂષ જે બાણુ શ્રીજસમદ્રસૂરિતણુઉ વધાણુ. ૧૨૪
 બોહુ ધિમરસિ કિન્હરસિ બલિલદ્ર ચશોભદ્રસૂરિ;
 તિન્નિ કાલ સમરંતડા દુરિય પણાસઇં દૂરિ. ૧૨૫
 મુનિ લાવણુસમય ઇમ ભણઇં જિજ્ઞા હુસઇં પવિત્ર;
 દ્વિતીયવંડ પૂરૂં કહિઉં બલિમદ્રતણુઉ ચરિત્ર. ૧૨૬

ઇતિ દ્વિતીયઃ ખંડઃ

॥ अहम् ॥

यशोभद्रसूरिरास.

ललणुधं करधं कयनार नस नसलद्रसूरि अरित्र;
ललणुता गुणुतां निसुणुतां काया हुधं पवित्र. १
संधं ललणुधं सहि गुर् सुणुठ ते तुह्मे कहु अकंति;
श्रीनसलद्रअरित्र अह्म सुणुवा धरीय सुपंति. २
नस नामधं नस विस्तरधं प्रणुमंतां परहोडि;
मुनि लावण्यसमय ललणुधं लडीधं संपति कोडि. ३
संडेरगछि पंचसधं यतीतणुठ परिवार;
धधिरसूरि सुगुर् सदा पालधं पंचाचार. ४
षट वरषावधि षटवगधं त्याग करिउ रषिराज;
अदरीदेवी भनि धरी गुर्पद देवा काजि. ५
पात्रि पवित्रि ते अवतरी देवी नवा लाग्ग;
देवहु गुर् संधहुतणी दीधी आणु अलंग. ६
गुर् नंपधं देवी सुणुठ तिसिउ नही परिवार;
पद हीनधं गुणि अगलउ गछ सकल सिणुगार. ७
देवि ललणुधं लगवन सुणुठ अछधं पलासी गाम;
पुण्यसार विवहारीउ गुणुसुंदरि श्रीय नाम. ८
सुपनि डिमायल आवीउ जनमिउ पुत्र सुधर्म;
हहसि होसधं दीपतु उदयवंत नस कर्म. ९
लडूअ लगधं लंक्षणु धणुं इपधं हरावधं धंद;
सोभवणु सोहामणुठ दीकधं अति आणुद. १०

अडिपधं.

वाइ विप्रतणी नेसात्र पोतधं पंच वरसनु णाल;
मेहुलिउ ललणुवा उछव धणुधं मात तात उलटि आपणुधं. ११

[२८]

પાટી પડીઉ લેખણિ લહઇ વિપ્ર વિનય કૂંઅર તેહવઇ;
 કલા બહુતરિ કરઇ અભ્યાસ માત તાત મનિ પૂરઇ આસ. ૧૨
 કે વ્યવહારી વિપ્રહતણાં છાત્રપાત્ર બઇસઇ ઘણા;
 ભણુતાં કોઇ મ કરિસિઉ કાણિ અધ્યારૂની વારૂ વાણિ. ૧૩
 વિપ્રપુત્ર પાસઇ કિણિ કર્મિ પડીઉ માગિઉ કૂંઅર સુધર્મિ;
 તતપિણિ બંભણિ આવિઉ તામ લીધઉ પડીઉ પડીઉ તામ. ૧૪
 તે પડીઉ ભાગુ બાણીઉ માગઇ વિપ્ર દુષ્ટ પ્રાણીઉ;
 નવ નવ પડીઆ આગલિ ધરઇ તે ઊપરિ તે દષ્ટિ ન કરઇ. ૧૫
 માહરૂ તેહનિ પડીઉ આપિ સોઇ સુધર્મ પડિ સંતાપિ;
 તુ તુઝ ભોજન કરવા દિઉ જઉ હૂં માહરૂ પડીઉ લેજી. ૧૬
 ચડીઆ કોપિ ચાડ્યા ઇંકમનિ ચા વઢતા અધ્યારૂ કર્મિ;
 વાર્યાં પંડિત તુહઇ ન રહઇ વિકટિયા એક એકનઇ કહઇ. ૧૭
 વિપ્રપુત્રિ ધુરિ દેઇ ગાલિ ફર કરંબુ તુઝ કપાલિ;
 બુ પાઠો તુ બંભણુ સહી નહીતરિ ભરડઉ ભણિજે ભઇ. ૧૮
 તવ તેષઇ બોલિઉ સુધર્મ જોજે બંભણુ માહરૂ કર્મિ;
 મૂઉ ન મારૂં તુઝ પ્રાણીઉ નહીતરિ નહી સૂધઉ વાણીઉ. ૧૯
 સોઇ પટ વરીસઉ બાલક સુણઉ હોસઇ પાટિ ઉદય તસુતણુ;
 લાવઉ સંઘ સહિત તુહો જઈ ઇમ કહીનઇ દેવી ગઈ. ૨૦
 સંઘ સહિત ચાડ્યાં તિણિ કામિ પુહતા સુગરૂ પલાસીગામિ;
 પુણ્યસાર ધરિ ગુણસુંદરી મેહડ્યાં આસણુ આદર કરી. ૨૧
 સુગરૂ ભણઇ સુણિ ગુણસૂંદરી આગ્યા દેવિ વચનિ તુહા ધરી;
 સ્વામી કાજ કહુ અહા કસિઉ જઉ સીઝઇ તુ કીજઇ કિસિઉ. ૨૨
 સુગરૂ ભણઇ તે મોટું કાજ તુહા બેટાનઇ દેસિઉ રાજ;
 અહો આગ્યા છઉ લેવા ભણી આપુ ભિક્ષા તુહો પુત્રતાણી. ૨૩
 ગુણસૂંદરિ તવ થઇ ગલગત્રી સુણીય વચણુ શ્રવણે અંશુલી;
 લાણીણા ગરૂ તુહા નહીં લાજ મજનઇ આંધાં લાડી આજ. ૨૪
 ભણઇ સંઘ સુણિ ગુણસુંદરી તું થાઇસિ મહિમામંદિરી;
 તુઝ સુત જગ આંધા લાકડી હોસઇ વાત કહુ કુણુવડી. ૨૫

લોકમાહિ લખમી પ્રધાન તેહમાહિ સારૂં સંતાન;
 સંતિતમાહિ કહિઉ સુન સાર તાસુ દાનકલનૂં નહીં પાર. ૨૬
 દૂડા.

મરૂંતિ માગણુહાર મુહ દેખી માગઈ નહી;
 સો ઇમ સઉ દાતાર જે હૂંતઈ નહી નહી કરઈ. ૨૭
 દેઅંતા નહીં દૂબલાં જૂઝંતા ન મરંતિ;
 ઇમઈ કાયર બાપડાં પુરૂષારથ ગમંતિ. ૨૮
 અઉપઈ.

જીણુઈ અરથિ ન ભાજઈ ભીડિ જીણુઈ ન ટલઈ પરની પીડિ;
 માગણુ અરથ કાજિ ટાઢીઈ સા સંપતિ સિધત્રી રાઢીઈ. ૨૯
 વૃક્ષ ન લેઈ ફલતણુઉ સવાદ વીણુ અરથિ ન આવઈ નાદ;
 સૂર સદા અબુઆલૂં કરઈ ઉત્તમ પરઉપગારી સિરઈ. ૩૦
 નદી ન પીઈ નીર લગાર ફૂરમ કાંઈ ધરઈ ભુઈ ભાર;
 મહીઅલિ મેહ સરોવર લરઈ ઉત્તમ પરઉપગારી સરઈ. ૩૧
 પાન પદારથની વેલડી દૂધ દહી દીસઈ સેલડી;
 સાકર સરસ સરસ રસ ઝરઈ ઉત્તમ પરઉપગારી સરઈ. ૩૨
 જગ સધલૂં લરીજો નરનાથ નિગુણા કોઈ ન ઘાલઈ હાથ;
 આકતણુ ફલ સહૂ પરિહરઈ આંગા ફલ સહૂ આદર કરઈ. ૩૩
 જેણુઈ ફલિ નવિ ભાજઈ ભૂષ જેણુઈ ફલિ ન ટલઈ દુષ દૂષ;
 તે ફલ આપી તૂં પરીહરઈ સુગુણા ફલ સહૂ આદર કરઈ. ૩૪
 ગુણસુંદરિ ગુણ મેરૂ સમાન તાહરૂ પુત્ર હુઈસઈ જગિ ભાણુ;
 માનો મોહ મહા પરિહરૂ બાઈ બોલ અદ્વારૂ કરૂ. ૩૫
 સુણિયાં ધર્મવયણુ ગુરૂતણાં માતા બોલ મ બોલઉ ઘણા;
 મઈ લાઘઈ ગુરૂ પ્રવહણુ આજ લેઈ સંયમનઈ સારિસુ કાજ. ૩૬
 માઈ ભણુઈ સુત તૂં સુકમાલ દોહિત્રી દીક્ષા નાનહા બાલ;
 પરધરિ લિક્ષા લેવી સદા શાક પાક નવિ કરવા કદા. ૩૭
 નિતુ પાલેવા પંચાચાર કરિવા દેસિ વિદેસિ વિહાર;
 સદા પરીસહ જે બાવીસ સહિવા કદા ન કરવી રીસ. ૩૮

માતા મઠં જોયું મનિ આજ દીક્ષા સામું નહીં કેા રાજ;
 આડા પોડી મ કડ્ડ કિસી માહુરઠં મનિ એ દીક્ષા વચ્ચી. ૩૯
 માતા પિતા મનાવી કરી વેગઠં કુંઅરિ દિક્ષા વરી;
 હુરષિઉ સંઘ સકલ પરિવાર ગુરિ આપિઉ વિદ્યા ભંડાર. ૪૦
 બારઠં ગોત્રિ મૂંડાડઠં મલી દેવિઅદરિ આરાધ્યા વલી;
 આવી દેવિ સુધર્મ શરીરિ અવતારી ગુરિ બાવન વીરિ. ૪૧
 તિલક વધારી રંગિ રસાલ થાપી કંઠિ કુસમની માલ;
 કુંકમ ચંદનિ કેસર ઘોલ ગાંઠ કામનિ કરઠં ટકોલ. ૪૨
 દેવી નાટક નિરખ્યાં જામ યશોભદ્રસૂરિ દીધું નામ;
 ઉત્સવ ક્રીધા મેડ્ડ સમાનિ આલી દેવી ચડી વિમાનિ. ૪૩
 યશોભદ્રસૂરિ ચિતઠં સાર વિગઠં વિષયનુ કરઠં વિકાર;
 વગઠં છ છંડી તિથિવારિ લેવઉ આઠ કવલ આહાર. ૪૪
 ઇચ્છાં અભિગ્રહ લઠં આકરા અતિસય અગિ વચ્ચાં સવિ ષરાં;
 મડ્ડમંડલ મંડન છઠં નામ પહુતા ગુરુ જિહાં પાલી ગામ. ૪૫
 નવલે ભૂંગલિ ભેરી નાદિ ગાંઠ ગોરી સરલે સાદિ;
 સાહમઠં ઉત્સવ ક્રીધા બહુ સંઘ સજનિ મનિ હુરષિઉં સહુ. ૪૬
 જોણી દસઠં ગુરુ ફેરઠં જાંઠં રવિ પ્રાસાદ અજઠં તિથિ ઠાંઠ;
 ચય પાષઠં પોઠા તપ તપઠં દેવી રવિ ગુરના ગુણ જપઠં. ૪૭
 મેલ્લી પંથિ પરીક્ષા ભણી મણિ માણિક માલા અવગણી;
 સૂરતણુઠં મનિ સૂધૂં જ્ઞાન જોયું ગુરુ ગિરુઆનું જ્ઞાન. ૪૮
 જઉ આવઠં મઝ મંદિર કિમ્બુઠં પાપરહિત હૂં થાઉં તિમઠં;
 આણિઉ વરષા કરી ઉપાય પુહતા ગુરુ રવિમંદરમાહિ. ૪૯
 ગુરુ મનિ જઠંણાતણુઉ વિચાર રવિમંદિર દેવરાણાં બાર;
 સુગુરુ તુઘારી સાડું સેવ કહઠં દિનકર કાંઠં માશુ હેવ. ૫૦
 સૂરિ કહઠં કાંઠં કામ કિસઠં તુહઠં માશુ અવસર ઇસઠં;
 સર્વ જીવ આલોકન જોય જઠં આપુ તુ આપુ તેઅ. ૫૧
 દ્યાવિસુ કાલિ કહિઉં નિરધાર પુહતા ગુરુ ઊઘાડી બાર;

દિન ધીજઈ દિનકર આવીઉ સાથઈ ઠાના બિ લ્યાવીઉ. ૫૨
 સોવન અક્ષરિ પોથી પરી આપી કુંપી અંજનિ ભરી;
 આદિત અંબરથિઉ અદ્વિ ગુરિ અંજનિ તવ અંજ દ્વિ. ૫૩
 જિહાં જિહાં જેહવઉં તિહાં તિહાં તિસિઉ દેષઈ સહિ ગુર ત્રિભુવન ઇસિઉં;
 જે જે મંત્ર લિખ્યા પારષઈ તે તે સીધાં સાધ્યા પાષઈ. ૫૪
 પૂકઈ શિશ્ય હુસઈ જે સહી તેહ વિદ્યા નવિ જરસઈ કિસી;
 લઈ પુસ્તક આ બલિભદ્ર ભઈ મેહ્લે તૂં રવિમંદિર જઈ. ૫૫
 માગિ ત્રિણિ પત્ર સાંતીઆ તિહાંથી રવિકરિ કાઢી લીયા;
 મેહ્લી પુસ્તક વલીઉ જામ પત્ર ન દેષઈ વિલવઈ તામ. ૫૬
 દિનકરનઈ મનિ આવી દયા પત્ર ત્રિણિણ તવ કીધી મયા;
 યશોભદ્ર ગુર ગાઇધણી અષ્ટ મહાસદ્ધિ આવઈ ઘણી. ૫૭
 મંત્ર યંત્ર રવિ પુસ્તક કહ્યાં તે તે ગુરિ હીયડઈ સંગ્રહિયા;
 જિહાં ર મંત્ર પ્રકાસઈ જિસિઉં તિહાં કેવલીઉં પુહયઈ કિસિઉં. ૫૮
 વિદ્યા ગયણિતણુકે સંકેત અંપા અષ્ટાપદ સંમેત;
 પુંડરગરિ તીરથ ગિરનર પંચ જાત્ર કરિ કરઈ આહાર. ૫૯
 પુહતા સૂરિ નગરિ સંડેરિ હુઈ પ્રતિષ્ઠા ભૂંગલ ભેરિ;
 નાંદિ નવલ સંઘ સગલકે જિમઈ ઘૃત પૂટઉં ગુર જાણિઉં તિમઈ. ૬૦
 પદ્લી નગરિ સાહ ધનરાજ ઘૃત આણી ગુરિ સારિઉં કાજ;
 દિન અંતરઈ પ્રતિષ્ઠા ઘણી ગયુ પદ્લી લિખમી લેઈ ઘણી. ૬૧
 કહઈ ધન મઈ ઘૃત દીધૂ કિહાં આપુ તુહો લીધૂં હુઈ તિહાં;
 જોઉ જે હુઈ ઘૃતના ઠામ ઠાલા હુઈ તુ લેજ્યો દ્રામ. ૬૨
 જોયાં ઠામ નહીં ઘૃત રતી કહઈ ધન પરચિઉ માહરી વતી;
 એ ધન નાવઈ મઝ ભાંડારિ એ શ્રાવક સૂંવઉ આચારિ. ૬૩
 આગિ હરિઉં નીરઈ પરિહરિઉં પાછળ કણિ આપિઉં અપહરિઉં;
 એ ધન તુમઝ આવિઉં કામિ પુહયકે તુહો તુહારઈ ઠામિ. ૬૪
 કરીઅ પ્રતિષ્ઠા સરીઆ કાજ ચિત્રકૂટિ પુહતા ગુરરાજ;
 મેદપાદ નગરી આઘાટ પ્રગટી પુણ્યતણી તિહાં વાટ. ૬૫

અલ્પરાભ ધરિ મંત્રીસ સહિ ગુરૂ પાય સેવઈ નસિદીસ;
 એ બ્યાપાર અછઈ અવતાર વેલાં કીજઈ પુણ્ય પ્રકાર. ૬૬
 મંત્રી રાજા આયસ લહી જિનપ્રાસાદ કરાવિઉ રહી;
 ચિત્રકૂટિ શ્રીજસલદ્રસૂરિ ગુરૂ પધરાવ્યા આણુંદપૂરિ. ૬૭
 કરિયા મહોત્સવ શ્રીજિનપાસ થાપ્યા મંત્રી મન ઉઘાસ;
 કરતા જિનવર ચૈત્રપ્રવાડિ મિલીઉ અવપૂત મુહાડિ. ૬૮
 ભરીઉ કર ચિત્રામે કરી નાશા દીપશિષા સમ ધરી;
 મુષ મોડી કીધઉ વિકરાલ કર ઊચઉ કીધઉ ચઉસાલ. ૬૯
 ગુરે દેખી મુષિ વાહિઉ હાથ જોઈ સંઘ સકલનુ સાથ;
 પ્રીછિઉ ભેદ સમસ્યામાહિ બેકર ઘસીઆ માહોમાહિ. ૭૦
 કાલા કર દેખાડિયાં દોઈ ભલ ભેદ ન પ્રીછઈ કોઈ;
 પયલાગી વલીઉ અવપૂત બહુજન કુતિગ થિજી બહૂત. ૭૧
 ઇણુકણુ સમસ્યા કરી ચિત્ત તુઘ્નાઈ લીધું હરી;
 વલતુ ઊતર દીધઉ તુઘે કારણુ ક્રિપિ ન પ્રીછિઉ અઘે. ૭૨
 ગુરૂ જંપઈ તુઘે સુણિજ્યો સહી ઊંચઈ કરિ ઊજેણી કહી;
 મહાકાલ મુષ અતિવિકરાલ આગકિ કરઈ ઝગકાવઈ બાલ. ૭૩
 નાશા દીપશિષા દલિ ગ્રહિઉં કર ચીત્રઈ ચંદ્રોદય કહિઉં;
 વિદ્યાભલિ મઈ એતૂં લહિઉ તુઝ મોટિમ દેખી મઈ કહિઉ. ૭૪
 હુઈ વિદ્યા તુ વાહર કરે એ મોટી આપદ પરિહર;
 આપ અપર નવિ જોઈ કોઈ ઉત્તમ નર ઉપગારી હોઈ. ૭૫
 ગુરૂ જંપઈ એ તુહઈ આલ જિહાં પ્રાસાદ અછઈ મહાકાલ;
 તિહાં ચંદ્રોદય લાગુ કહિઉ મઈ ઉદ્ધવીઉ ઇહાંથી રહિઉ. ૭૬
 દેવ પ્રભાવઈ જાણિઉં એણિ આવત અઘ જણાવિઉં તેણિ;
 વિદ્યાભલિ સંકટ ટાટીઉ એ અવપૂત પછઈ વાટીઉ. ૭૭
 રાજા જોઈ પરીક્ષા ઘણી નઈ જણુ ઊજેણી લાણી;
 મહાકાલ પ્રાસાદઈ જઈ પૂછી વાત હતી તે કહી. ૭૮
 તેહજિ વેલા તેહજિ ઘડી આઘી પાછી નહીં આપડી;
 આવ્યા જણુ રાઉ આગલિ કહી વાત સમસ્યા સૂચી સહી. ૭૯

રાજામનિ એ નિશ્ચય હોઇ એહ ગુરૂ સમુ અવર નહી કોઇ;
 જિનશાસનિ ઊગિઉ ભાણુ એહ ગુરૂ સમુ નહીં કો ભણુ. ૮૦
 આહડ કરહેટ કવિલાણુ સંભારિ લેસર પંચમ ઠાણુ;
 આઘ્યા સંઘ સુણાવઇં સાદ પંચે થાનિક પંચ પ્રસાદ. ૮૧
 પંચે ઠામિ પ્રતિષ્ઠાતણાં આપ્યાં મહૂરત આપાપણાં;
 પંચે થાનકિ આપિઉં એક જોઉ જસલદ્ર વડઉ વવેક. ૮૨
 કરૂ સળઈ પરિ ર તુલ્હે લગન સમય આવિસિઉં અલ્હે;
 સુણીય વયલુ શ્રાવક ગહગહિયાં આપ આપણે થાનકિ થયા. ૮૩
 પંચરૂપ સહિ ગુરિ તવ ધરી વેલા લગનિ પ્રતિષ્ઠા કરી;
 કવિલાણુઇં બહુ જલુસમુદાય નીર ઘટિઆં ઘણુ કૃપજિમાહિ. ૮૪
 કરી વીનતી ગુરૂ ગણુધાર જલવિણુ જણુ પીડાઇ અપાર;
 નખણિઉં ચંદન પેખ્યા કુપિઇં ભરીઆ જલિ તે અમૃતરૂપિ. ૮૫
 નખસૂતાપ્ય ઇસ્યા છઇ નામ પંચાણુ કૃઆના ઠામ;
 આજ લગઇ કેતાં જલ ભરિયાં અછઇ નામિ ઇણુઇ પરવર્યાં. ૮૬
 આહડ નયર ભદ્રવ્યવહારિ યાત્રા શત્રુજય ગિરનારિ;
 તિહાં જોવાં કારણુ એક મનઇ અનુમતિ માગઇ રાજકર્ણુઇ. ૮૭
 સાથઇ મલિઉ સખલ પરિવાર શ્રીજસભદ્રસૂરિ ગણુધાર;
 ગહિગહિતા પુહતા ઉઢહાસિ પાટણિ અણુહિલવાડા પાસિ. ૮૮
 મૂલરાજ રાજા તિહિ તપઇ આગઇ જસભદ્રગુરૂ મનિ જપઇ;
 આવિઉ રાજા વંદિઉ યતી પુહતી આશા જે મનિ હતી. ૮૯
 મૂલરાજ રાજા ઇમ ભણુઇ આવી નગરિ રહુ આપણુઇ;
 માહરઇ મનિ છઇ એહવી આસ આણુઇ પાટણિ રહુ ચિરવાસ. ૯૦
 ગુરૂ જંપઇ અલ્હ નહી આચાર ભાજઇ ગછતણુઉ વિવહાર;
 એકઇ ઠામિ રહઇ સોઇ યતી જસ વાઉ ન લહિ એકઇ રતી. ૯૧
 તુહઇ એકવાર મનિ ધરી કૃપા કરી પુહચઉ મંદિરી;
 તુલ્હ પયરેણુ પવિત્રજિ કરૂ માહિમાંડ બાહરિ સંપુટ દીઆ કમાડ. ૯૨
 મૂલરાજ સોઇ બઇઠઉ બારિ ગુરૂ જંપઇ રાજા અવધારિ;
 રાખ્યા બલિ અલ્હિ ન રહૂં કિમઇ મૂરિષ મામ કિસિઉ નીગમઇ. ૯૩

જસભદ્રશુરૂં સકલ સરૂપ લીલા કરિ લીધૂં લઘુ રૂપ;
 છદ્ધિ કપાટિ થઈ તે યતી ગયુ તવ ગયણુંગણિ ઉતપતી. ૯૪
 મલિઉ સંઘ શુરૂ તેડિઉ ભદ્ર મિલિ જે મૂલરાઉ પરગદ્દ;
 કહિજે ધર્મલાભ શુરિ કહિઉ જોજે તઈ રાષિઉ કિમ રહિઉ. ૯૫
 રાજા જવ ઊઘાડઈ ખાર શુરૂ ન દેષઈ હૈ કિરતાર;
 હૂઈ અવિજ્ઞા ભગતિ ન કરી વિદ્યાગલિ શુરૂ આ સંચરી. ૯૬
 રાજા મંત્રી ગંધીમૂઠિ પયઅણુહણુ પૂહુતા શુરૂપૂઠિ;
 જઈ ષમાવઈ લાગઈ પાય સ્વામી કહુઉ કેતુ આય. ૯૭
 શુરૂ જપઈ રાજન સિઉં લણુઉં આય અછઈ છમાસહતણુઉં;
 ઐષઘ ધર્મ કર્મ તે કરૂ જિમ સ્વામી તુલ્લિ સદગતિ વરૂ. ૯૮
 મારગિ સંઘ તૃષાતુર થીઉ ભદ્ર લણુઈ મઈ એ સૂં કીઉ;
 નીર વિના ઊરસઈ ઘાણુ પંથ વહંતા જસઈ પ્રાણુ. ૯૯
 વીનવીઆ શુરૂ યોડ્યાં તિહાં જોડે કૂપ સરોવર કિહાં;
 લાધૂં સર વિદ્યાગલિ ભરિઉં લોડે નીર પારણૂં કરિઉં. ૧૦૦
 કીધઉ સંપૂરણુ જલ પોષ સવિ કેહનઈ મનિ થિઉ સંતોષ;
 પયપગરખાં પાલિ તટિ રહિઆં ભદ્ર સહિત જણુ જોવા ગયા. ૧૦૧
 નીરતણા સવિ સરીઆ કાજ દીઠઈં સરોવર સૂકું તામ;
 શુરૂ શુરૂઅડિ કેતી કવૂં સાધુ સરોવર નામજિ હરૂં. ૧૦૨
 સેત્રુજિ જાત્રા કરી ગિરનારિ પુહુતા નેમિ ભૂઅણુ જવ ખારિ;
 નેમિ કંઠિ ઠવિઆં સોવણુ મણિ માણિકજડીઆ આસણુ ૧૦૩
 આઠ દિવસ ગિર ઊપરિ રહ્યાં ઊતરિવા શ્રીસંઘ સજ થયા;
 નમઈ ભદ્ર નેમીસ્વર પાય કહુ આલણુ ન દીસઈ કાઈ. ૧૦૪
 પૂછિયા ગોડીગણુ ગંધવ પૂછિઉ સંઘ હતુ તે સર્વ;
 સવિ કેહનઈ મનિ પઈઠકે ઘણુઉ કવણુ ચોર આસણુહતણુ. ૧૦૫
 સંઘમાહિ સહી ચડિઉ કલંક નવિ લાલઈ તાં નહીં નિશંક;
 શુરૂ જપઈ મનિઈ માણુઉ પેદ એ આલણુ ન જાણુઈ વેદ. ૧૦૬
 કોઈ ચોર લેઈ ઘણુઘાટ પુહુતુ નગર જિહાં આઘાટ;
 તુલ્લે જઈ જોયો નિરતી દ્રેઠિ સાત્યા વાવિ પાપાણુજ હેઠિ. ૧૦૭

જૂઝારી સરિસુ તે રમઈ સાહિઉ આવઈ દિન વીસમઈ;
 ભદ્રઈ જણુ મોકલીયાં જાણિ તે આલણુ લીયા તિણિ ઠાણિ. ૧૦૮
 તે રમતુ જૂઝારી સાથિ દીઠઉ ચોરજ સાહિઉ હાથિ;
 બંધ્યાં બંધન કઠિન કઠોર ભદ્રલણી તે આણિઉ ચોર. ૧૦૯
 દિન એતઈ પુહતા છઈ વીસ ગુરુતુ બોલ ફલિઉ જગદીસ;
 રૈવતિગરિ નેમીસ્વરિ જયુ સંઘસોઠ નિકલંકી ભયુ. ૧૧૦
 સેઠઈ સંભાલિયા આલણુ ચોરતણુડ ગુરિ ટાલિઉ મર્મ;
 પહિરિઉ નેમિ સકલસિણુગાર ચાલિઉ સંઘ કરિ જયકાર. ૧૧૧
 આવિઉ સંઘ વહી આઘાટિ ગુરુ બઈસારિયા પોઠઈ પાટિ;
 સુગુરુ વધાવી સહુ ધરિ ગિઝા કરીઅ જાત્ર રૂલીયાયત થયુ. ૧૧૨
 ચાલિયાં ગુરુ તવ ચિત્તિ વિમાસિ નકુલાઈ પુહતો ચુમાસિ;
 કબ્ય કથારસ તે તે કહઈ લોક તિ પુણ્યલાલ જિણિ લહઈ. ૧૧૩
 બાલપણુઈ જિણિ વેઠજિ કરી આવિઉ વિપ્રવેષ નવ ધરી;
 ગલિ કંથા સરિ જોગી જટા કરિ કષોટા જોગીવટા. ૧૧૪
 વિદ્યા કલા વિવિધપરિ લહી આવિઉ જોગી કપટી થઈ;
 ગુરુદેશના કરઈછઈ જિસઈ ગોરખ લણુતુ બઈઠિઉ તિસઈ. ૧૧૫
 જટા ઊતારી માડિઉ વ્યાપ કીધઉ કપટી સરલુ સાપ;
 ફાડી મુહપતિ કટકાં ભાગ થયા નકુલ જિ નાઠા નાગ. ૧૧૬
 યોગી વિકલ થયુ તિણિવાર નાઠઉ તવ ઊઘાડી બાર;
 અન્નદિવસ દીઠી મહાસતી કીધી ગૃથલિ નહીં સાંસતી. ૧૧૭
 ચઢવટિ આચરિ ચઢુટઈ ભમઈ વિકલ થઈ વનિ સૂનઈ રમઈ
 મલીયા જન જોગીનઈ કહઈ કામ તુહાર એ મનિ દહઈ. ૧૧૮
 કોપિ ચડિઉ તવ બોલઈ જટી મઈ સિઉં એ તેડી છઈ કટી;
 આવઉ ભવઉ મનિ આપણા અહનઈ દોસ મ દેજ્યો ઘણા. ૧૧૯
 આવી શ્રાવક સૂંપઈ વાત જોઈ જસભદ્ર ગુરુ અવદાત;
 દર્ભતણુડ કીધૂં પૂતલૂં સમરથ સાહી જાજ્યો ગલૂં. ૧૨૦
 પહિલૂં જોગી દેજ્યો માન ઇમ કરતાં જઉ ન વલઈ સાન;
 તુ પૂતલીતણી આંશુલી છેદ કરઈ રહિસઈ ટલવલી. ૧૨૧

જિમ અંશુલિનુ કીધઉ છેદ તિમ તુઝ મસ્તક જાણે વેદ;
 ખૂંડઉ જટી ન ચાલિઉ દંભ આડ્યા અઠોત્તર જલકુંભ. ૧૨૨
 તિણિ ન્હવારી સાચ કરી ગયુ જોગી તે વન પરિહરી;
 મનિ માનઈ તિણિ થાનકિ રહઈ કરિઅ પ્રતિજ્ઞા ને પણિ દહઈ. ૧૨૩
 એક વાત કીધી અભિનવી જિનપ્રતિમા સિરિ ચૂરણુ ઠવી;
 કીધા જિંગ અપરિમુષિ કલા આવ્યા શ્રાવક સહિ ગુરૂ વલા. ૧૨૪
 જોગી ભેટઈ નગરનરેસ ઊઠી રાઊ કરઈ આદેસ;
 ભમત ભમંતઈ આવિઉ ફરી રહિઉ ખારણુઈ મુદ્રા ધરી. ૧૨૫
 માન દેઈ ગુરિ તેડિઉ ઘણું આવઉ ખાખૂ લિઉ બઈસણું;
 કાઈ અદ્ધારી લીધી કેડિ નહી છૂટઉ નાસંતા વેડિ. ૧૨૬
 ગુરિ મંત્રી બઈસારિઉ પાટિ દીઉ માન તે ફેકટ માટિ;
 યોગી યોગવટઉ સાચવઉ કાઈ કલેસ નવઉ માચવઉ. ૧૨૭
 ફૂડ કપટ કલહ પરિહરૂ ભમતાં ભિક્ષા પેટજિ ભરૂ;
 વાત કરંત મ કરજ્યો રીસ ચડીઉ પુહર જિ પુહરજ દીસ. ૧૨૮
 રખિની વિહરણુવેલા થઈ પાંગરીયાં ગુરૂ આચસ લહી;
 રાઉલ વાતજિ મેહડી રહિઉ અવસર અદ્ધ ભિક્ષાનુ ભયુ. ૧૨૯
 ભમતાં ચક ભરઈ કુંભાર ભમતાં ભૂપ ભરઈ ભંડાર;
 ભમતુ યોગી ભિક્ષા લહઈ ભમતી નારી નિજફલ દહઈ. ૧૩૦
 એતુ રાઉલ છઈ તુદ્ધ વાટ જાઉ જિહાં જોગીનુ થાટ;
 ઊઠઉ તથા અઈ ઊચાટ પૂઠઈ વલગુ આવઈ પાટ; ૧૩૧
 સૂરિ ઊઠિવવા સકતિ તવ ટલી કુણ પાએસઈ પાણી પલી;
 યોગી ગર્વ ગયુ તે ગલી દાઝઈ દેહ રહિઉ ટલવલી. ૧૩૨
 માહરૂ પીલી મૂંકિઉ અંગ ભારે પીડ રથે હુઈ ભંગ;
 ધપઈ અંગ અધિકા અંગાર માહરૂ કુણ કરેસઈ સાર. ૧૩૩
 ગુરૂ જંપઈ નહી અવસર એહ આવિઉ હવઈ બઈસાનું છેહ;
 જેતલઈ અદ્ધ આવિયા પાતરાં તેતલઈ નાકાં સવિ નાતરાં. ૧૩૪
 લાજિઉ જોગી લાગુ પાય જિનપ્રતિમા ઊપરાઠી કાઈ;
 એ અપરાધ અદ્ધારૂ પમુ દેવ અદ્ધારૂ દેહ મ દહઉ. ૧૩૫

મઝ પાહથં તુહા અધિક્કં ઝ્યાન જંપથં જોગી માગૂં માન;
 બોલ તુહાઝ હુ સમધરં જિનપ્રતિમા સવિ સન્મુષ કરં. ૧૩૬
 બાવનચંદનિ કેસરિ કરી અઠોત્તર કુંભ જલ ભરી;
 જિનપ્રતિમા સિરિ પપાલીઉં તે સળુલૂં સંકટ ટાલીજી. ૧૩૭
 જસલદ્રસૂરિ મનિ આણી દયા જાજી જોગી છટી કાયા;
 સોધ પ્રતિમા સવિ સન્મુષ કરી હીંડઇ રાઉલ પુર પરિસરી. ૧૩૮
 વિપ્રતણઇ મનિ રતિ નહીં રતી કરી વાદ જઇ જીપૂં જતી;
 તિણિ કીધા ચઉરાસી વાદ ઊતારિઉં સાહમુ ઉન્માદ. ૧૩૯
 જે જે પરિ મઇ કીધી કિસી સાહમુ હૂંતા મેહલિકે હસી;
 અવર ઉપાય વિમાસી નવઉ કાંઈ છલ જોયું તેહવુ. ૧૪૦
 જોગી છલ જોઅઇ છઇં સદા તિણિ અવસરિ પામિકે એકદા;
 દેહરઇં બલિ ઢોઇ બલવંત બઇકઉં સંઘ સકલ સોહંત. ૧૪૧
 કરી વાર વેલા છઇં ધરી ગુરૂ પુઠિઉં છઇં નિદ્રા ભરી;
 કરી વખરનઇં હાથે દંડ યોગી રૂપ ધરિઉં પરચંડ. ૧૪૨
 આવિકે યોગી અવસર લહી ઊભઉ રહિઉં ગોરખ કહી;
 દિઉં લિક્ષા બોલઇં બહુ બોલ સન્મુષ કોઇ ન જોઇં નિટોલ. ૧૪૩
 મંદિર દેવતણુકે એ ઇસિઉં જોરે જોગી ઇહાં તુઝ કિસિઉં;
 કહઇં કપાલી બોલ જિ ષરૂ ઇણિ વેલાં ઊતર કાં કરૂ. ૧૪૪
 કહિ ર નર મનિ આવી દયા સંઘ કહઇં તુ કીજઇં મયા,
 ઉડવીયા ઘણુ અંગ અગોડ મઝ ગુરૂ વરૂકનૂં છઇં કોડ. ૧૪૫
 લઘુલિક્ષાનૂં નહીં મુઝ કામ દિઉં લિક્ષા ગુરૂ ધરીઇં ઠામ;
 સંઘ લણઇં સીમાડી જાત્ર લિઉં ગુરૂ લિક્ષા ધરીઉં પાત્ર. ૧૪૬
 ગિઉં યોગી ગુરૂ જસલદ્ર છલિયાં આવી સંઘ સકલ તવ મદ્યાં;
 ગુરૂસરિ થિજી અનેરૂં રૂપ લહિઉં કપાલીતણૂં સરૂપ. ૧૪૭
 કાઇં વરાંસ્યાં તુહો પુણ્યવંત આય અદ્ધારા આવિકે અંત;
 સંઘ સહુ સુણિજ્યો જે જાણુ છટુંઈ માસિ હુસઇં નિરવાણુ. ૧૪૮
 સંઘસાષિ ગુરૂ અણુસણુ લીધ પહિલૂં પરભવ સંબલ કીધ;
 મઝ મસ્તક અછઇં નરમણી કરિસઇં વિદ્યા લેવા લણી. ૧૪૯

જવ તુજો દહાસેઉ માહરી કાય વાદલ વરષા નઈ ઘણુવાય;
 એ કરસઈ નવનવા ઉપાય રષે પ્રતિજ્ઞા માહરી જાઈ. ૧૫૦
 પહિલૂં કટકા કરી કરોડિ નરમણિ અલગૂં લેઈ ફેડિ;
 પછઈ દહન કરજ્યો સહી વાત ગુરે એકાંતઈ કહી. ૧૫૧
 જઉ કાઈ ચડસિઈ એહનઈ હાથિ તુ કલહી જિનશાસન સાથિ;
 પૂરવવાત હતી તે કહી તે શ્રાવક સિધલી ગ્રહી. ૧૫૨
 પુહતુ આય મલિ સમદાય ત્યારઈ તે કપટી સજ થાઈ;
 ગુરે કહ્યા તે કરઈ ઉપાય એજઈ રહિઉ ન છંડઈ ઠાય. ૧૫૩
 રચી ચિતા કરિ ઉપરિ છત્ર યોગી દૂધ ભરી તવ પત્ર;
 મેલ્હિઉ ગુરૂ મસ્તક જિણિ વલઈ દુગ્ધ મધ્યમણિ આવી મલઈ. ૧૫૪
 આગઈ કીધાં ફૂડ વચિત્ર દીઠઉ દોષીતણૂં ચરિત્ર;
 સૂધા શ્રાવક નહી તે ભૂર મસ્તક કોડિ કરી ચકચૂર. ૧૫૫
 સુણી શબ્દ ગયણુગણિ જટી ફાટઉ હૃદય કાલ ગયુ ઘટી;
 સોઈ જટી અતિઘણુ ટલવલઈ છેહડઈ બોલ સુગુરુનુ મલઈ. ૧૫૬
 ઇક વયરી વીજી વાણિઉ દાહ દીઈ પૂઠઈ જાણિઉ;
 મરતઈ વિપ્રજિ મારિઉ એણિ બાલપણુઈ કલિ કીધી જેણિ. ૧૫૭
 કીધી શ્રાવકિ તેહની સાર ગુરૂપાસઈ તેહનુ વ્યવહાર;
 કરઈ નિરંતર સવિ સંભાલ તેહનિ ગછનુ થયુ રષવાલ. ૧૫૮
 નડુલાઈ પાસઈ જે સિલા યાત્રા નર રષિ આવઈ ભલાં;
 નાલિકેર ઉત્તમ ફલ બહૂ દોઈ વંછિત માગઈ સહૂ. ૧૫૯
 પ્રત્યા પૂરઈ સવિ કિહિતણૂં આજ લગઈ તે દીસઈ ઘણૂં;
 વિક્રમ સંવછર પરમાણુ દસ ઉગણુત્રીસઈ નિરવાણુ. ૧૬૦
 એહ ગુરૂના મહિમા જેતલાં મઈ કિમ કહિવાઈ તેતલાં;
 બોલ વિચ્યારિ કહ્યાં કર જોડિ ઓછે અધિકે મ દેજ્યો ષોડિ. ૧૬૧
 રષિ ઉદ્યોત કયો અતિઘણૂં પરભાવક જિનશાસણુતણૂં;
 એહનાં નામ જપંતા જોઈ અષ્ટમહાસિદ્ધિ ફલીઈ સોઈ. ૧૬૨
 રષિ મહુરચિના ગુણુ છઈ ઘણુ ગુણુ સુણુતાં કીજઈ લૂંછણૂં;
 ગાતાં ગુણુ ભાવઉ ભાવના પામે સમકિત તણીઅ વાસના. ૧૬૩

પુસ્તક પૂજા કરીએ તિસરું પુસ્તક પ્રગટ લિખાઈ જિસરું;
મહીયલિ રિષિ મહિમા સહુ લખુઈ જિનશાસનિ જિમ દીપઈ ઘણુઈ

ઢાલ દૂડાનુ.

તપગણિ ગુરૂ ગોયમસમા શ્રીસૌભાગ્યનંદિસૂરિ સાર;
શ્રીઅમરસમુદ્ર ગુરૂ રાજઆ શ્રીહંસસંયમસાર. ૧૬૫

જયવંતા ગુરૂ બાણીઈ બસ નમઈ નરરાય;
શ્રીસમયરત્ન સહિ ગુરૂ જયુ પ્રણુમીય તેહના પાય. ૧૬૬

સંવત પનર નવ્યાસીઈ માઘમાસિ રવિવારિ;
અહિમદાવાદ વિશેષીઈ પુર બુહાદીન મઝારિ; ૧૬૭

સંઘ સુગુરૂ આદેસડઈ જિહા કરી પવિત્ર;
બોહા બલિભદ્ર કિન્હરસિ જસભદ્ર રચિઈ ચરિત્ર. ૧૬૮

ગુણતાં ઘરિ ગુરૂઅડિ ઘણી લણુતાં લહીઈ ભોગ;
યુણુતાં થિર કીરતિ હુઈ સુણુતાં સવિ સંયોગ. ૧૬૯

તૃતીયપંડ જસભદ્ર ગુરૂ ચડીઈ ચરિત્ર પ્રમાણિ;
ધર્મનાથ પસાઉલઈ બોલિઈ સુલલિતવાણિ. ૧૭૦

ગચ્છ ચઉરાસી ગણુધરા સાધુ સકલ પરિવાર;
ગણિ પવતણિ જે મહાસતી સંઘ સદા જયકાર. ૧૭૧

બોહુ પિમરસિ કિન્હરસિ બલિભદ્ર જસભદ્રસૂરિ;
તિન્નિ કાલ પણુમંતડા દુરિઅ પણુસઈ દૂરિ. ૧૭૨

જિનશાસનિ ઉદ્યોતકર એ રષિ અવિચલ નામ;
મુનિ લાવણ્યસમય લણુઈ નિતુ પ્રહિ કરૂં પ્રણામ. ૧૭૩

ધતિ શ્રીપંડિતલાવણ્યસમયકૃતે બોહાબલિભદ્રશ્રીયશોભદ્ર-
ચરિત્રે તૃતીય: પંડ: સંપૂર્ણ: ॥ સંવત ૧૬૧૧ વર્ષે માહુમાસે

કૃષ્ણપક્ષે ચતુર્થી રૌ વાસરે પંડ સહજતિલકગણિ । શિશ્ય પંડ
ધંદ્રસહજગણિલિખિતં । પરોપકારાય ॥ શુભં ભવતુ ॥ કસ્યાચુ-

મસ્તુ ॥ ચિરં જીયાત ॥

કઠિણશબ્દાર્થસંગ્રહ.

અ.

અંગ-આચારંગાદિ, જૈનોનાં અગિ-
યાર આગમ.

અંગડ-આંગણે

અંગણથઈ-આંગણાથી

અંજનકૃપિકા-અંજનની કુડલી

અંછ-આંછ

અંતરિ-આંતરે, વચ્ચે

અંબરથિઈ-આકાશમાંથી

અંબારસ-કેરીનો રસ

અંબ-હે, અતિ

અંબ-છે

અંબઉં-છું

અંખ-અશાન્તિ, ત્રિકળતા

અંદુ-આઠ

અણુઆલઈ-વગરઆપે

અણુસણુ-આહારાદિનો ત્યાગ

અન-અન્ય, ધાન્ય

અનેરી-ખીછ

અપહરિઈ-ખુંચાવી લીધેલું

અખ-હવે

અભિગ્રહ-નિયમ, પ્રતિજ્ઞા

અભિનવું-નવું, જુદીજુદી જાતનું

અરથિ-ધનવડે

અલવધ-સહસા

અલિ-ખોટું જૂઠું.

અવગણુઈ-અવગણુના કરો

અવગણી-અવગણુના કરી, નહિ લેખવી

અવતરીઈ-પ્રકટ થયો

અવનીપતિ-પૃથ્વીપતિ, રાજા

અવિજ્ઞા-અવજ્ઞા, નહિ લેખવવાપણું

અસમાધિ-અશાન્તિ, ફિકર

અહિનાણુ-અભિજ્ઞાન, નિશાની, ઓળખ

આ.

આંધાં લાડી-આંધળાની લાકડી

આંખૂ-કેરી

આકુલા-આકરા, પૂરા ન થાય તેવા

આખડી-પ્રતિજ્ઞા, નિયમ

આગઈ-આગળ

આગલઉં-આગળ પડતું, વિશેષતાવાળું

આગિ-આગ વડે, અગ્નિએ

આંછઉં-છું

આઠવિઠ-આખ્યો

આડાખોડી-આડીખીલી, આડખીલી,

નડતર રૂપ

આણસિ-આણીશ

આદિત-સૂર્ય

આદેશ-હુકમ, આજ્ઞા

આપ-મારાપણું, મારુંજળ, મારાપ્રતાપ

આપ અપર-પોતાનું પારકું
 આપણાં-પોતાની મેળે
 આપરિ-આ દશા, આ રીતે
 આપાપણું-પોતપોતાનાં
 આપીતું-પોતાની મેળે, આપે તે
 આભણુંહુ-ધરણું, દાગીના
 આય } આયુષ્ય
 આઘ }
 આયસ-આદેશ, આસા
 આરતિ-આરત, ગરજ
 આલ-ખાદુ, કલક
 આલમાટિ-ખોટાને માટે, એળે, વ્યર્થ
 આલમાલ-આલપાલ, ખોટા
 આલોકન-અવલોકન, જોવું
 આવાસિ-ઘેર
 આવિસિઉ-આવશે
 આસના-સ્નેહવાળા
 આસની-પાસે, હુંકડી
 આસનો-આસન, બેઠક
 આહણી-પછાડી

ઈ.

ઇક-એક
 ઇટડી-મોટા ગાંગડો
 ઇણધ } એણે, ઐ
 ઇણિ }
 ઇધણીઆરી-ઈંધણું વેચનારી
 ઇધણુભારી-લાકડાંની ભારી
 ઇમ-એમ

ઇસઈ-એવે, આ, આવે
 ઇસિઉ-એવું
 ઇસી-એવી

ઈહાંથી-અહિંથી

ઉ.

ઉડવીયા-અડાડ્યા, મૂક્યા, ઉડાવ્યા
 ઉદ્યોતકર-પ્રકાશ કરનાર
 ઉપચાર-ઉપાય
 ઉપરવાડઈ-આંતરાની ઉપરથી
 ઉપસર્ગ-નડતર, હેરાનગતિ
 ઉપાર્ધ-ઉપજાવે, અનાવે
 ઉલ્લવીઉ-એલવ્યો, યુઝાવ્યો.
 ઉલટિ-ઉલટ, હોંસ
 ઉલા-એળો, ધઉંની ઉખીઆ અને ચ-
 જાના પોપટા વગેરે શેકીને કરેછે તે
 ઉલૂરા-અલ્લટ રાગ

ઊ.

ઊગમી-ઉગતાં
 ઊપરાઠી-ઉલટી
 ઊમણુદ્દમણુઉ-દુભાયેલા- દુઃખિતથયેલા
 મનવાળો

ઋ.

ઋષિપયજ્વલિ-ઋષિના પગ ઘાયેલા
 પાણીવડે

એ.

એકંતિ-એકલો, એક, પૂરેપૂરું.
 એણિ-એણે
 એતઈ-એટલે
 એતા-એટલા

ઓ.

ઓલગઈ-ઓળગ, તાબેદારીકરે
 ક.

કઇ-કાં તે
 કચુંબરી-છુંદો
 કટી-કડે

કઠૂડી-માટીનો નાનો લોહકે

કઠી-કોષ ઠેકાણું

કણુ-દાણુ, અનાજ

કણુ કોણુ, શું

કણુઈ-કોષનાથી

કણિ-કોષએ

ક-હડક-કાનો, કૃષ્ણ નામનો

કપૂરીયા-કુમળીકેરીના કડકાતુઅથાણું

કમરા-કેરાં

કચવાર-રક્ષા

કરમ-કામ

કર્કરી-કઠિણ થયેલી રોટલી

કર્મપસાય-કર્મસંયોગે

કર્મિ-કામને માટે

કર વાવર-હાથ વાપરે

કરિ-હાથે

કરિ-હાથી

કરિઉં-કર્ચું

કરેસક-કરશે

કરંણુ } ભડકુ, (મારવાડમાં ચો-
કરંણુ ઉ } ખાતી કણુકી અથવા જી
વારનો લોટ, જાશમાં રાંધીને કરે છે,
તેવું)

કવલ-કોળીયો

કવ્ય-કાવ્ય

કહિ-કહે, કંઈ

કહિજે-કહેજે

કાંઈ-શા માટે

કાંબલી-બંગડી

કાજ-કામ

કાઠ-લાકડાં

કાણિ } શરમ
કાણિ }

કાતલી-કાતળી, કડકા

કા મણા-મન વિનાનું

કામણિ-કામિની, સ્ત્રી

કાસગિ-કાઉસગમાં, શરીરનીકંઈ પણ

ચોટા કર્યા વિના અકાચ સ્થિર રહેવું તે

કિંપિ-કંઈપણ

કિમક-કોઈપણ રીતે

કિચ-કહી

કિસિઉં-કેવું

કિસ્મા-કશા, કંઈપણ

કિલક-કોઈપણ રીતે

કુંતાતણુક-ભાલાની

કુક-કોઈ

કુકવડાં } કાઠીમડા
કુકવડી }

કુણુકાજિ-કોઈ કામને માટે

કુતિગ-કૌતુક, આશ્ચર્ય, તમાસો

કુમરનરિંદ-કુમારપાલ નરેંદ્ર

કુલથ-કળથી

કુલરિ-કુલેર

કૂડલી-કૂલ્હી (ઘી, તેલ ભરવાની)

ફર-ભાત, જીવારનો ફૂરીયો.

ફરમ-કાચળો

કે કે-કંઈ કંઈ

કે જન-કંઈ જણ

કેતલાં-કેદલાંએક

કેતું-કેટલું

કેસગલંતધ-દડડતાવાળે
 કેહનધે-કોધને (સૌ કોધને)
 કોડિ-કોટિ, અનેક પ્રકારની
 કોદંડ-ધનુષ
 કોદ્રવ-કોદર
 કંદડધ-કાંઠે
 કંબ } સોટી
 કંબા }

ગ

ગજ નાવધ-હાથી ન આવે
 ગજરોગ-હાથીનો રોગ
 ગજીઆં-ગુંજીઆં, ધુધરા
 ગજધણી-ગચ્છનાયક, ગચ્છપતિ
 ગડકલી-ગલકું
 ગઢપાયક-ગઢનાપાયા પાસે
 ગણુધાર-ગણુને ધારણુ કરનાર, ગણુનાયક
 ગયણિ-આકાશમાં
 ગયણુ ગણિ-આકાશમાં
 ગયંદતણુઉ-ગજેંદ્રનો
 ગયવર-મ્હોટો હાથી
 ગલગણા-સક્કરપારા
 ગહગહિઉ-ખુશીયયું
 ગહિલઉ-ઘેલો, ગોડો
 ગામણિ-ગામિની, ગમનકરવાની, જવાની
 ગાલિ-ગાળ
 ગિરિકંદરિ-પર્વતનીચુકામાં
 ગિહલી-ઘેલી
 ગીતારથ-શાસ્ત્રના-સિદ્ધાંતોનાચાતા, મર્મશ
 ગુડપિંડ-ગોળનો પિંડ, ગોળો
 ગુડિ-ગોળથી
 ગુણુતાં-ગણુતાં, જપકરતાં

ગુણુતી-ગણુતી
 ગુપ્તિ-ગુપ્તરાખણુ, (મન, વચન, કાયાના
 વ્યાપારોને કાબૂમાં રાખવા)
 ગુરથ-ગર્થ, રૂપિયા
 ગુરિ-ગુરુએ
 ગુરુઅડિ-મોટાધ
 ગુરુપયનમીય-ગુરુચરણુનમીને
 ગુલહિગ-ગોળનો ઢગલો
 ગુલખટ-ગોળ નાખેલી વડી
 ગુલપાભરી-ગોળપાપડી, (સૂખડી)
 ગુલભેલઉ-ગોળનું ઢેકું, ગોળની ચાકી
 ગોડિ-ગોઠ, ભાગ
 ગોસીંગધ-ગાયના શીંઘડાવડે
 ગંધવ-ગંધવ, ગાનારા
 ગ્યા-ગયા
 ગ્રહિઉ-પકલો
 મામ-મામ
 ગૃથલી-ગાંડી

ધ.

ધમસિ-ધેંશ
 ધડઉ-ધજ્યું, થયું
 ધણુ-ધણા
 ધણુધાટ-ધણા ધાટ, ધણું ધરણું
 ધરપીઆરે-પારકે ધરે
 ધાટ-ધડો
 ધારડા-ધરડા
 ધિસિ-ધેંશ
 ધેઉર-ધેખર
 ધોલ-રગળો, ધોલ્યાં
 ધોલેધ-ધોળે
 ધંટક-ધંટ, ધોરડી

ચા.

ચઉપખેર-ચારે પાસ
 ચઉમાસિ-ચોમાસામાં
 ચઉવટિ-ચારે વાટે
 ચઉસદિ-ચોસઠ
 ચઉહટધ-ચોટે, ખળરમાં
 ચડીઉગરિ-શીઘ્રતાથી ચઢી, ક્રોધકરી
 ચથપાખધ-ચારે તરફ
 ચાચરિ-ચાચર (ચાર રસ્તાવચ્ચેનો
 ચોક)
 ચાડ-ચાહ, હોંશ, જરૂર, ચાડીયા
 ચાપડી-ક્ષણપણ
 ચાણ્ડી-ચારોળી
 ચિણુ } —ચણા
 ચિણા }
 ચિત્રામે-ચિત્ર
 ચીનર-ચિત્રો, વાઘ
 ચીહલ-ચીલ (એક જાતની બાજી)
 ચૂરિમ-ચૂરમું
 ચેજધ-કેડે
 ચૈત્રપ્રવાડિ-ચૈત્યપરિપાટી
 ચંગ-સાફ, સુંદર,
 છ.
 છધ-છે
 છદ્રિ કપાટિ-કમાડના છિદ્રમાંથી
 છમકારી-વધારી
 છયલપુરપ-છેલ, સુમંગલ
 છાત્ર-નિશાળીઆ
 છાનઈ-ચુપ્ત રીતે
 છાલીધૂત-ખકરીનું થી

છાસિ-છાશ

છેદના-નિવારણ, નષ્ટ
 છેહ-છેડો, વિશ્વાસઘાત
 છેહિ-છેડે, છબ્બે
 છંડધ-છાંડે, તજ દે
 છંડિ-મૂકી, તજ દીધી

જ

જઉ-જો
 જગિ-જગતમાં
 જગીસ-અભિલાષા, હોંશ
 જણુ-જન, મનુષ્ય
 જણુમનઆસ-મનુષ્યોના મનની આશા
 જખ-જઠારે
 જયુ-જયજયકાર, જયવંત
 જરણા-સહન કરવાની શક્તિ
 જરસઈ-પચશે, જરવી શકારો
 જરાજર્જરી-ઘડપણથી બેહાલ થએલી
 જરી-પચી, સહન કરાધ
 જલવાણી-જીવાણી (સંખારાનું પાણી)
 જસ-જેના, જેની, જહેનું
 જસવાઈ } યશોવાદ, કીર્તિ
 જસવાય }
 જાં-જઘ્ઠાં સુધી
 જાણુ-જાતા
 જાણિ-જાણે
 જાતુ-જતો, જતાં
 જામ-જઠારે
 જાલીઈ-જાળવી, સંતાડી
 જાસઠી-પુષ્કળ
 જિણિ-જહેણે

[૪૫]

જિમ-જહેમ

જિમપુરિ-યમપુરમાં

જિસધ-જેવા, જેવો, જે પ્રમાણે

જિસ્યા-જહેવા

જીલુધ-જહેનાથી

જીવાલોકન-જીવનું અવલોકન, અદ્ભુતદષ્ટિ

જીવી-જીવનો

જીગંધરીતણી-જીવારની

જૂઆરી-જીગારી

જોગવર્ધ-ચતીત કરે, ગાળે

જં જં-જે જે, જહેમ જહેમ

જંગ-અર્પણ કરવું, દાન

જંપધ-ખાલે, કહે

ઝ.

ઝખધ-ખાલે

ઝંપધ-ઝંપે

ઝાખ-સામે ખાલવું, જવાખ

ઝામરથઉ-ઝામરના રોગવાળો

ઝાલિ-ઝાલાની અટક ધરાવતી સ્ત્રી

ઝીઝર-જજર, પાતળું, આછું

ઝોટિ-ભેંસ

ઝંખઝંખ-ઝખઝખ

ટ.

ટકોલ-ટકાર, વિનોદ ઉપજાવે તેવું

ટલ્યાં-મટયાં, દૂર થયાં

ટાલિ-ટાળી, ખાદ કરી

ટાલીધં-પાછો વાળે

ટીંડૂરાં-ટીંડોરાં

ટીંપસાં-ટીંડસી, (એક જાતનું શાક,
મારવાડ વિગેરેમાં થાય છે)

ટુંડું-ટુંકાહાથવાળો

ટેપર-ટુંકા પગવાળો, લંગડો

ટોહા-ખાફેલા દાણા

ઠ

ઠવિઆં-ધર્યાં

ઠવી-મૂકી, ધરી રાખી

ઠવ્યાં-મૂક્યાં

ઠાંણિ-ઠેકાણું, મૂળ જગાએ

ઠાણુ-ઠેકાણું

ઠાય-ઠામ, ઠેકાણું

ઠોઠરી-ઠોરેલી

ડ

ડસિઉ-ડસ્યો, કરડ્યો

ડાભમુદ્રિકાનુતપાંભણા-ડાભની વીંટી
પહેરેલો ખાઠાણુ

ડાવધ-ડાબે

ડૂખી-સાપે (સાપની જાત)

ડોકરિ-ડોસી

ડોકરે-ડોસે

ડોડીપમુહ-ડોડી વિગેરે

ઢ

ઢાલિઉ-ઢાલ્યો, ખર્યો, પાથર્યો

ઢૂંઢણુ-ઢૂંઢણી જાતની ડાંગરનો ખાત

ઢોધ-મૂકે, અર્પણ કરે

ઢોકલાં-ઢોકળાં

ણ

ણાણુધ-ન આણે

ત

તટિ-કિનારે

તપિ-તપ કરવામાં, તપવડે

તવ-ત્હારે

તસુ-ત્હેના, ત્હેનો, ત્હેની

તાં-ત્હાં મુધી

તામ-ત્હેમને, ત્હારે

તાય-તાત, ત્હેમને

તાલિકા-તાળીયો

તાસ-ત્હેના

તિ-તે

તિલવટ—તલવડી, રેવડી, તલસાંકળી

તુલડિ-તોલડી, હાંલી

તુલધ-તોપણ

તુલધી-તમે

તૂઅરિ-તુવેર

તેઅર્ધ-ગુરસાથી

તેતાં-તેટલાં

તેતા-તેટલા

તેવડ તેવડાં-જરૂર પૂરતાં

તં તં-તે તે

ત્રિભુવનિ-ત્રણભુવનમાં

ત્રિહુ-ત્રણમાં

ત્યાંહજિ-ત્હાંજ

થ.

થરણી-ડોસી

થાનકિ-સ્થાનકે, ઠેકાણે

થાવર-ડોસો,

થાવરી-સાથે રહેલાં

થિઉઝધી-થયો છ

થુણતાં-સ્તુતિ કરતાં

થૂલી-ઘઉંના ફાડાનું રાંધેલું અન્ન

થંભણુ-સ્તંભન, (અટકાવવું તે)

થંભણુકિ-સ્તંભનગર, ખંભાતના

દ

દમધ-દમે, દુઃખ દે

દહધી-બાળે, નષ્ટ કરે

દાખિન-દક્ષિણતા

દાલિ-દાળ

દાહ-બાળવું

દિવારધ-અપાવે

દિવાર-દેવરાવો, વગડાવો. પીટાવો

દીવાકાણી-દીવા પેઠે, દીવા જેવું

દીસ } -દિવસ

દીહ }

દુહરી-મુશ્કેલીએ પકડીને

દુરગતિ-મૃત્યુપછીની મારી ગતિ. નરક

વિગેરે

દુરીયા-ધણાં પાપ

દૂમણુકિં-દુખિત મનવાળો, દુભાયેલા
મનવાળો

દૂરિ-દૂર થાય, નષ્ટ થાય

દૂહવી-દુભાવેલી, નારાજ કરેલી

દેમી-એ નામની સ્ત્રી

દેશના-ઉપદેશ

દોહિલા-દુઃખભરી રીતે

દંતિ-આપે

દ્રેકિ-દ્રષ્ટિ, નજર

ધ

ધઉલઉ-ધોળો

ધખધ-ધીકે

ધડહિઉકિ-સળગી ઉઘે

ધણુ-ધન

ધનહીણુકિ-નિર્ધન

ધમધમધ-અત્યંત ખીજવાઈ જવું

૧૩ કથક-ધર્મ કહેનાર
 વાળલ-ધાળળી
 માયઉ-ધાયો
 ધીંગ-ધીંગુ, મજબૂત, મોટું
 ધુરી-મુખ્ય
 ધૂંધલ-મે શે
 ધૂંડધીંગ-મોટું, બીહામણું
 ધૂરિ-મુખ્ય, આકરી
 ધંધાલિયું-ધંધાલ્યું, હલાવી નાખ્યું
 ધ્યાનિ-ધ્યાન

ન

નકુલ-નોળીઓ
 નગરંતરિ-નગરમાં
 નડૂલ-નાડોલ(મારવાડમાં આવેલ ગામ)
 નન્હડઉ-ન્હાનો
 નમિત્ત-નિમિત્ત, જ્ઞેશ, શકુન
 નયણિ-આંખે

નરગિ-નરકે
 નવિ-નહિં
 નસિ-રાત્રિ
 નસિદીસ-રાતદિવસ, હમેશાં
 નાણુધ-ન આણું
 નાપૂ-ન આપું
 નાવધ-ન આવે
 નાહણુકિય-નાહી ઉઠેલો
 નિટોલ-સહજ, જરા
 નિતુ-નિત્ય
 નિધાન-ભંડાર
 નિયખેત્રી-પોતાના ખેતરમાં
 નિરજણી-જીતી

નિરતિયાર-અતિયાર રહિત, દોષરહિત
 નિવરં-ખાલી
 નિવેસ-વાસસ્થાન
 નિવેસિ-નિવાસ કરીને
 નિપર-ધાત કરે તહેવા
 નિસિભરિ-રાતની વખતે
 નિસુણતાં સાંભળતાં
 નીગમૂં-નિર્ગમું, ખોઉં, પૂરો કરં
 નીપાર્ધ-નિપજાવે, બનાવે
 નીપાયુ-બનાવ્યો, કરાવ્યો
 નીમિજ-નિયમ
 નીરસા-રસવગરના
 નુ-નહિ, નવ, નહિ
 નુહધ-ન હોય, ન થાય
 નૈમિત્તક-નિમિત્ત જોનાર, જોશી

પ

પઠકઉ-પેઠા
 પછઈ-પછી
 પટ્ટહસ્તિ-મ્હોટોહાથી, ખાસ હાથી
 પડપિચડિ-પૂછપરછ કરવા
 પડહુ-પડહ, ઢંઢેરો
 પડિ-પડે
 પણુહુતરી-પંચોત્તેર
 પણાસઈ-નાશ પામી જાય
 પત્રગિ-સાપે
 પયઆણુહણુ-અડવાણુ પગે, ઉધાડે પગે
 પયરેણુ-ચરણની રજ
 પરઈ-જુદાં
 પરહિઉ-થઈ રહ્યો, બની ગયો,
 મૂક્યું, સ્થાપન કર્યું
 પરનઈ-ખીજાને, ખીજાનું

પરતખ્ય-પ્રસક્ત
 પરવસિથી-પરવશતાથી, પરાધીનતાથી
 પરવેસ-પ્રવેશ, પેસવું
 પરસરિ-પાદરે, બહાર
 પરહોડિ-પ્રભાતે
 પરાણુ-બળ
 પરાણુધ-પરાણે, બેરથી
 પરિપરિ-વિવિધ પ્રકારના
 પરિવરિઉ-પરવર્યો, ગયો
 પરિસદ-નડતર, વેદના
 પરિહરિ-તજ્જદને
 પલી-પળીયાં
 પદેવ-એક પ્રકારની કઢી (મરવાડમાં
 છાશમાં આટો, અને મશાલો
 નાખી બનાવેછે)
 પવતણી-સાધ્વીઓને પવત્તિવનારી
 મહોટી સાધ્વી
 પવર-મુખ્ય, એટ
 પપાલી-ધોષ
 પસાઉલધ-કૃપાવડે
 પસાય-પ્રસાદ, કૃપા
 પસૂઅપણુધ-પશુ પણે, પશુ સ્થિતિમાં
 પહિરિઉ-પહેર્યું
 પહુત-પહોંચ્યા
 પાંગરીયા-નિકળ્યા, તત્પર થયા
 પાધ-પગ
 પાએસર્ધ-પાશે, પીવરાવશે
 પાએસિઉ-પગવડે
 પાટિ-પાટપર, ગાદીએ
 પાઠવિઉ-મોકલ્યો
 પાડિ-અરોબરી

પાત્રજિ-પાત્રમાં, વાસણમાં
 પાથરિ-પથરથી
 પાદુકા-પગલાં, પાવડીઓ
 પામીજર્ધ-પામીએ
 પાયક-પાળા, પગે ચાલતાં
 પારવિઉ-પાચું, પારણું કચું
 પારાવી-પારણું કરી
 પાલટીઆં-પાલટયાં, બદલાયાં
 પાલિ-પાળે
 પાલિતય-પાદલિનાચાર્ય (જહેના
 નામથી પાલીતાણા નામ પડ્યું)
 પાલી-પાલન કરી
 પાલેવા-પાળવા
 પાવયણી-પ્રાવચનિક, સિદ્ધાંતો જાહેર
 પાસ-અંધન કરનાર
 પાહધ-પાસે, કરતાં
 પીડધ-પીડાએ, વેદનાથી
 પીહરિ-પિતાને ઘેર, પિયરમાં
 પુઠાડિઉ-પોઠાડેલો, સુવાડેલો
 પુષ્ટઉ-પુષ્ટ, ભરાવાદાર
 પુહવિ-પૃથ્વી
 પુહુતુ-પહોંચ્યો, પૂરો થયો
 પૂંક-પોંક
 પૂગી-પહોંચી
 પૂજ-પૂજા
 પૂરખરણુધ-શહેર બહાર
 પૂરવ-પૂર્વ, જૈનધર્મના પ્રાચીન સિદ્ધાંતો
 પોઠર્ધ-મોટા
 પોતધ-પહોંચ્યો
 પોલી-પોળી, રોટલી
 પોષ-તૃપ્તિ

પંચદ્રમ-પાંચદ્રામ (નાણું)
 પંચસર્ધ-પાંચસો
 પંચાચાર-પાંચ પ્રકારના આચાર
 પંથિ-રસ્તામાં
 પંપાલ-પંપાળડું, ઉપલક ઉપચાર
 પ્રણમંતડા-પ્રણામ કરતાં
 પ્રતજ્ઞા-પ્રતિજ્ઞા, નિયમ
 પ્રત્યા-પ્રતિજ્ઞા
 પ્રવચનધણી-સિદ્ધાંતી પ્રવર્તાવનાર
 પ્રવહણુ-વહાણું
 પ્રહિ-પ્રભાતમાં
 પ્રાકાર-કોટ, કિલ્લો
 પ્રાણુ-અળ, જોરજબરાદ
 પ્રાણિ-પરાણે અળ-જબરાદથી
 પ્રાસુક-વાપરવા યોગ્ય, નિર્દોષ
 પ્રીછવહિ-ગળણ કરો, સમજવો
 પ્રીછિહિ-પ્રીછયું, ગળણું

૨

ક્ષપચર-ફાઈ
 ક્ષણી-સાપ
 ક્ષલહુતિ-ક્ષલકુલે

ક્ષલસૂ-ક્ષલસાં
 ફેરધ-ઝાડે ફરવા, ઠંડિલ
 ફાટેફૂટધ-સોળ ઉઠે
 ફોફલપાન-સોપારીપાન

ખ

બધકહિ-બેઠો
 બધઠા-બેઠાં, બેસીને
 બરટી-બંટી
 બલિ-બળવડે, બળિદાન
 બલિ બલિ-દરે દરે

બાકુલા-બાકળા
 બાજધે-બાજમાં, પતરાળામાં
 બાટ-કરકરો લોટ બાશીને કરે છે તે
 બિ-બે
 બુલ્લીહિ-બોલ્યો
 બોડીઅંબણિ-ભાયું મૂડાવેલી વિધવા
 બ્રાહ્મણી

બંધ્યા-બાંધ્યા

ભ

ભક્તપાન-ભાતપાણી, આહારપાણી
 ભયુ-થયો
 ભરેવા-ભરવા
 ભલ-ભલો, ખરેખરો
 ભવ-જન્મમારો
 ભવિકલોકમનિ-ભવ્યલોકાના મનમાં
 ભાઉ-ભાવ, ભાવના, વિચાર
 ભાજધ-ભાગે
 ભાણુ-સૂર્ય
 ભાણાથિકા-ભાણામાંથી, જમવા લીધું
 હોય તેમાંથી

ભાદરાઉત-ભાદ નો રાવત અથવા 'ભાદ'
 નામનો રાવત,

ભાવણુ-ભાવના, ઇચ્છા
 ભાષડી-કથન, વાણી
 ભીડિ-ભીડ
 ભુઅણિ-ભોજનમાં
 ભુધં-ભૂમિ
 ભુજપ્રાણિ-હાથના બળવડે
 ભૂધંભાર-પૃથ્વીનો ભાર
 ભૂર-અનાડી
 ભેડીહિ-ભેગા કયાં
 બંતિ-આનિત, સંદેહ

મ.

મ-નહિ
મઈ-મેં
મમ-નહિ
મગમગ-માગે
મઝ-મારી
મઝારિ-માં, મધ્યે
મદભંભલ-મદોનમત
મનરૂલિ-મનની હોંસ
મનિ } મનમાં
મન્નિ }
મયા-રહેમ, મહેરબાની
મરકી-એક જાતનું પકવાન્ન (અડદના
લોટની બનાવે છે તે)
મહિમ-મહિમા, મહત્તા
મહિમાધણી-મહિમાવાન
મહિમામંદિરી-ધણા મહીમાવાળી
મહીઅલિ-મહીતલે પૃથ્વીપર
માંડ-થોડું
માત્રવહિ-મત્રાવો
માંડિઉ-માંજો, કરવા માંજો
માણુ-માન
માણુહિ-ન આણો
મામ-હું પદ, મમતા
માય-માતા
મારગિ-માર્ગે
માપ-અડદ
મિથ્યામતિ-ખોટી માન્યતાવાળા
મિલ્લખ-મૂક, મારે
મુખમોડી-મોઢો મરડી
મુદ્ર-મુદ્રા, છાપ ગાંઠ

મુદ્રા-આસન, વીંટી, છાપે
મુદિ-મુઠી, મુઝી
મુહાડિ-મેં સામે, સામે મોઢે
મેલ-મેળ કરી, મેળવી
મેલખ-મેળવે
મેલિ-મોકલી, મેળવી
મેલિઉ-મેળવ્યું, મેળવ્યો
મેહલિઉ-મોકલ્યો, મૂક્યો
મેહલ્યાં-મોકલ્યાં
મોકલાં-મોકળાં, ધણાં
મોટિમ-મોટાઇ, મોટો
મોડી-ભાગી નાંખી
મંડક } પુલ્લા
મંડા }
મંડિઉ-માંડ્યો

ય

યતિ-જૈનસાધુ, સંન્યાસી
યદા-જ્યહારે
યટિ-લાકડી, ટેકો

ર

રગઈ-કરગરે
રયણિ-રાત
રવિકર-દિનકર, સૂર્ય, સૂર્યના કિરણ
રવિમંદિર-સૂર્યનું દેહરૂ
રષિતીરિ-રૂષિપાસે
રયિનખ-રૂપિને
રપિનાડ-વેશધારી સાધુ
રહિઉં-રહ્યા
રાઉ-રાખ
રાઉત-રાજપૂત રજપૂત
રાજનિ-રાજન્યે

[૫૧]

રાડાગારી-વઢકણી
 રામતિ-રમત
 રાલીઈ-રાળ લઇ લે
 રાસિરસી-રાળની સાથે
 રીસાણુઈ-રીસાયો
 રંધિઈ-રંધ્યું, રોક્યું
 રલીયાયત-રળિયાત, રાજી
 રેકાર-રે' કહીને પ્રયુક્ત સાદ કરીને
 રેવતિ-ગિરિનાર
 રેવતી-એક નક્ષત્ર
 રેવતીદોષ-પ્રહદોષ
 રંજિવઈ-રંજિત કર્યો, ખુશી કર્યો
 રંડિ-રાંડ, રાંડેલી

લ.

લઇ-લે
 લગલગણાં લગઈ-કાનાવાલા કરે, લાગી
 રહે.

લદ્દ-પામેલ, લીધેલ
 લપઠઈ-લપસ્યો, ખસી ગયો
 લહિઈ-લીધો.
 લહી-ગણી, લાભ પામી
 લહૂ-ગણું
 લહૂઅ લગઈ-તાનપણથી
 લાખ પરિ-લાખ રીતે
 લાગ-લાગી
 લટિતણી-જાટદેશમાં થયેલી
 લાડણુ-વર
 લાધઈ-જાધે, મળે
 લિહંગટ-લેંગટે (મારવાડમાં ધઉના
 લોટનો ઘેંસ જેવો શીરો અને
 છે તે)

લીયા-લીધા
 લીલાં-સહજમાં, થોડીવારમાં
 લૂંછણાં-ઝોવારણાં
 લેલરી-ઝોલકણી, લવારો કરવાની ટેવ-
 વાળી
 લ્યાવિસુ-જાવીશું

વ.

વચિ-વચ્ચે
 વડવેષ-ઉત્તમ પ્રકારનો વેષ
 વડુંક-વડાં
 વઢવઈ-વઢવામાં
 વમઇ-ઉલટી કરે, કાઢી નાખે
 વચણે-વચને, વચનથી
 વયરી-વેરી
 વર્ધમાન આંખિલ-જેનોતુ એક જાતનું

તપ

વરઈ-પરણે, ધારણ કરે, વળે, પાછું વાળે
 વરવિદ્યા-શ્રેષ્ઠ વિદ્યા
 વરપાવધિ-ચોમાસા સુધી
 વરસોલાં-વરસાડોડીનાં ડોડાં
 વરિ-મોટા
 વલઈ-વલણ, માર્ગ
 વલણુ-વળગ્યો
 વલા-તરફ
 વસ્તગ-વસ્તુપાલ
 વહીઆવ્યો-વટાવીઆવ્યો, ચાલ્યો
 આવ્યો.

વાગરીઈ-વાધરીએ
 વાય-વાણી.
 વાટલી-વાટકી
 વાટલું-વાટકો

[૫૨]

વાદિ-વાદમાં, વાદ કરતાં
 વાદી-વાદ કરનાર
 વામનિ-ડાળા હાથબણી
 વાર-સંભાળ, દરકાર
 વારીતુ-વાળતાં, હાંકી કાઢતાં
 વાફ-ઉત્તમ, સુંદર
 વાલઉ-વાળું, પાછું મેળવું
 વાવિ-વાવ
 વાહર-રક્ષા, રક્ષણ
 વાદિઉ-ફેરવ્યો
 વિકલ-ગામરું, ગાંડું
 વિગઈ-લી, દૂધ, દહીં, તેલ, ઝાળ અને
 તળેલો પદાર્થ એ છ વિગય
 વિચી-વેચી
 વિત્ત-ધન
 વિપ્રણિ-પ્રાણણી
 વિમલગિરિ-શત્રુજય
 વિમાસઘ-વિચાર કરે, પશ્ચાત્તાપ કરે
 વિરસંતઘ-વરસતાં
 વિરઘ-વિરૂપી, વરવી
 વિલવઘ-વિલાપ કરે
 વિવહાર-વ્યવહાર, રીત
 વિસરાલ-મૂલી જવાયેલું, ભૂતપર્વ,
 નિષ્ફળ
 વિસ્વ-મધુ જગત્
 વિહરણુવેલા-ભિક્ષામાટે જવાનો વખત
 વિહરાવઘ-વહોરાવે, સાધુને આપે
 વિહરાવિઉ-વહોરાવ્યું, આપ્યું
 વિહુણુઉ-વગર, વિના
 વીટલી-પોટલી, વીંટાળી, બાંધી
 વુદનાં-વીતમાં

વુહરી-વહોરી
 વેદિજ-વદવાડ, ભડાઇ
 વેદ-નિશ્ચય
 વેલાં-વખતસર
 વૈશ્વાનર-અગ્નિ
 વંકિ-વાંકા
 વ્યાપ-વિસ્તાર, (છળ-કપટરૂપી જાળ
 પાથરવી)
 શય-મડદું,
 શાસિ-ડાંગર, ભાત
 શિષ્યા-શિક્ષા
 શ્રીમુખિ-શુભમુખે, પોતે
 શુંખલ-સાંકળ
 ધ.

પટ-છ
 પદ્મસવાડા-છ મહીના
 પડગ-તરવાર, ખડ્ગ
 પમઘ-ખમવું, સહન કરવું, વાર કરવી
 પમાવઘ-ક્ષમા માગે
 પયનરોગીઉ-સયરોગી
 પરમા-મૂઠીયાં (લાડુને માટે તળવા
 બનાવે છે તે)
 પરાપર-દાર અક્ષર (સર્વ પ્રકારના)
 પાંડમી-ખાંડમયી, ખાંડપાયેલી
 પાંડિજ-ખાંડ
 પાટુ-કઢી (મારવાડમાં કઢી જેવો પદાર્થ
 થાય છે ત્હેને ખાટો કહે છે)
 પિમા-ક્ષમા
 પીચ-ખાવાનો પદાર્થ (મારવાડમાં
 બાજરી કે મકાઈના જાડા આ-
 ટાનો ઘેંચે જેવો પદાર્થ બને છે તે)

ધીચખિ } ખીચડી
ધીચલડી }

ધીટલડી-ખીટલી
ધીલી-સાંધી, ચોંટાડી
ધુઠડી-ખટવડી, ખાટીવડી
પૂટકિ-ખૂટ્યું
ધેન-લણું
ધોટી-નકામા રોક ધ રહેલું
ધોડિ-ખોડ, દોષ
ધોલધ-ખોળે,
ધધિ-ખાધિ, ખભે

સી.

સણીખ-રનેહી, સંખંધી
સપનખ-સાતે અંગ
સહિ-સહિ
સનાહ-અખતર
સમુપ-સામુ
સખળ-ખળવાન, મુસ્કેલીથી સાધ્ય થાય
તેવી.
સખલકિ-ખલવાન, મોટો
સમર્થ-સમે
સમતિ-કોષ્ટ પશુ ક્રિયાકરવામાં ઉપયોગ
રાખવો તે

સમી-સરખી અથવા એ નામની સ્ત્રી
સરડકિ-સરડો, નાકવીધિનો, નાથવાળો
સરલુ-સરલ, સીધું, લાંબુ
સરિ-માથે, શરીરે, જાતપર
સમરંતડા-સમરણ કરતાં
સમલાઈ-મલાઈ (તર) સાથે
સમાધિ-શાન્તિ
સરિસા-સરખા

સરિસી-સરખી
સરિસુ-સરખુ
સવિ-સર્વ
સહિ-સર્વને
સદગુર-સદગુર
સહિસ-હળાર
સહિયુર-સદગુર
સાંકલી-તલસાંકળી, સાંકડી
સાંતીઆ-સંતાઆં
સાંત્યાં-સંતાઆં
સાસતી-શાન્તિ
સાકરતિંગા-ગુસાખજાંબુ
સાદર-અદર સહિત
સાધઈ-સાધે, સાધના કરે
સાધકિ-સાધુ
સાન-સમજણ
સાનધિ-સાનિધ્ય, સામે, હાજરી
સામણિ-સ્વામિની, દેવી
સામાનિક સામાન્ય, સાધારણ
સારી-ખાજી
સાલણા-શાક

સાલિવડાં-સારેવડાં (ચોખા કે
ધના લોટના પાપડ બનાવામાં આ
સાસુસિંગી-સાસુની સાથે
સાહમીવછલ-સ્વામિવાત્સલ્ય, (
નાતિર્મના માણસોને જમાડવા
સાહકિ-પકડ્યો
સાહકિ આવક-પકડેલો આવશે
સાહી-પકડી

સિઈં-શુ'

સિખલી-ગધી

સિઝઈં-સરે, કામ થાય

સિઝા-પત્થરની છાટ

સીઝઈં-સિદ્ધ થાય, સફળ થાય

સીઝઈં-,, ,,

સીધા-સિદ્ધ થયાં

સુધ્રણુ-અડદની દાળ વિગેરેનો પૌષ્ટિક

પદાર્થ

સુરપદ-દેવપણું

સુરવર-મેટો દેવ

સુવર્ના-સોડાની, શોભાતી, પહેતી

સુહાલી-સુનાળી, ચોપડાં

સુડિકતી-સુંદરડે

સુંનધ-સૂતા, ધણી વગરના

સૂધઉ-ખરે

સૂસૂતી-સુવાવડ સૂતેલી

સેનાની-સેનાપતિ

સેતવનવન-સેનાવરણી

સેતવનસિદ્ધિ-સેનું બતાવવાની વિદ્યા

સંડ-સાંઢ

સંધાણુ-સંધાન, મેળ, ગરકાવ, ઐકતાર

સંપદ-સંપત્તી સાથે મળીને

સંબલ-ભાથું

સંલજાવિહિ-સંભળાવ્યું, કહ્યું

સંયોગ-પામવું, મેળાપ

સંહરિ-મારી, પછાડી

હ

હડડડ-અડઅડાટ

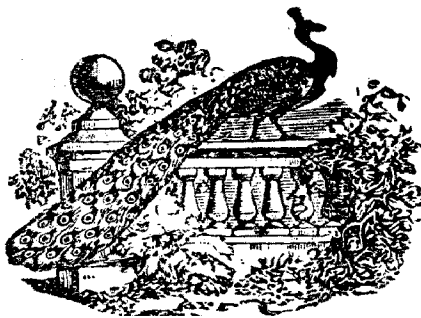
હુત-હતા

હવ-એ, હવે

હેસમી-હર્ષમયી

હે-હે

હોસઈં-થશે

પરિશિષ્ટ 'અ'

નાડલાઇની પશ્ચિમ દિશામાં ગામની આગળે એક ઋષભ-
દેવનું વિશાળ મંદિર છે. આ મંદિરના રંગમંડપમાં ડાબી બા-
જુની બીંતમાં થાંભલા ઉપર એક શિલાલેખ છે. આ લેખની પહો-
ળાઈ ૯ ઇંચ અને લંબાઈ ૪ ફુટ ૮ ઇંચ છે. સં. ૧૫૯૭ ના
વૈશાક સુદિ ૬ ના દિવસે, સંડેરકગચ્છમાં થયેલ, ઇશ્વરસૂરિએ
રચેલી લઘુપ્રશસ્તિનો આ લેખ છે—

॥ ૧૦ ॥ શ્રીયશોભદ્રસુરિગુરુપાદુકાભ્યાં નમઃ ॥

સંવત ૧૫૯૭ વર્ષે વૈશાખમાસે । શુક્લપક્ષે ષષ્ઠ્યાં તિથી શુક-
વાસરે । પુનર્વસુક્રક્ષપ્રાસચંદ્રયોગે । શ્રીસંડેરગચ્છે । કલિકાલગૌતમાવતાર ।
સમસ્તભવિકજનમનોંડબુજવિવોધનૈકાદિનકર । સકલલબ્ધિનિધાન યુગપ્રધાન ।
જિતાનેકવાદીશ્વરવૃંદ । પ્રણતાનેકનરનાયકમુકુટકોટિષ્ઠપાદારવિંદ । શ્રીસૂર્ય-
ઇય મહાપ્રસાદ । ચતુઃષ્ઠિસુરેંદ્રસંગીયમાનસાધુવાદ । શ્રીષંડેરકીયગણબુધા-
વતંસ । સુમદ્રાકુક્ષિસરોવરાજહંસ યશોવીરસાધુકુલંબરનમોમણિસંકલચારિત્રિચ-
કવર્તિવક્તૃચૂડામણિ મં । પ્રમુશ્રીયશોભદ્રસૂરયઃ । તત્ પદે શ્રીચાહુમાન-
વંશશ્રંગાર લબ્ધસમસ્તનિરવ્યવિચાજલધિપાર શ્રીવદરા (રી) દેવી દત્તગુરુપદ-
પ્રસાદ । સ્વવિમલકુલપ્રબોધનૈકપ્રાસપરમયશોવાદ મં શ્રીશાલિસૂરિઃ તં શ્રી-
સુમતિસૂરિઃ । તં શ્રીશાંતિસૂરિઃ તં શ્રીઈશ્વરસૂરિઃ । એવ (વં) યથા-
ક્રમમેકગુણમણિગણરોહણગિરીનાં મહાસુ(સૂ)રીનાં વંશે પુનઃ શ્રીશાલિસુ
(સૂ) રિઃ । તં શ્રીસુમતિસૂરિઃ તત્પટલંકારહાર મં શ્રીશાંતિસૂરિવરાણાં
સપરિકરાણાં વિજયરાજ્યે ॥ અથેહ શ્રીમેદપાટદેશે । શ્રીસૂર્યવંશીયમહારાજા-
ધિરાજ શ્રીશિલાદિલવંશે શ્રીગુહિદત્તરાડલશ્રીવ્રપાકશ્રીબુષ્માણાદિમહારાજાન્વયે ।
રાણાહર્મારશ્રીષેતસીહશ્રીલક્ષ્મસીહપુત્રશ્રીમોકલમૃગાંકવંશોદ્યોતકારપ્રતાપમાર્તંડાવતારા
આસનુદ્રમહીમંડલખંડલ । અતુલમહાબલરાણાશ્રીકુમ્ભકર્ણપુત્રરાણા શ્રીરાયમહુ-

વિજયમાનપ્રાજ્યરાજ્યે । તત્પુત્ર મહાકુબરશ્રીપૃથ્વીરાજાનુશાસનાત (ત)
 । શ્રીઝકેશવંશે રાયજઢારીગોત્રે રાઝલશ્રીલાષ્ણપુત્રશ્રીમં० દૂદવંશે મં०
 મયૂરસુત મં० સાદૂલઃ । તત્પુત્રાભ્યાં મં० સીહા—સમદામ્બાં સદ્વાંધવ મં०
 કર્મસીધારાલાલાદિસુકુટુંબયુતામ્બાં શ્રીનંદકુલવત્યા (ત્યાં) પુર્યાં સં० ૯૬૪
 શ્રીયશોભદ્રસૂરિમંત્રશક્તિસમાનીતાયાં તં સાયરકારિતદેવકુલિકામુદ્ધારતઃ
 સાઝરનામગ્રીજિનવસત્યાં । શ્રીઝાદીશ્વરસ્ય સ્થાપના કારિતા કૃતા શ્રીશાંતિ-
 સૂરિપદે । દેવસુંદર ઇત્યપરાશિષ્યનામભિઃ આં શ્રીશ્વરસૂરિભિઃ । ઇતિ લઘુ-
 પ્રશસ્તિરિયં લિ० આચાર્યશ્રીશ્વરસૂરિણા ઉત્કીર્ણાં સુ (સુ) ત્રધારસોમાકેન ॥શુભં॥

ઉપયુક્ત લેખમાં મુખ્ય આ હકીકત છે:—

પ્રારંભમાં લેખ લખ્યાનો સંવત્ (૧૫૬૭ ના વૈશાખ શુદ્ધિ
 ૬) આપ્યો છે. તે પછી સંડેરકગચ્છની પાટપરંપરામાં યશો-
 ભદ્રસૂરિ (માતાનું સુભદ્રા અને પિતાનું યશોવીર નામ
 આપ્યું છે, ^૧) ૨ શાલિસૂરિ (ચહૂઆણવંશીય), ૩ સુમતિસૂરિ ૪
 શાંતિસૂરિ અને ૫ ઈશ્વરસૂરિ થયાનું જણાવ્યું છે. તે પછી પણ અનુ-
 ક્રમે ૧ શાલિસૂરિ, સુમતિસૂરિ અને ૩ શાંતિસૂરિ થયાનું બતાવ્યું છે. ^૨
 આ શાંતિસૂરિના વખતમાં મેવાડની અંદર સૂર્યવંશીય
 શિક્ષાદિત્યના વંશમાં ગુહિદત્ત રાઠલ, બપ્પાક અને ખુરમા-

૧ કવિવર લાવણ્યસમયે યશોભદ્રરાસમાં, માતાનું નામ ગુણસુંદરી
 અને પિતાનું નામ પુણ્યસાર આપ્યું છે.

૨ આ ઉપરથી સમજાય છે કે આ પરંપરામાં અનુક્રમે તેનાં તેજ
 (શાલિસૂરિ, સુમતિસૂરિ, શાંતિસૂરિ અને ઈશ્વરસૂરિ,) ચાર નામ આવે છે.
 આજ વાતની પુષ્ટિ ઈશ્વરસૂરિએ પોતાના કરેલા ‘ સુમિત્રચરિત્ર ’ ની
 અંતમાં આપેલ પ્રશસ્તિમાં પણ આ પ્રમાણે કરી છે:—

“ एवं चतुर्नमभिरेव भूयो भूयो बभूवुर्बहुशोत्र गच्छे ।

સૂરીશ્વરાઃ સૂરિગુણૈરુપેતાઃ પવિત્રચારિત્રધરા મહાંતઃ ” ॥ ૮ ॥

અર્થાત—આ ગચ્છની અંદર વારંવાર એ પ્રમાણે, સૂરિગુણેયુક્ત
 અને પવિત્ર ચારિત્રધારી અનુક્રમે ચાર નામવાળા આચાર્યો થતા લાગ્યા.

જાહનિના વંશમાં રાણા હમ્મીર, જેનસિંહ અને લખમાંસિંહ થયા. તેઓ પુત્ર મોકલ થયો. તે પછી કુંભકર્ણ અને તેઓ પુત્ર રાયમદલ થયો. આ રાયમદલના મોટા પુત્ર પૃથ્વીરાજના અનુશાસનથી ઓશવાલવંશીય, જહારીગોત્રના રાઉલ લખચુના પુત્ર દ્વદાના વંશમાં થયેલ મયૂરનો પુત્ર સાલો અને તેના પુત્રો- સીહા તથા સમદાએ કર્મસી, ધારા, લાખાદિ બંધુઓચુકત, યશો- ભદ્રસૂરિએ મંત્રશક્તિથી સં. ૯૬૪ માં નંદકુલવતી (નાડલાઈ) માં લાવેલા અને સાયરે કરાવેલી દેવકુલિકાના ઉદ્ધારથી જાહેનું નામ સાયરજિનવસતી પડ્યું હતું, તે મંદિરમાં આદીશ્વરની સ્થાપના કરી અને તેની પ્રતિષ્ઠા, શાંતિસૂરિની પાટે થયેલ દેવ- સુંદર અપર નામ (આચાર્ય પદવી થયા પછીનું નામ) ઈશ્વર- સૂરિએ કરી, એ પ્રમાણે જણાવી અંતમાં આ લઘુ પ્રશસ્તિ ઈશ્વર- સૂરિએ લખી અને સૂત્રધાર (સલાટ) સોમાએ તેને કોતરી; એમ જણાવ્યું છે.

૧ યશોભદ્રસૂરિ, મંત્રશક્તિથી નાડલાઈમાં મંદિર લાવ્યાનું, જાહેમ આ લેખમાં લખ્યું છે, તેમ 'સોહમકુલરત્નપદાવલી' રાસમાં પણ આ પ્રમાણે લખ્યું છે:—

“ સંવત દસ દાહોતરે કિયા ચોરાસી વાદ;
વલ્લભીપુરથી આંશિઓ ઋષભદેવ પ્રાસાદ. ૧૧

આ જે વચનોમાં ફરક એટલોજ પડે છે કે-લેખમાં મંદિર લાવ્યાને સં. ૯૬૪ આપ્યો છે, જ્યારે રાસમાં ૧૦૧૦ આપ્યો છે.

આવીજ રીતે મંદિર લાવ્યાની દંતકથા મારવાડમાં (ખાસ કરી ગોડવાડમાં) પણ ચાલે છે. પરંતુ લાવણ્યસમયએ આ હકીકત યશોભદ્ર રાસમાં આપી નથી.

૨ આ લેખ લખનાર ઈશ્વરસૂરિએ સં. ૧૫૮૧ માં દીવાળીને દિવસે નંદકુલિકા (નાડલાઈ) ની અંદર 'સુમિત્રચરિત્ર' સંસ્કૃતમાં બનાવ્યું છે. તેની અંતમાં તેઓના બનાવેલા કેટલાક અથોનાં નામ આપ્યાં છે:—

પરિશિષ્ટ ‘ વ ’

જોધપુર સ્ટેટના વાઙ્ગી ગામથી ૪ ગાઉ ઉપર હસ્તીકુંડી^૧ નામનું એક ગામ છે. અહિંનો એક શિક્ષાત્રેય વીજપુર (ગોડવાડ)થી એક માઇલ ઉપર આવેલા રાતામહાવીરના દેરાસરના દરવાજાની

“ જીવવિચારપ્રકરણવિવરણમાદિસદ્સમાનં ચ ।

શ્રીલલિતાંગચરિત્રં રાસકચૂડામળીલ્યભિધમ્ ॥ ૧ ॥

શ્રીપાલચતુષ્પદિકા ષડ્ભાષાસ્તોત્રટિક્વિકાટીકા ।

શ્રીનંદિષેણસુમુનેઃ ષડ્ગીતઃ પંચમો રાસઃ ॥ ૨ ॥

શ્રીમદ્વશોભદ્રગુરુપ્રબંધઃ શ્રીફાલ્ગુચિંતામણિનામધેયઃ ।

શ્રીમેદ્વાટસ્તવનં સટીકં જ્ઞેયાઃ પ્રબંધાઃ સહજા ઇમેઽસ્ય” ॥૩॥

અર્થાત—

૧ જીવવિચાર પ્રકરણ વિવરણ-જુદેનું એ હળર શ્લોક પ્રમાણનું માન છે.

૨ લલિતાંગચરિત્ર-આનું ખીજું નામ રાસકચૂડામણિ છે. અ ચરિત્ર, સં.-૧૫૬૧ માં દશપુરમાં (મંદસોર) બનાવ્યું હતું. અને આ ચરિત્ર બનાવીને માફરપુંજની સહામાં મહોટું માન મેળવ્યું હતું.

૩ શ્રીપાલચોપાધ—

૪ ષડ્ભાષાસ્તોત્ર (ટીકાસહિત)

૫ નંદિષેણમુનિગીત.

૬ વશોભદ્રપ્રબંધ જુદેનું ‘ દત્તચરિત્રમણિ ’ એવું ખીજું નામ છે.

૭ મેદવાટસ્તવન-(ટીકા સહિત)

૧ વતમાનમાં આ ગામને હુશુંડી કહેવામાં આવે છે. પહેલાં આ ગામ એક તીર્થ તરીકે મશહૂર હતું. અહિંના મહાનારસ્વામીનું નામ પ્રચીન તીર્થમાળાઓમાં ૬૮લેક સ્થળે મળે છે. મુનિરાજ શીલવિ જયજીએ પોતાની તીર્થમાળામાં લખ્યું છે:—

અંદરના ભાગમાં ભીંતમાંથી કેપ્ટન ખટ્ટને પહેલ વહેલાં મળી આવ્યો હતો. ત્યાર પછી તે લેખ, વાંઝપુરના જૈનોની ધર્મ-શાળામાં લઈ જવામાં આવ્યો હતો. ત્યાંથી પછી જોધપુર સ્ટેટના શોધખોળ કરનારા અધિકારીઓ તહેને જોધપુર લઈ ગયા હતા. અને તે પછી જોધપુરના મહારાજાએ તહેને અજમેરના મ્યુઝિયમમાં આપી દીધો. અત્યારે પણ આ લેખ ઉપર્યુક્ત મ્યુઝિયમમાં મૌજૂદ છે. આ લેખની પહોળાઈ ૨ ફુટ ૮ા ઇંચ છે, અને ઉંચાઈ ૧ ફુટ ૪ ઇંચની છે. કુલ ૩૨ લાઇનોમાં કોતરાયેલો આ લેખ છે. જો કે તહેને સારી રીતે સાચવી રાખવામાં આવ્યો છે, તો

‘રાતો વીર પુરિ મનિ આશ’ “જિનતિલકસૂરિએ પોતાની તીર્થ-માળામાં, મહાવીરનાં મંદિરો હોવામાં જે જે ગામોનાં નામ લીધાં છે. તહેમાં હુથુંડીનું નામ પણ લીધું છે. આથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે અહિં મહા-વીરસ્વામીનું મંદિર હતું. અત્યારે મહાવીરસ્વામીનું મંદિર છે, પરંતુ તે ગામથી અડધો ગાઉ દૂર છે. સંભવ છે કે ગામની દિનપ્રતિદિન પડતીના લીધે આ મંદિર જંગલમાં પડી ગયું હશે.

બીજી તરફ આ શિલાલેખ ઉપર વિચાર કરતાં આ ગામમાં ઋષભ-દેવસ્વામીનું મંદિર હોવાનું જણાય છે પરંતુ તે વર્તમાનમાં નથી. શુ ઋષભદેવ-સ્વામીનું મંદિર, તેજ આ મહાવીરસ્વામીનું મંદિર તો નહિં હોય? આની પુષ્ટીમાં એક બીજું પણ કારણ મળે છે. તે એ કે—પહેલ વહેલાં કેપ્ટન ખટ્ટને આ શિલાલેખ, આ (મહાવીરસ્વામીના) મંદિરની ભીંતમાંથી મળ્યો હતો, આથી એમ કલ્પના થઈ શકે કે—પહેલાં આ મંદિરમાં ઋષ-ભદેવ ભગવાન હશે. અને પાછળથી મહાવીરસ્વામી યિરાજમાન કર્યા હોય-કદાચિત એમ પણ હોઈ શકે કે—આ મંદિર સિવાય બીજું એક મંદિર ઋષ-ભદેવસ્વામીનું હોય, અને તે મંદિર પડી જતાં તહેમાંનો શિલાલેખ આ મંદિરમાં મૂકવામાં આવ્યો હોય.

આ ઉદાપોહની સાથે લાવણ્યસમયનું વચન પણ સરખાવવું જરૂરનું છે. લાવણ્યસમય અલિભદ્ર (વાસુદેવસૂરિ) રાસની અંદર લખે છે:—

“હસ્તિકુ ડ એહવહિ અમિધાન યાપિઉ ગચ્છપતિ પ્રગટ પ્રધાન. ૧૨૦
મહાવીરકેરઇ પ્રાસાદ વાજઇ બૂંગલ ભેરી નાહ,”

પણ પહેલેથી તે જુલુ થઈ ગયેલો હોવાથી કેટલીક લાઇનોના ઘણાખરા અક્ષરો ખીલકુલ ઘસાઈ ગયા છે. અક્ષરો નાગરી છે. અને ત્હેનું માપ ૬ ઇંચ છે. લેખની ભાષા સંસ્કૃત છે. અને તે શ્લોકમદ્દ છે. એકજ પત્થર ઉપર બે લેખો જોવાય છે. પહેલો સં ૧૦૫૩ ના માધ શુદ્ધિ ૧૩ રવિવારનો છે, જ્યહારે ખીલે વિ ૦ સં ૯૯૬ ના માધ વદિ ૧૧ નો છે. પહેલો લેખ ૨૨ લાઇનોમાં છે, જ્યહારે ખીલે ૧૦ માં છે. એકંદર એકજ પત્થર ઉપર ૩૨ લાઇનો કોતરેલી છે.

વાચકોની સુગમતાની ખાતર લાઇનો પ્રમાણે આ લેખ ન આપતાં શ્લોકની ગોઠવણી પ્રમાણે અહિં આપવામાં આવે છે.

— — — — — ॥

વિરકે (?) — — — પજે (?) [રક્ષાસંસ્થા?]જવસ્તવઃ ।

પરિશાસતુ ના— —પરા [રથ્યા ?] પના જિનાઃ ॥ ૧

અહિં મહાવીરનું મંદિર હોવાનું કહે છે. આમાં પણ લગભર વિચારવા જેવું છે. લાવણ્યસમયના આ વચનથી, બે કેલ્પનાઓ થાય છે. યા તો લાવણ્યસમયે ખીજ કાઢ પ્રાચીન ગ્રંથ-લેખના આધારે મહાવીરસ્વામીના મંદિરનું નામ લખ્યું હશે. અથવા તો ત્હેમના પોતાના સમયમાં મહાવીરસ્વામીનું મંદિર હોવાથી ત્હેનું નામ લીધું હશે.

ગમે તેમ, પણ અત્યારે લેખમાં વર્ણવેલ ઋષભદેવસ્વામીની પ્રતિમાવાળું અહિં વર્તમાનમાં એકે મંદિર નથી. અને જે છે તે ગામથી અડધો માઈ દૂર રાતા મહાવીરનું મંદિર છે. ગામમાં આવકનું માત્ર એકજ ઘર છે.

પહેલાં અહિં રાઠોડોનું રાજ્ય હતું. ત્હેમાંના કેટલાક રાઠોડો જૈન થયા હતા, કે જેઓ હથુડીયા કહેવાયા હતા. વાલી, સાદ્ડી, સાંડેરાવ વિગેરે મારવાડનાં કાઠ કાઠ ગામોમાં આ હથુડીયા આવકોની થોડી ઘણી વસ્તી જોવામાં આવે છે. વળી આ હસ્તિકુડીના નામથી સ્થપાયેલા હસ્તિકુડીગચ્છમાં થયેલા વાસુદેવાચાર્ય (ઉપરના લેખમાં વર્ણવેલ વાસુદેવાચાર્ય નહિ, પરંતુ ત્હેમની પાટપરંપરામાં થયેલ) સં ૧૩૨૫ ના શકયુગ-સુદ્ધિ ૮ ને ગુરવારે કરેલી પ્રતિષ્ઠાવાળી શ્રીઋષભદેવસ્વામીની મૂર્તિ ઉદ્દેશના આખેલાંના મંદિરમાં છે.

ते वः पांतु [जिना] विनामसम (ये यत्पा) दपमोमुख-
 प्रेखासंख्यमयूख [शे]खरनखश्रेणीषु विंबो (विंबो) दयात ।
 प्रायैकादशभिर्गुणं दशशती शक्रस्य शुभद्दृशां
 कस्य स्याद् गुणकारको न यदि वा खच्छात्मनां संगमः ॥ २

— — — —क्त— —नासत्करीलो ? [प]शोभितः ।
 सुसे(शे)[खर]— — —लै । मूर्द्धि रूढो महीभृतां ॥ ३
 अभिवि(वि)भद्राचिं कांतां सावित्रीं [चतु]रा[न]नः ।
 हरिवर्म्मा व(ब)भूवात्र भूविभुर्मुवनाधिकः ॥ ४

सकललोकविलोक(च)नपंकजस्फुरदनंबुदवा(बा)लदिवाकरः ।
 रिपुवधूवदनेन्दुहृत्युतिः समुदपादि विदग्धनृप[स्ततः] ॥ ५

स्वाचार्यैर्यो रुचिरवच[नैर्व्यो]सुदेवाभिधानै-
 वौ(वौ)धं नीतो दिनकरकरैर्नरिजन्माकरो व [I] ।
 पूर्वं जैनं निजमिव यशो[कारयद्ध]स्तिकुंडयां
 रम्यं हर्म्यं गुरुहिमगिरेः शृंगसुं(शृं)गारहारि ॥ ६

दानेन तुलितव(ब)लिना तुलादिदानस्य येन देवाय ।
 भाग[द्वयं] व्यतीर्यत भागश्चा[चार्यव]र्याय ॥ ७

तस्मादभू [ऋद्ध] सत्त्वो(त्वो) ममंटाख्यो महीपतिः ।
 समुद्रविजयो श्लाघ्यतरवारिः सद्गूर्म(र्मि)कः ॥ ८ ॥

तस्मादसमः समजनि [समस्त]जनजनितलोचनानंदः ।
 ध[व]लो वसुधाव्यापी चंद्रादिव चंद्रिकानिकरः ॥ ९ ॥

भक्तवाघाटं घटाभिः प्रकटमिव मदं मेदपाटे भटानां
 जन्ये राजन्यजन्ये जनयति जनताज रणं मुंजराजे ।

[श्री]—माणे[प्र]णष्टे हरिण इव भिया गूर्जरेणो विनष्टे

तत्सैन्यानां स(श)रण्यो हरिरिव शरणे यः सुराणां व(व)भूव ॥ १०

श्रीमद्बुद्धभराजभूभुजि भुजैर्भुजहयभंगां भुवं

दैर्धर्मण्डनशौण्डचंडसुभटैस्तस्याभिभूतं विभुः ।

यो दैत्यैरिव तारकप्रभृतिभिः श्रीमान्[म]हेन्द्रं पुरा

सेनानीरिव नीतिपौरुषपरोनैषीत्परां निर्वृतिं ॥ ११

यं मूलादूदमूलयद् गुरुबलः श्रीमूलराजो नृपो

दर्पाधो धरणीवराहनृपतिं यद्वद्वि (द्वि)पः पादपं ।

आयातं भुवि कांदिशीकमभिको दस्तं शरण्यो दधौ

दंष्ट्रायामिव रूढमूढमहिमा कोलो महीमण्डलं ॥ १२

इत्थं पृथ्वीभर्तृभिर्नाथमानैः सा— — —सुस्थितैरास्थितो यः ।

पाथोनाथो वा विपक्षास्त्वप [क्षं]रि (र) क्षाकाक्षे रक्षणे बद्धकक्षः ॥ १३

दिवाकरस्यैव कौरः कठोरैः करालिता भूपकदंव(व)कस्य ॥

अशिश्नयन्तापहृतोरुतापं यमुन्नतं पादपञ्जनौघाः ॥ १४

धनुर्द्धरशिरोमणेरमलधर्ममभ्यस्ययतो

जगाम जलधेर्गुणो [गु] रुरमुष्य पारं परं ।

समीयुरपि संमुखाः सुमुखमार्गणानां गणाः

सतां चरितमद्भुतं सकलमेव लोकोत्तरं ॥ १५

यात्रासु यस्य वियदौर्णविषुर्विशेषात्—

व (द्व) त्यात्तुरंगखुरखातमहीरजांसि ।

तेजोभिरुज्जितमनेन विनिर्जितत्वा—

द्वास्वान्विलज्जित इवातितरां तिरोभूत ॥ १६

न कामनां मनो धीमान् ध— — —लनां दधौ ।

अनन्योद्धार्यसत्कार्यभारधुर्योर्थतोपि यः ॥ १७

यस्तेजौभिरहस्करः करुणया शौद्रोदनिः शुद्धया

भीष्मी वंचनवंचितेन वचसा धर्मेण धर्ममिजः ।

प्राणेन प्रलयानिलो व (ब)लभिदो मंत्रेण मंत्री परो

रूपेण प्रमदाप्रियेण मदनो दानेन क [र्णो] भवत ॥ १८

सुनयतनयं राज्ये वा (बा)लप्रसादमतिष्ठिपत

परिणतवया निःसंगो यो व (ब)भुव सुधीः स्वयं ।

कृतयुगकृतं कृत्वा कृत्यं कृतात्मचमु (म) कृती-

रकृतसुकृती नो कालुष्यं करोति कालिः सतां ॥ १९

काले कलावपि किलामलमेतदीयं

लोका विलोक्य कलनातिगतं गुणौघं ।

[पार्थ] दिपार्थिव [गुणा]न् गणयंतु सत्या-

नेकं व्यधाद् गुणनिधिं यमितीव वेधाः ॥ २०

गोचरयंति न वाचो यच्चरितं चंद्रचंद्रिकारुचिरं ।

वाचस्पतेर्वचस्वी को वान्यो वर्णयेत्पूर्णं ॥ २१

राजधानी भुवो भर्तुस्तस्यास्ते हस्तिकुण्डिका ।

अलका धनदस्येव धनाढ्यजनसेविता ॥ २२

नीहारहारहरहास[हिमां]शुहारि[ज्ञा]त्का [र] वारि [भु?]विराजविनिर्जराणा॥

वास्तव्यभव्यजनचित्तसमं [स]मंतासंतापसंपदपहारपरं परेषां ॥ २३

धौतकलधौतकलशाभिरामरामास्तना इव न यस्यां ।

संत्यपरेष्यपहाराः सदा सदाचारजनपतायां ॥ २४

समदमदना लीलालापाः प- - -नाकुलाः

कुवलयदृशां संदृश्यंते दृशस्तरलाः परं ।

मलिनितमुखा यत्रोदवृत्ताः परं कठिनाः कुचा

निविडरचना नो [वौ] बंधाः परं कुटिलाः कचाः ॥ २५

गाढोत्तुगानि सार्द्धं शुचिकुचकलशैः कामिनीनां मनेहि-
र्विस्तीर्णानि प्रकामं सह घनजघनैर्देवतामदिराणि ।

भाजंते दध्नशुभ्रा[प्य]तिशयसुभगं नैत्रपात्रैः पवित्रैः
सत्रं चित्राणि धात्रीजनहृतहृदयैर्विभ्रमैर्यत्र सत्रं ॥ २६

मधुरा घनपर्व्वणो हृद्यरूपा रसाधिकाः ।
यत्रेक्षुवाटा लोकेभ्यो नालिकत्वाद्विदेलिमाः ॥ २७

अस्यां सूरिः सुराणां गुरुरिव गु[रु]भिर्गौरवाहो गुणैवै-
र्भूपालानां त्रिलोकीवलयविलसितानंतरानंतकीर्तिः ।
नाम्ना श्रीशांतिभद्रोभवदभिभवितुं भास[मा]नासमाना
कामं कामं सम[र्था]जनितजनमनःसमदा यस्य मूर्तिः ॥ २८

मन्येमुना मुनीन्द्रेण [म] नोभू रूपनिर्जितः ।
स्वमेपि न स्वरूपेण समगंस्तातिलजितः ॥ २९

प्रोद्यत्पद्माकरस्य प्रकटिताविकटाशेषहा (भा)वस्य सूरैः
सूर्यस्यैवामृतांशुं स्फुरितशुभरुचिं वासुदेवाभिधस्य ।
अध्यासीनं पदव्या यममलविलसज्ज्ञानमालोक्य लोके
लोकालोकावलोकं सकलमचकलत्केवलसंभवीति ॥ ३०

धर्म्मभ्यासरतस्यास्य संगतो गुणसंग्रहः ।
अभग्नमार्गणेच्छस्य चित्रं निर्व्वानवाञ्छ (छ)ता (ना) ३१

कमपि सर्व्वगुणानुगतं जनं विधिरयं विदधाति न दुर्व्विधः ।
इति कलंकनिराकृतये कृती यमकृतेव कृताखिलसद्गुणं ॥ ३२
तदीयवचनान्निजं धनकलत्रपुत्रादिकं

विलोक्य सकलं चलं दलमिवानिलादो [लि]तं ।
गरिष्ठ्यगुणगोष्ठ्यदः समुददीधरद्वीरधी-
रुदारमतिसुंदरं प्रथमतीर्थकृन्मंदिरं ॥ ३३

‘[रुक्]’ वा रम्यरामाणां मणितारधिराजते ।

इदं मुखमिवाभाति भासमानवराटकं ॥ ३४

चतुरस्र [पट्टज ?] नघा [ड्ड] निकं शुभशुक्तिकरोटकयुक्तमिदं ।

बहुभाजनराजि जिनायतनं प्रविराजति भोजनधामसमं ॥ ३५

विदग्धनृपकारिते जिनगृहेतिजीर्णे

पुनः समं कृतसमुद्धृताविह भवां(बु)धिरात्मनः ।

अतिष्ठिपत सोप्यथ प्रथमतीर्थनाथाकृतिं

स्वकीर्त्तिमिव मूर्त्ततामुपगतां सितांशुशुतिं ॥ ३६

शांत्याचार्यैस्त्रिपंचाशे सहस्रे शारदामियं ।

माघशुक्लत्रयोदश्यां सुप्रतिष्ठैः प्रतिष्ठिता ॥ ३७

विदग्धनृपतिः पुरा यदतुलं तुलदेर्ददौ

सुदानमवदानधीरिदमपीपलनाद्भुतं ।

यतो धवलभूपतिर्जिनपतेः स्वयं सात्म (जो)–

रघट्टमथ पिप्पलोपप[दकू]पकं प्रादिशत् ॥ ३८

यावच्छेषशिरस्थभेकरजतस्थूणास्थिताभ्युल्लस–

त्पातोलातुलमंडपामलतुलामालंबते भूतलं ।

तावत्तारवाभिरामरमणी (गं)धर्व्वधीरध्वनि–

र्द्धमन्यत्र धिनेतु धार्म्मिकधियः [स] द्रूपवेलावि [धौ] ॥ ३९

सालंकारा समधिकरसा साधुसंधानबंधा

श्लाघ्यश्लेषा ललितविलसत्तद्विताख्यातनामा ।

सद्गुत्ताढ्या रुचिरविरतिर्द्वयमाधुर्यवर्या

सूर्याचार्यैर्व्यरचि रमणीवाति [रम्या] प्रशस्तिः ॥ ४०

संवत् १०५३ माघशुक्ल १३ रविदिने पुष्यनक्षत्रे श्रीरि(ज्ज)

बभनार्थदेवस्य प्रतिष्ठा कृता महाध्वजश्च रोपितः ॥ मूढनायकः ॥ नाह्व

जिदजसशंपूरभद्रनगपोचि [स्य] श्रावकगोष्ठिकैरशेषकर्मक्षयार्थं स्वसंतानभ-
वाधितर [णार्थच] न्यायोपार्जितवित्तेन कारितः ॥ ४ ॥

परवादिदर्पमथनं हेतुनयसहस्रमंगकाकीर्णं ।

भव्यजनदुरितशमनं जिनेन्द्रवरशासनं जयति ॥ १

आसीद्दीवनसंमतः शुभगुणो भास्वप्रतापोज्व(ज्व)लो

विस्पष्टप्रतिभः प्रभावकलितो भूपोत्तया (मां) गर्हितः

योषित्पीनपयोधरांतरसुखाभिष्वंगसंलालितो

यः श्रीमान्हरिवर्म्म उत्तममणिः सद्दंशहारे गुरौ ॥ २

तस्माद्द्व (द्व)भूव भुवि भूरिगुणोपपेतो

भूपप्र [भू] तमुकुटार्चितपा[द]पीठ ।

श्रीराष्ट्रकूटकुलकाननकल्पवृक्षः

श्रीमान्विदग्धनृपतिः प्रकटप्रतापः ॥ ३

तस्माद्भूपगणा— — —तमा [कीर्तैः] परं भाजनं

संभूतः सुतनुः सुतोतिमतिमान् श्री(ञ्श्री)ममटो विश्र(श्रु)तः ।

येनास्मिन्निजराजवंशगगने चन्द्रायितं चारुणा

तेनेदं पितृशासनं समधिकं कृत्वा पुनः पाल्यते ॥ ४

श्रीबलभद्राचार्यं विदग्धनृपपूजितं समभ्यर्च्य ।

अ (आ) चंद्रार्कं यावदुत्तं भवते मया — — —॥ ५

[श्रीहस्ति] कुंडिकायां चैत्यगृहं जनमनोहरं भक्त्या ।

श्रीमद्बलभद्रगुरोर्योद्विहितं श्रीविदग्धेन ॥ ६

तस्मिन्लो (लो)कान्समाहूय नानादेशसमाग[तान्] ।

आचंद्रार्कस्थितिं यावच्छासनं दत्तमक्षयं ॥ ७

[रू]पक एको देयो बहतामिह विंशतेः प्रवहणानां ।

धर्म्म— — — — — क्रयविक्रये च तथा ॥ ८

[१७]

संभृतगंड्या देयस्तथा वहंत्याश्च रूपकः श्रेष्ठः ।

घाणे घटे च कर्षे देयः सर्व्वेण परिपाठ्या ॥ ९

श्री [भट्ट] लोकदत्ता पत्राणां चोलिका त्रयोदशिका ।

पेल्लकपेल्लकमेतदचूतक [रैः] शासने देयं ॥ १०

देयं पलास (श) पाटकमर्यादावर्त्तिक— — — — ।

प्रत्यरघ[ट्ट]धान्याढकं तु गोधूमयवपूर्णं ॥ ११

पेड्डा च पंचपलिका धर्मस्य विशोपकस्तथा भारे ।

शासनमेतत्पूर्व्वं विदग्धराजेन संदत्तं ॥ १२

[कर्णा] सकास (स्य) कुंकुम [पुर] मांजिष्ठादिसर्व्वभांडस्य ।

[द] श दश पलानि भारा देयानि विक— — — — ॥ १३

आदानादेतस्माद्भागद्वयमर्हतः कृतं गुरुणा ।

शेषस्तृतीयभागो विद्याधनमात्मनो विहितः ॥ १४

राज्ञा तत्पुत्रपौत्रैश्च गोष्ठ्या पुरजनेन च

गुरुदेवधनं रक्ष्यं नेपे [क्ष्यं हितमि(मी) सुभिः] ॥ १५

दत्ते दाने फलं दानात्पाळिते पालनात्फलं ।

[भक्षितो] पेक्षिते पापं गुरुदे [वधने] धिकं ॥ १६

गोधूममुद्रयवलवणराल [का] देस्तु मेयजातस्य ।

द्रोणं प्रति माणकमेकमत्र सर्व्वेण दातव्यं १७

बहुभिर्व्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।

यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥ १८

रामागिरिन्दकलिते विक्रमकाले गते तु शुचिमा [से ।]

[श्रीम] ब्रह्मभद्रगुरोर्व्विदग्धराजेन दत्तामिदं ॥ १९

[३८]

નવસુ શતેષુ ગતેષુ તુ ષણ્ણવતીસમાધિકેષુ માઘસ્ય ।
કૃષ્ણૈકાદશ્યામિહ સમર્થિતં મંમટનૃપેન (ળ) ॥ ૨૦

યાવદ્ભૂધરભૂમિભાનુભરતં ભાગીરથી ભારતી

ભાસ્વ[દ્વા]નિ મુજંગરાજભવ [નં] ભ્રાજદ્ભવાંભોધયઃ ।
તિ [ષ્ટ] [ત્યત્ર] સુરાસુરેંદ્રમહિતં [જૈ] નં ચ સચ્છાસનં
શ્રીમત્કૈશવસૂરિસંતતિકૃતે તાવત્પ્રભૂયાદિદં ॥ ૨૧

ઇદં ચાક્ષ્યધર્મસાધનં શાસનં શ્રીવિદગ્ધરાજા(જેન) દત્તં ॥

સંવત ॥ ૧૭૩ શ્રીમંમટ[રાજા](જેન) [સમર્થિ] તં સંવત ૧૧૬ ॥

સૂત્રધારોદ્ભવ[શત] યોગેશ્વરેણ ઉત્કીર્ણેયં પ્રશસ્તિરિતિ ।

સારાંશ-ઉપરના લેખથી જોઇ શકાય છે કે-પ્રથમ લેખમાં સૂર્યાચાર્યે બનાવેલી પ્રશસ્તિના ૪૦ શ્લોકો છે. પહેલા બે શ્લોકોમાં તીર્થંકરની સ્તુતિ છે, ત્રીજો શ્લોક રાજ કુટુંબના વર્ણનનો છે, (ખાસ નામ નથી) ચોથા શ્લોકમાં રાજા હરિવર્મન અને તેની સ્ત્રી રૂચીનાં નામો આપ્યાં છે. પાંચથી સાતમા શ્લોક મુધીમાં હરિવર્મન પછી વિદગ્ધરાજના થયાનું, અને વિદગ્ધરાજે સોનાથી તોળાઇ સોનાનો રૂ ભાગ દેવને અર્થે વાપર્યો, અને કે ભાગ આચાર્યના ઉપદેશ પ્રમાણે વાપર્યો. ત્યાર પછીના શ્લોકમાં વિદગ્ધરાજ પછી મંમટ અને મમ્મટ પછી ધવલ થયાનું બતાવ્યું છે. ધવલનું વર્ણન ઘણું વિસ્તારથી આપ્યું છે. જહમાં ધવલે દુર્લભરાય વિરૂદ્ધ મહેન્દ્રને આશ્રય આપ્યાના કથન ઉપરાંત ધવલના ગુણોનું વર્ણન છે. તે પછી તેના પુત્ર બાલપ્રસાદને ગાદીએ બેસાડ્યાનું અને પોતે સંસાર ત્યાગ કર્યાનું કથન છે. વળી બાલપ્રસાદની રાજધાની હસ્તિકુડી (હથુડી) માં હોવાનું જણાવ્યું છે.

આગળ ચાલતાં વાસુદેવસૂરિ. કે જહમનું નામ પહેલાં લેખમાં આપ્યું છે, અને જેઓ વિદગ્ધરાજના શુર હતા, તેમના

શાંતભદ્ર નામના શિષ્યનું વર્ણન છે. તે પછી હસ્તિકુંડી (હથુંડી) ના ગોઠિએ (સમુદાયે) ઋષભદેવના મંદિરનો (કે જહો ધવલ રાજાએ બનાવ્યું હતું) જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યાનું અને શાંતભદ્રે ઋષભદેવની મૂર્તિની સ્થાપના કર્યાનું જણાવ્યું છે. આ પછી વિદગ્ધરાજ સોનાથી તોળાઇ તે સોનું મંદિરને ભેટ કર્યાનું, ધવલે પોતાના પુત્રની સાથે મળીને પીરપલ નામનો કુવો ભેટ કર્યાનું અને છેવટે તે દેવાલય યાવચ્ચંદ્રદિવાકરૌ રહો, તહેવી ઇચ્છા પ્રકટ કરી સૂર્યાચાર્યે પ્રશસ્તિ રચ્યાનું જણાવ્યું છે. એ પ્રમાણે વર્ણન આપી અંતમાં સં. ૧૦૫૩ માઘ શુદ્ધિ ૧૩ રવિવાર પુષ્યનક્ષત્રમાં શાન્ત્યાચાર્યે ઋષભદેવલગવાનની પ્રતિષ્ઠા અને ધ્વજારોપણ કર્યાનું તેમ નાહક, જિંદ, જશ, શંપૂ પૂરભદ્ર અને નાગ વિગેરે શ્રાવક સમુદાયે મૂલનાયક ગિરાજમાન કર્યાનું લખ્યું છે.

લેખનો બીજો ભાગ, કે જહો ઉપરના લેખથી બિલકુલ સ્વ તંત્ર છે, તે ૨૧ શ્લોકોનો છે. આ લેખની હકીકત ઉપરના લેખની હકીકતમાં ઉમેરો કરે છે. કેમકે આમાં, ઉપરનાજ મંદિરમાં કરેલી કેટલીએક ભેટોનું વર્ણન છે.

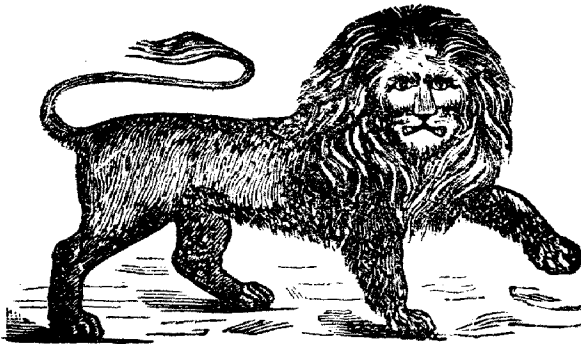
પ્રારંભમાં જૈનધર્મની તારીફ છે. તે પછી હરિવર્મા, વિદગ્ધરાજ અને મમ્મટ અનુક્રમે થયા, તે જણાવ્યું છે. ૫ અને ૭ મો શ્લોક એ બતાવે છે કે-પોતાના ગુરૂ બલભદ્ર (વાસુદેવ) ના ઉપદેશથી વિદગ્ધરાજે આ મંદિર બનાવરાવ્યું હતું. અને તે પછી મમ્મટે અને વિદગ્ધરાજે કરેલ ભેટો તાજ કરી હતી. જહોવી કે:-

(૧) વેચવા માટેની દરેક ૨૦ પોઠ ઉપર એક રૂપિયો, (૨) ગામડામાંથી કે ત્યહાંથી જતી ભરેલી દરેક ગાડીએ એક રૂપિયો, (૩) દરેક ઘાણીએ એક ઘડા દીઠ એક કર્ષ, (૪) ભટ તરફથી નાગરવેલ પાનના ૧૩ ચોલિકા, (૫) જુગારીઓ તરફથી પેલપેલક, (૬) દરેક અરઘટ (પાણીના પૈડાવાળો કુવો) પાસેથી ગહૂં અને જવ.

શ્રેર ૪, (૭) પેડા દીઠ પાંચ પળ, (૮) લાર (૨૦૦૦ પળ) દીઠ એક વિશોપક, (૯) ગુણ, કુકુંમ, તાંબુ, રૂ, મજીઠ વિગેરે વસ્તુના એક લાર દીઠ ૧૦ પડ, (૧૦) મીઠું, રાળ, મગ, ગાદું, જવ તેમ તહેવી બીજી વસ્તુના દરેક દ્રાણ દીઠ એક એક માણક, વિગેરે.

ઉપરની ઉપજમાંથી રૂ લાગ લગવાનના મંદિરમાં જતો, અને રૂ ગુરૂબલિભદ્ર (વાસુદેવ) ને વિદ્યાધન તરીકે જતો. ઓગણીસમાં શ્લોકમાં વિદગ્યરાજાએ કરેલી ળક્ષીસોની તારીખ સં. ૯૭૩ નો અશાઠમાસ જણાવ્યો છે, જ્યારે મમ્મટે કરેલા ઉમેરાની તારીખ સં. ૯૯૬ ના માહ વદિ ૧૨ ની જણાવી છે. છેવટના શ્લોકમાં એ જણાવ્યું છે કે જ્યહાં સુધી પર્વતો, દુનિયા, સૂર્ય, ભરતખંડ અને ગંગા, સરસ્વતી, નક્ષત્ર, પાતાળ અને મહાસાગર રહે, ત્યહાં સુધી કેશવદેવસૂરિ (વાસુદેવ-બલિભદ્ર) ની પરંપરાને માટે આ શાસન કાયમ રહો.

છેવટે પુનઃ પણ તારીખ લખી સૂત્રધાર (સલાટ) સત્ય-યોગેશ્વરે કોતર્યાનું લખી લેખ પૂરો કર્યો છે.

શુદ્ધિપત્ર.

જૈન સંસ્કૃત સંક્ષેપ

સંક્ષિપ્તસાર.

પૃ.	પં.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧૧	૨૬	રાજ્યસ્થાન.	રાજસ્થાન.
૧૭	૧૬	મંદિતું	મંદિરતું
૨૪	૧૮	આચાર્ય	આચાર્ય
૨૪	૨૦	મષ્ટાભિ:	મષ્ટાભિ:
૨૬	૨૭	નોકાદ્	નેકાદ્.
૨૮	૨૫	શેહેર.	શહેર.
૨૮	૨૭	પ્રસિદ્ધો	પ્રસિદ્ધો
૩૫	૨૮	ચદ્ર	ચન્દ્ર

મૂલરાસ.

પૃષ્ઠ.	કડી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૨	૧૦	સોચાહિ	સો. ચાહિ
૨	૧૫	સાચય	સાવચ
૨	૧૬	જણુમણુ આસ	જણુમણુઆસ
૪	૩૬	નવિછંડઈ	નવિ છંડઈ
૪	૩૭	ઘેનિરજણી	ઘે નિરજણી
૪	૪૬	મહિમા ધણી	મહિમાધણી
૫	૪૭	સર સામી	સુર સામી

[૭૨]

૫૪	કેસગલ'તઇ	કેસ ગલ'તઇ
૭૦	દીધી	દીધા
૮૦	કાલુકંબલ	કાલુ કંબલ
૮૧	ગંધાર	ધાર
૧૦૬	રધિરીઉં	રધિરાઉનુ
૧૩૭	યોગમલસઇંનિષ્ણિ	યોગ મલસઇં નિષ્ણિ
૧૪૨	જે	જુ
૧૪૫	પલેવનઇં	પલેવ નઇં
૧૪૭	જિ	જુ
૧૫૨	વિહરાઇં	વિહરાવઇં
૧૬૨	ફાસૂઉલા	ફાસૂ ઉલા
૧૭૦	સાકરસેવ	સાકર સેવ
૧૭૭	ધં પૂં	ધૂં પૂં
૧૮૬	ધણુ ઉહાર	ધણુઉ હાર
૨૦૧	નાફનામઇં	નાફ નામઇં
૨૦૬	કેજન	કે જન
૨૦૬	હાટક'હોઇં	હાટ ક'હોઇં
૧૮	સેઇં	સોઇં
૨૨	માગતાં	માગંતાં
૨૩	અસંભ કીઊ	અસંભમ કીઊ
૨૮	આવ્યાં	આજ્યા
૪૬	મહલિયાં	મેહલિયાં
૪૭	ત્યાં હનિઅ છઉં	ત્યાંહનિ અછઉં
૪૮	સંધપુરૂષ	સંધપુરૂષ
૪૯	વત્યાં	વત્યા

૨૧	૪૬	મથ્યાં
૨૧	૪૬	આવીઆં
૨૨	૫૨	વિદ્યા જીઉ
૨૨	૫૨	આસી
૨૨	૫૦	કંબલ
૨૩	૭૪	વા મનિ
૨૪	૮૪	બલલહિઉં
૨૬	૧૧૫	ધડઉ
૨૮	૧	ભાણુઇં
૩૦	૨૭	મરૂતિ
૩૦	૨૭	સો ઇમ સઉ
૩૦	૩૪	આપી તૂં
૩૨	૫૮	તિહાં કેવલીલ તિહાં
૩૨	૬૪	તુમઝ
૩૫	૬૬	ઊરસઇં
૩૮	૧૩૬	સમધરૂં
૩૮	૧૩૭	સખુલૂં
૩૮	૧૪૬	સીમાડી
૩૯	૧૫૩	મલિ

જલદી મંગાવી દ્યો.

ઐતિહાસિકરાસ-સંગ્રહ.

(ભાગ ૧ હો.)

- ૭ પ્રથમ ભાગમાં કોચરવ્યવહારીનો રાસ, રસરત્ન રાસ,
૯ રિ વિદ્યાહરો, ભીમ ચોપાઈ, ખેમહડાલીયાનો રાસ
૧૧ દ્રુપદરિ શુર જાર માસ એમ છ રાસે, તેનો સાર, ઐતિ-
૧૨ યોગ્યણીઓ અને કઠિણ શબ્દાર્થ સંગ્રહ પણ આપવામાં
૧૩ હરેક પ્રકારના વાંચનારાઓને તે ઉપયોગી થઈ પડે,
૧૪ બહાર પાડવામાં આવ્યો છે, હવે માત્ર થોડીજ નકલો
૧૨ ટિ જલદી મંગાવી દ્યો. કિંમત માત્ર આઠ આના છે.

૧૩

૧૪ ૧૬૦૪ વખતમાં બહાર પડશે.

૧૪ ઐતિહાસિકરાસ-સંગ્રહ.

૧૫ (ભાગ ૩ જો.)

- ૧૬ સંગ્રહમાં નવ રાસો છે. ૧ વિનયદેવસૂરિ, ૨ વિદ્યા-
૧૬ ૩ વૃદ્ધિવિજયગણિ, ૪ કાપડહડા, ૫ વૃદ્ધિસાગરસૂરિ,
જનોદયસૂરિ, ૭ કર્મચંદ્રમંત્રી, ૮ આણંદવિમલસૂરિ અને
મલવિજયગણિ રાસ.

ઐતિહાસિકરાસ-સંગ્રહ.

(ભાગ ૪ થો.)

આ સંગ્રહમાં કેવળ વિજયતિલકસૂરિનોજ રાસ આપ્યો છે.
ઉપરના તમામ ભાગોમાં પહેલા અને બીજા ભાગમાં આપ્યા
પ્રત્યેક રાસનો સાર, ઐતિહાસિક ટિપ્પણીઓ અને કઠિણ
સંગ્રહ વિગેરે આપી તેની ઉપયોગિતામાં વધારો કર્યો છે.

ઐતિહાસિક-સજ્જાયમાળા.

(ભાગ ૧ લો.)

આ સજ્જાયમાળામાં તપાગચ્છમાં થયેલા સુપ્રસિદ્ધ આણંદવિગદ્ધસૂરિ, સોમવિમલસૂરિ, હીરવિજયસૂરિ, વિજયતિલકસૂરિ, વિજયદેવસૂરિ, વિજયાણંદસૂરિ, વિજયપ્રભસૂરિ, વિજયરત્નસૂરિ, મેઘવિજય ઉપાધ્યાય, વિજયક્ષમાસૂરિ, વિજયદયાસૂરિ, વિજયદાનસૂરિ, વિજયસિંહસૂરિ, વિજયરાગસૂરિ, મુનિમુંદરસૂરિ, સોમમુંદરસૂરિ, બાનુચંદ્ર ઉપાધ્યાય અને વિજયધર્મસૂરિ વિગેરેની ઐતિહાસિક વૃત્તાન્તોવાળી સજ્જાયો આપવામાં આવી છે. તેમ ગચ્છનાયકપટ્ટાવલી કે જે સજ્જાય રૂપેજ છે; તે પણ આપી છે. આની સાથે સજ્જાયોના કર્તા અને તહેમાં આવતાં ળીન્ન આચાર્યોનાં નામો વિગેરેના સંબંધમાં ઐતિહાસિક નોટો આપી ઇતિહાસની દૃષ્ટિએ પણ એક ઉપયોગી ગ્રંથ બન્યો છે. સજ્જાયોના ગાનારાઓને તો આ પુસ્તક ઉપયોગી છે, એમાં કહેવુંજ શું.

ઉપર બતાવેલ રાસસંગ્રહ ભાગ ૩-૪ અને સજ્જાયમાળાનો પ્રથમ ભાગ છપાઈ ગયેલ છે. જે થોડાજ વખતમાં બહાર પડશે.

આ સિવાય આમારા તરફથી ‘ આચીનલેખસંગ્રહ ’ (જોની અંદર અપ્રસિદ્ધ પ્રતિભાઓ ઉપરના ૫૦૦ લેખો આપેલ છે. તેમ તેની અંદર આવેલ ગચ્છ, આચાર્યો અને જ્ઞાતિયોનાં રેતું વૃત્તાન્ત આપ્યું છે.) ‘ તીર્થમાળાસંગ્રહ ’ વિગેરે ઐતિહાસિક પુસ્તકો પણ છપાય છે. જ્યારે અપ્રસિદ્ધ ‘ ચોવીસીસંગ્રહ ’ ‘ આચીનસ્તવનસંગ્રહ ’ વિગેરે પુસ્તકો પણ તૈયાર થાય છે તે જે ક્રમશઃ છપાઈ પ્રગટ થશે.

શ્રીયશોવિજયજૈનગ્રંથમાળા.

ખારગેટ—ભાવનગર.

(કાઢીયાવાડ.)